

SLOVENSKA PEDAGOŠKA REVIIJA

ISSN 0354 - 0421

9 770354 042001 >

Didakta

letnik XXXIII | www.didakta.si

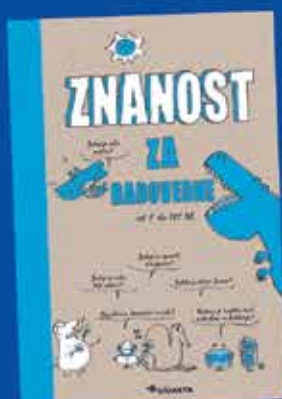
225

november, december
2023
(dvojna številka)

SAMO MOČNI PREŽIVIMO *mag. Barborič Vesel* | **KO OTROCI IN VSI**
ZAPOSLENI (NA)STOPIMO SKUPAJ *Belšak* | **PODOBA SVETA NAJSTNIKOV**
Bizjak Merzel | **VKLJUČEVANJE UČENCEV Z VEČ MOTNJAMI V ZIMSKO ŠOLO**
V NARAVI *Čuk in Princes* | **USTVARJALNO MIŠLJENJE** *mag. Čeferin Kveder* |
PRISTOJNOST SPREJEMANJA INTERNIH AKTOV ŠOLE/VRTCA *mag. Petelin*

NOVOSTI ZALOŽBE DIDAKTA

Znanost za radovedne

Ta knjiga je namenjena vsem navdušencem nad znanostjo! Svoj navdih črpa iz različnih vprašanj, ki so jih postavili bralci revije Images Doc, ter se dotakne številnih področij: astronomije, fizike, naravoslovja, tehnologije, zgodovine ...

Bertrand Fichou, Marc Beynié, 195x290 mm, 88 strani, trda vezava

Zakaj so izumrli dinozavri?
Kako nastane vulkan?
Zakaj zehamo?
Ali lahko hodimo po Jupitru?
Kdaj so izumili prvi računalnik?

Knjiga in zgoščenka

“Čudovita knjiga polžjih pripetij.”

Slikanica Anje Pavlin z ilustracijami Polone Lovšin.

Pesnice pojejo:

Tomislav Jovanović – Tokac,

Matevž Šalehar – Hamo,

Rudi Bučar, Tone Kregar,

Gregor Strasbergar,

Bort Ross, Jure Košir ...

215 x 275 mm,
trda vezava,
24,99 €

Slikanica
Ferija Lainšček

Slikanica Ferija Lainšček z ilustracijami Polone Lovšin in glasbo Lojzeta in Romane Krajncan.*

215 x 275 mm, 48 strani,
trda vezava, 24,99 €

Knjiga je izšla s podporo Javne agencije za knjigo RS.

Že osma knjiga iz zbirke o Bibi in Gustiju!

Ida Mlakar Čnič, Kristina Kehn. 230x215 mm, 24 strani, trda vezava, 17,99 €/18,99 € (izvod)

Knjiga je izšla s podporo Javne agencije za knjigo RS.

Drage bralke, cenjeni bralci,

zrak se ohlaja, listje rumeni ... Narava se naposled umirja in nas počasi ponaša v hladnejše dni. Vse krajši dnevi dajejo prostor dolgim večerom, ki so še kako primerni za trenutek samorefleksije in zapečarske aktivnosti ob skodelici toplega čaja. Naj bo to knjiga, ki je poleti nismo uspeli dokončati, film, ki smo ga že ničkolikokrat načeli, ali pa namizna igra v krogu najbližjih, ki nas ponese v čas brezskrbnega otroštva. No, v resnici pa je jesensko obdobje ravno pravi tudi za strokovno izpopolnjevanje in izoblikovanje svoje najboljše različice na svoji poklicni poti.

Če boste del svojega časa, preživetega pod odejo in pred toplim kaminom, namenili mešanici obojega, ste na pravem mestu. Revija, ki jo imate pred seboj, je tako kot vselej polna praktičnih idej in teoretičnih zasnov, ki si utrjujejo svojo pot na tleh slovenskega izobraževalno-vzgojnega prostora.

V uvodni kolumni mag. Darja Barborič Vesel nekaj besed nameni eksperimentu preigravanja moči in v ospredje postavlja dejstvo, da so nadarjeni, izjemni učenci v sodobnih časih nemalokrat odrinjeni v ozadje šolskega prostora. Da so ravno ambiciozni posamezniki ključno vezivo za trdnost skupnosti pa se dobro zavedajo na OŠ Trnovo, kjer so za namen obeleževanja Evropskega dneva jezikov pripravili kulturni dan z dobrodelno prireditvijo, katere izkupiček je bil namenjen prizadetim v avgustovskih poplavih, in v Vrtcu Ivana Glinška Maribor, ki s svojim vsakoletnim koncertom poudarja pomen sodelovanja med starši, lokalno skupnostjo in vrtcem.

Sledijo prispevki iz šolske prakse, ki predstavljajo uporabo didaktičnih iger v osnovni šoli, ustvarjalnih dejavnosti pri urah materinščine in pripravo spletnih aplikacij pri pouku tujih jezikov. Erika Čuk in Tanja Princes v članku predstavljata podvig vključevanja otrok z več potrebami v zimsko šolo v naravi, mag. Domen Petelin pa v svoji stalni rubriki tokrat naslavlja vprašanje pristojnosti sprejemanja internih aktov izobraževalne ustanove.

Želim vam prijetno branje in še prijetnejši veseli december,

urednica revije *Didakta*,
Jera Toporiš

KOLUMNNA

Samo močni preživijo

mag. Darja Barborič Vesel

4

ŠOLSKA PRAKSA

Evropski dan jezikov na OŠ Trnovo:

»Naj se slišijo jeziki«

Petra Kos

6

Ko otroci in vsi zaposleni (na)stopimo skupaj

Martina Belšak

11

Igrifikacija pri pouku matematike pri poglavju Odstotki

Nataša Brlič

16

Poučevanje (jezika) kot drugi učitelj v prvem razredu

Tanja Bergant

22

Izdelava spletnih aplikacij pri pouku nemščine

Andreja Vintar

29

Podoba sveta najstnikov: Brez česa mladi danes ne morejo živeti oz. kaj jim je pomembno?

Karmen Bizjak Merzel

35

MED TEORIJU IN PRAKSO

Vključevanje učencev z več motnjami v zimsko šolo v naravi

Erika Čuk in Tanja Princes

40

Pomen govorno-jezikovnega razvoja v predšolskem obdobju

Ajda Bivic

45

Povezovalni vpliv supervizijskih srečanj v strokovnem kolektivu

Larisa Senekovič

51

ŠOLSKA TEORIJA

Ustvarjalno mišljenje

mag. Mojca Čeferin Kveder

55

Oblike in metode dela s starši v vzgojno-izobraževalnih institucijah

Marko Jerebič

60

STEM in STEAM znanja nas povezujejo

Lenka Žigon

64

ŠOLSTVO IN PRAVO

Pristojnost sprejemanja internih aktov šole/vrtca

mag. Domen Petelin

68

Samo močni preživijo

mag. Darja Barborič Vesel

Darja Barborič Vesel je magistrirana socialna pedagoginja, zaposlena na osnovni šoli kot učiteljica dodatne strokovne pomoči in svetovalna delavka. Zadnja leta sodeluje pri izvajanju študijskega programa Pedagoške fakultete. Občasno svetuje staršem ob vzgojnih zagatah ter predava skupinam staršev, vzgojiteljic in učiteljev. Posebej jo zanimajo teme avtentičnosti, asertivnosti in avtoritete, kompleksnosti človeka in preprostosti rešitev. Če se ji zdi kaj še posebej zanimivo, napiše članek, zadnje čase tudi zgodbe. Življenje si deli s soprogom, tremi hčerami in nemogočo psičko. Ljubi morje, filmske zgodbe, knjige vseh vrst in svojo kuhinjo.

Pred tedni sem v knjigarni med novostmi naletela na knjigo *Sama Ruglja* s tem naslovom. Priznam, da me je presenetilo, in to dovolj, da sem knjigo vzela v roke. Nisem je še prebrala, jo pa nedvomno bom. Že samo zaradi naslova, ki je za današnji čas tako neverjetno drugačen in pogumen.

Vprašanje moči je tudi sicer pri nas doma pogosto predmet debate. Ker sem učiteljica dodatne strokovne pomoči in svetovalna delavka, se že nekako samo po sebi razume, da iščem moč v mnogih različnih načinih bivanja. Včasih se mi celo zdi, da celo svoje poklicno življenje izumljam načine in možnosti opolnomočenja šibkejših in tistih s težavami. Del moje mladine pa študira naravoslovje. In tako mi je bilo hitro povedano, da resnično obstaja zadeva imenovana mutacija ter tudi, da je narava poskrbela, da šibkejši »odmrejo«, da se le ne bi razmnoževali in tako prenesli svoje šibkosti na naslednjo generacijo. Da so mnoge današnje vrste nastale z doslednim »prebiranjem« najboljših. Velja za lipicance, burbonske vrtnice in *Homo sapiens*.

Do danes. Danes redko posvečamo posebno pozornost najboljšim. Pravzaprav pa mogoče celo jo. Gre za to, da resnično ni zelo jasno, kaj v današnji družbi definiramo kot moč. Ker je resnično res, da močni preživijo. O tem ni kaj dosti razpravljati. Mogoče pa je bolj zanimivo, kako vsakokratno zgodovinsko obdobje definira moč.

V času lovcev in nabiralcev je bila moč verjetno povezana z zdravjem, vzdržljivostjo, dobrim vidom in pogumom. Da uloviš plen, preden sam postaneš hrana. Da hitro postaviš dober šotor in nabereš rastline, ki so res užitne.

Ob nastanku Olimpijskih iger, v Antiki, sta se spretnosti pridružili tudi lepota ter nekakšna celota uravnoteženega delovanja. Mladci, pa tudi mladenke, so bili pripravljeni nameniti mnogo časa in truda oblikovanju močnih, spretnih teles, ki so jih polni moči in

spretnosti vodili v bitke in pustolovščine. Moč je bila v Antiki tudi že v vedenju, v izobrazbi ter predvsem v pogumu, da jo uporabiš.

Krščanstvo je ob začetku našega časa dajalo prednost šibkim, s čimer je predvsem želelo močne zavzati tudi k skrbi za druge, hkrati pa so moč, bogastvo in pamet postali obveznosti služenja in ne več darila bogov, namenjena posameznikom.

Danes je zadeva izredno kompleksna. V šolskem prostoru dosledno skrbimo za najbolj ranljive. Imamo cel sistem odkrivanja, iskanja šibkih in še večji in močnejši sistem dela z njimi. Med otroke s posebnimi potrebami smo sicer umestili tudi nadarjene, a tega res nihče ne jemlje pretirano resno. Didaktika pouka se prilagaja inkluziji, se pravi najšibkejšemu, učni načrt sicer ne. V zbornicah na dolgo in široko razpravljamo o učencih, ki imajo težave, o odličnjakih bolj redko. V svoji šolski karieri še nisem srečala prilagoditev pouka ali ocenjevanja za tiste, ki jim je v učilnici res dolgčas, saj snov dojamemo v 20 minutah, nato pa se ob neštetih akrobacijah multisenzorne didaktike na smrt dolgočasijo.

Res pa je, da se svet spreminja in da je sprememba verjetno edina nespremenljiva reč. Mogoče se ni slabo vprašati, kdo je danes močan? Kaj je moč v današnjem svetu? A res to, da znaš nekaj narediti, nekaj vzdržati? Prispevati in potrpeti? Pridelati krompir, da ne bomo lačni, iz gozda privleči drva, da nam bo toplo, narediti most, ki bo stal, in izdelati letalo, ki bo letelo? Ali napisati simfonijo, ki še po dveh stoletjih privzdigne srce, napisati zgodbo, ki že stoletja uči o mlinih na veter, ali naslikati skrivnostno Mono? Mogoče pa je vse naštetost samo moč preteklosti?

Močno se me je dotaknil eden izmed delov *Mad Max-a*, v katerem močne in kolikor toliko zdrave priklenejo in jim črpajo kri za ljudi-stroje. Seveda gre za brutalno utopijo prihodnosti, ki pa kot *Matrica* le ni čisto samo utopija. Saj tudi Orwellov svet ni. Kaj pa če

je današnja moč res v tem, da drugi poskrbijo zate? Da so v bistvu najmočnejši tisti, ki jim uspe ostale prepričati, da delajo za njih in namesto njih. Kot imamo v šolah včasih občutek, ko poskušamo kakšnega učenca le spraviti »skozi razred«. Pa smo na koncu leta tako starši kot učitelji nujno potrebni počitka, učenec pa zadovoljen, da smo jo oz. ga »spravili čez«. Hkrati pa se, ko gledam učence, s katerimi se le redko ukvarjam, ker pač nimajo težav in niso posebni, zavem, da jih občudujem in se zanašam nanje. Tudi na družine, iz katerih prihajajo. Neredko pride celo do nekakšnega občutka nove elite, ki ni vezana na socialnoekonomski status, sploh ne. Nova elita je povezana s tem, da ti otroci zmorejo sami. Zavežati superge, spakirati prtljago za šolo v naravi, zapeti smučarske čevlje, narediti domačo nalogo. Si poiskati in obdržati prijatelje ter prenesti krivičnega učitelja. Učenci, v katerih vidim otroke, ki bodo zmogli odrasti in poskrbeti. Zase in še za koga drugega. Kakšen dan ne vem, ali gledam ostalino starega sveta, nostalgijo neke dobe, ko je bila samostojnost moč in je bila sreča na strani pogumnih. Ali pa sploh ni tako in imam zaradi predolgega staža v prosveti že zmedeno zaznavo in skisane možgane in sploh nikoli ni bilo nič drugače, kot je že od začetka sveta. In kot pravi naslov Rugljeve knjige, *Samo močni preživijo*. In smo si v slovenski šoli le dovolili mali izlet v nerazumnost in nekaj generacij otrok izpostavili brutalnemu eksperimentu preigravanja moči. Zavajanju, da to, da ne narediš, vseeno pomeni, da je narejeno. Da nimaš pojma koliko je 7x5, pa je stotični kvadrat dovolj za lepo oceno. Da samo 16. novembra, ko imaš dogo-

vorjen datum, veš, kje je Afrika, potem pa ti ni več treba. Včasih me za vse te otroke, ki lahko berejo le na modrem papirju in razumejo le odebeljen tisk, resno skrbi. Kako bo z njimi in kdo bo z njimi, ko bodo ugotovili, da poročna pogodba nima odebeljenega tiska, letalske karte pa niso na modrem papirju.

Verjetno bo kakšen trenutek težak. Ali pa niti ne. Kajti če imajo vsi ti otroci, učenci resne težave, me upravičeno skrbi. Saj ne morem verjeti, da bi jim zmanjševanje zahtev kakorkoli koristilo. Ker to, da je lažje, ne pomeni, da je boljše. Ti otroci ne potrebujejo nižjih zahtev, prilagoditev, potrebujejo oporo, pomoč, obravnavo.

Če pa jih v resnici nimajo in gre pri mnogih »posebnih potrebah« za olajšanje, za manipuliranje sistema, potem pa je mogoče zgornja teorija o moči pravilna. Bomo videli. Do tedaj pa je mogoče v stari, dobri maniri konservatizma vredno vztrajati na tisočletnih definicijah moči in poguma, verjeti, da otroci zmorejo, jih pobrati in postaviti na noge, ko klecnejo, in ne nositi štiporamo. Nameniti kakšno učno uro predvsem tistim, ki zmorejo in se jim da. Ter upati, da smo navdihnili bodočega Resslerja, Jurčiča in Kobilco ali pa Mateja, ki bo pridelal krompir, Alenko, ki bo poskrbel za nepokretne, in Ambroža, ki bo sezidal hišo. Seveda pa je za vse to potrebna moč. Moč misli, telesa in duha. Da si upaš, da zmoreš, da zdržiš. Utrujenost, slabo vreme in neuspeh. Ker družba močnih lahko poskrbi tudi za šibke. Naj barvitost sodobne družbe vključi tudi sposobne, trpežne, močne. Vse.

**LUTKOVNO
GLEDALIŠČE
LJUBLJANA**

**11 NOVIH UPRIZORITEV
V SEZONI 2023/24**

*Dopoldanske predstave za vrtce in šole
Bogat spremljevalni pedagoški program*

WWW.LGL.SI

LUTKOVNO
GLEDALIŠČE
LJUBLJANA

VEČ O NOVI SEZONI

QR code

DOBRODELNA PRIREDITEV ZA ŽRTVE POPLAV V SLOVENIJI

Evropski dan jezikov na OŠ Trnovo: »Naj se slišijo jeziki«

 Petra Kos, učiteljica nemščine, OŠ Trnovo

Na Osnovni šoli Trnovo vsako leto resno vzamemo Evropski dan jezikov, ki ga učitelji tujih jezikov začnemo načrtovati že takoj avgusta, ko se srečamo v šoli. Letos nam ni bilo potrebno veliko razmišljati. Takoj smo vedeli, kaj je najbolj aktualni dogodek, ki je ne samo dosegel, temveč celo pretresel Slovenijo in cel svet. Slovenijo so zajele ogromne poplave in nujno se je bilo potrebno združiti v duhu solidarnosti.

Uvod

OŠ Trnovo je velika šola z letos nekaj manj kot 700 učenci.

Učenci Osnovne šole Trnovo so navajeni delati projektno, medpredmetno, navajeni so sodelovati med seboj, znajo si med seboj pomagati, znajo nastopati, govorijo veliko različnih jezikov, so ustvarjalni, vedoželjni, srčni ... In tako pridem do vrednot naše šole, ki jih učenci in učitelji ne samo naštevamo, ampak tudi živimo.

Vrednote Osnovne šole Trnovo so: srčnost, znanje, odgovornost, ustvarjalnost in varnost.

Ko nas je devet učiteljev tujih jezikov na naši šoli letos začelo z načrtovanjem obeležitve Evropskega dneva jezikov, ki ga vsako leto pripravimo v obliki kulturnega dne za celo šolo, smo pod vplivom poplav, ki so poleti prizadele veliko Slovencev, takoj vedeli, da se da ta aktualni dogodek povezati z vrednotami šole ter tujimi jeziki in da bo uspeh zagotovljen.

Preden se lotim opisa organizacije tega zelo zahtevnega dogodka, bom najprej predstavila aktiv tujih učiteljev na OŠ Trnovo.

Na šoli imamo tri učiteljice angleščine, ki poučujejo v prvi oziroma drugi triadi. Z angleščino nato nadaljujejo še trije učitelji, ki nadgrajujejo znanje učencev do 9. razreda.

Poleg angleščine smo na šoli še tri učiteljice izbirnih predmetov: nemščine, francoščine in kitajščine.

Nemščine se učenci učijo od 4. razreda naprej, kitajščine in francoščine pa od 7. razreda naprej.

Kulturni dan vedno pripravimo za celo šolo, učenci se med seboj povezujejo po horizontali in vertikali. Pogosto v organizacijo vključimo tudi zunanje sodelavce, zato je to velik izziv.

Vedno se trudimo vključiti čim več tujih jezikov in se navezati na aktualne dogodke v Evropi in svetu, s čimer samo povzamemo običajni način dela na naši šoli.

V članku, ki sem ga leta 2019 že pisala za revijo Didakta, sem podrobneje opisala, kateri dogodki so nas v minulih letih že navdihnili za obeležbo Evropskega dneva jezikov. Obeležili smo že 100. obletnico rojstva avtorja Roalda Dahla, 30. obletnico padca berlinskega zidu, 150. letnico rojstva arhitekta Jožeta Plečnika, čigar hiša se nahaja v neposredni bližini naše šole ... Sodelovali smo z veliko zunanjimi inštitucijami, ambasadami ter inštituti in sprejeli ogromno gostov, ki so nam pri organizaciji pomagali obogatiti ponujene vsebine.

Slovenija poleti 2023

Ni ga bilo človeka v Sloveniji, ki se ga ne bi – dobesedno ali čustveno – dotaknile poplave 3. in 4. avgusta 2023.

Slovenija je bila poplavljen, ljudje so bili pretreseni in potrebni pomoči. In ponovno se je pokazala moč, ko ljudje stopimo skupaj in si med seboj pomagamo.

Slovenci smo pomoči potrebnim pomagali na različne načine in se še bolj povezali. Ker pa se vsi zavedamo, da bodo ljudje še dolgo potrebovali pomoč, je pomembno, da nanje ne pozabimo.

Zato smo se na OŠ Trnovo odločili, da bomo učenje povezali z dobrodelnostjo ter združili vse vrednote naše šole naenkrat.

Odločili smo se, da bomo naš vsakoletni kulturni dan dvignili na višjo raven in poleg tega v popoldanskem času organizirali še dobrodelno prireditev *Naj se slišijo jeziki*, na kateri smo zbirali prostovoljne prispevke, ki smo jih po koncu prireditve slavnostno predali Prostovoljnemu gasilskemu društvu Ljubljana – Trnovo.

Delo v mesecu septembru

Organizacija letošnjega kulturnega dne in popoldanske prireditve se je od prejšnjih razlikovala po tem, da smo vso organizacijo prevzeli v aktivu tujih jezikov.

Naslov, datum, cilje, namen in časovno organizacijo smo določili v avgustu, s pripravami ter delom z učenci pa smo nadaljevali takoj v septembru.

Organizacija je zajemala pripravo dopoldanskega dela z vsemi učenci in učitelji na kulturnem dnevu pet šolskih ur ter program in ponudbo na stojnicah

na popoldanski dobrodelni prireditvi, kjer smo kot organizatorji sodelovali učitelji tujih jezikov in nastopajoči učenci. Pridružilo se nam je veliko učencev, učiteljev in staršev, ki so se dogodka udeležili na povabilo. Povabili smo jih namreč k sodelovanju in ni nas presenetilo, da nam je na pomoč priskočilo veliko prostovoljcev, učencev, učiteljev in staršev, ki tudi živijo vse vrednote Osnovne šole Trnovo.

Kako smo se lotili dela?

Najprej seveda z veliko sestanki. In hitro smo ugotovili, da si moramo, če ne želimo izgubljati preveč časa, delo razdeliti in določiti koordinatorje za posamezna področja.

Tako so tri učiteljice prevzele prireditev z nastopajočimi na odru. Ena izmed bolj prisrčnih posebnosti našega dogodka je bila ta, da smo k sodelovanju povabili vse učence naše šole in s pomočjo razrednikov in ostalih učiteljev pripravili zares raznolike točke programa. Koordinatorice so iz prijavljenih točk sestavile program, napisale scenarij in z učenci izpilile točke. Že na vajah in generalki smo ugotovili, da bo s tako pestrim programom in s tako veliko jeziki na odru prireditev požela velik uspeh.

Edinega učitelja v aktivu smo porabili za tehnologijo, glasbo, elektriko in ozvočenje na prireditvi. Pri vsem tem mu ni zmanjkalo energije in je poleg tega cel popoldan pekel še tipične portugalske sladice.

Po prireditvi na odru smo načrtovali druženje ob stojnicah s predstavitvijo različnih držav in njihovih kulinarčnih specialitet. Tudi organizacija stojnic ni bila mačji kašelj, saj smo imeli iz dneva v dan več prijavljenih učencev in staršev. Tako je tudi to prevzela ena izmed učiteljic našega aktiva, ki je sprejemala želje po velikosti stojnic, potrebe po elektriki, skodelicah, prtihi, hladilniku, fotokopiranju in podobnem. Na koncu smo imeli na prireditvenem prostoru 19 stojnic, ki smo jih vse opremili z ličnim naslovnim plakatom, s škatlo za prostovoljne prispevke ter z navodili, kako je potrebno poskrbeti za prispevke in smeti na koncu prireditve.

Da, tudi 19 škatel za prostovoljne prispevke, ki so se ujemale s celotno podobo prireditve in so vsebovale logo prireditve ter logo PGD LJ – Trnovo, za katerega se je prispevke zbiralo, smo ustvarili.

Vsega tega ne bi bilo brez celostne podobe, brez vabil na spletni strani, vabil za starše, po šolskem radiu, na plakatih, naslovov na stojnicah, scene na prireditvenem prostoru, okrasitve šole s posebej za prireditev izdelanim logom in sloganom ... Dogodka ne bi mogli realizirati, če za vse to ne bi zapisali priprav, ciljev, urnikov, obvestil za učitelje in nenazadnje sedežnega reda povabljenih gostov na prireditvi. Tudi to delo sta prevzeli dve učiteljici aktiva.

Seveda pa mislim, da ni potrebno posebej poudarjati, da smo vso delo v aktivu opravili solidarno in z medsebojno pomočjo in da brez udeležbe in pomoči vodstva, učiteljev, učencev in staršev OŠ Trnovo takšna prireditev ne bi bila izvedljiva.

Še najboljše načrtovanje in organizacija nam ne bi pomagali, če se vsi sodelujoči ne bi odzvali tako srčno, ustvarjalno, kolegialno, odgovorno in varno. Vsi skupaj smo dihali slogan: *Združeni v duhu solidarnosti.*

Poleg organizacije in koordinacije s pripravami za oba dogodka, kulturni dan in dobrodelno prireditev, smo učitelji tujih jezikov seveda izvajali tudi svoj pouk, pripravljali svoje učence za nastop na odru, z njimi pripravljali svoje stojnice in jih ob vsem tem še ocenjevali.

Kulturni dan, pet šolskih ur v dopoldanskem času – 26. 9. 2023

Po celomesečnem načrtovanju je tako napočil 26. september 2023, Evropski dan jezikov, ko smo v dopoldanskem času organizirali kulturni dan. Vsa šola je dihala v pripravi za popoldansko prireditev. Učenci in učitelji so pomagali pri peki različnih sladici, pri pripravi stojnic in prireditvenega prostora, pri pisanju sporočil za goste, na generalki na odru, pri okraševanju scene na odru, pri nabavi različnih vrst hrane in posode, pri pripravi elektrike in ozvočenja, pri izrezovanju zadnjih črk za napise, pri zadržem lepljenju in izrezovanju škatel za prostovoljne prispevke in pri dogovarjanju s starši prostovoljci, ki bi tudi že najraje prišli pomagat. Ura je bila vse prehitro 12:45, ko se je dan dejavnosti zaključil.

Večina učencev in učiteljev je odšla domov, jezikoslovci pa smo po tistem začeli uživati, se veseliti prireditve in upati na čim večji izkupiček za žrtve poplav.

Dobrodelna prireditev, 26. 9. 2023, v popoldanskem času ...

... ki se je zavlekla do večera, ko nas je pregnala tema.

Prireditve na odru, kjer je s pozdravom v svojem dialektu goste pozdravila gospa ravnateljica, se je pričela ob 17. uri in je trajala dobro uro. Na odru smo lahko prisluhnili slovenščini, angleščini, nemščini, francoščini, kitajščini, italijanščini, grščini, ukrajinščini, portugalsčini in hrvaščini, s čimer smo več kot dovolj upravičili naslov prireditve – *Naj se slišijo jeziki*. Ob jezikih nismo pozabili niti na glasbene in plesne točke. Nastop na odru se je zaključil s predajo simboličnega čeka donacije, ki ga je gospa ravnateljica slavnostno predala predstavniku PGD LJ – Trnovo.

Po prireditvi na odru se je začelo druženje ob stojnicah, kjer smo lahko spoznavali različne znamenitosti držav ter preizkušali dobrote iz Grčije, Portugalske, Nemčije, Francije, Belgije, Ukrajine in Kitajske ter se prepustili umetnikom tatujev, kaligrafije ali kupili glinene posodice ali unikatne uhane.

Veliko zanimanja so poželi tudi gasilci s svojimi vozili, ki so se z veseljem odzvali našemu povabilu na prireditev.

Ker smo se zavedali, da je pri zbiranju prostovoljnih prispevkov ljudem treba jasno povedati, za koga se prispevki zbirajo, smo na vsakem obvestilu in vabilu ljudi seznanili z imenom prejemnika prispevkov. Logo PGD LJ – Trnovo je krasil tudi škatle za prostovoljne prispevke, najlepše pa je bilo videti same gasilce na prireditvi in slišati njihovo zahvalo na odru.

Ko sta nas začela preganjati jesenska tema in vlaga, smo s skupnimi močmi pospravili prireditveni prostor in preostalo nam je le še štetje prostovoljnih prispevkov.

Učiteljem tujih jezikov so se zaradi transparentnosti pridružili tudi po en predstavnik staršev, en učenec, predstavnik učiteljev s predmetne stopnje, predstavnik učiteljev z razredne stopnje ter tudi podpredsednica Sveta zavoda OŠ Trnovo.

Izkupiček naše dobrodelne prireditve, vsega skupaj smo zbrali 4.161,73 EUR, je že takoj naslednji dan gospa ravnateljica v spremstvu dveh učencev položila na račun PGD LJ – Trnovo.

Zaključek

Združeni v duhu solidarnosti smo s ponosom in velikim zadovoljstvom še naslednje dni tipkali zahvale za starše, za spletno stran šole, obvestilo za učence za šolski radio, komunicirali z novinarko, ki je obiskala našo prireditev, pisali evalvacijo in nenazadnje tudi članek, ki ga berete. Saj vsi vemo, da z dobrodelnostjo največ pridobi tisti, ki podari, ne tisti, ki sprejme.

Ko otroci in vsi zaposleni (na)stopimo skupaj

Martina Belšak, dipl. vzg. pred. otrok, Vrtec Ivana Glinška Maribor

Ideja o koncertu našega vrtca se je rodila pred več kot enajstimi leti. Takrat smo si zastavili cilj, da organiziramo svečan dogodek za starše naših varovancev, z namenom, da jim predstavimo strokovno delo in rezultate našega vzgojnega dela. Namen je bil predstaviti tako delo z otroki (rezultati celoletnih obogatitvenih dejavnosti), kakor tudi pristočasno delo strokovnih delavcev v glasbenih nastopih. Uspelo nam je ... in tako se zgodba ponavlja iz leta v leto. Letos že enajstič. Vsakič z višjimi cilji, višjimi pričakovanji in zahtevnejšimi nalogami.

Vrtec Ivana Glinška Maribor je tokrat vse mlade in mlade po srcu že enajstič povabil na veliko javno prireditev. S povabilom »Dovolite si za kratek čas vstopiti z nami v svet glasbe in domišljije« smo ponovno napolnili Dvorano Union v Mariboru. Na odru je zasedlo 6 plesnih skupin, 5 otroških pevskih zborov, skupaj kar 150 otrok in 44 strokovnih delavcev. V oblikovanje in pripravo prireditve je bilo skupaj aktivno vključenih kar 60 zaposlenih. Ker se zavedamo, da skupaj zmoremo več, smo v pripravo na prireditev vključili prav vse profile v našem vrtcu, od vodstvenega, strokovnega do tehničnega kadra.

PONUDBA OBOGATITVENIH DEJAVNOSTI

V našem vrtcu v okviru institucionalizirane oblike predšolske vzgoje po načelih Kurikuluma za vrtce svojim varovancem ponujamo široko paleto dejavnosti, ki se izvajajo povsem v dopoldanskem času. V vsaki izmed naših šestih enot vrtca otrokom poleg rednega oddelčnega letnega delovnega programa ponujamo povsem brezplačno še pevski zbor, plesni vrtec, likovni krožek, pravljčni krožek, naravoslovni krožek, tuji jezik, nogometni vrtec, jogo in še kaj. Za izvedbo dejavnosti imamo strokovno usposobljen kader, ki se vseskozi še dodatno izobražuje in udeležuje raznih programov profesionalnega usposabljanja. Vsako leto se tako zborovodje otroških pevskih zborov udeležijo dvodnevne strokovne izobraževanja v izvedbi Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, Zborovske šole za vrtce, ki ga koordinira dr. Inge Breznik. Prav tako se mentorice plesnih skupin redno udeležujejo različnih plesnih in raziskovalnih delavnic, ki jih vodijo priznani domači in tuji plesni ustvarjalci, kjer kot mentorji plesnih dejavnosti v vrtcu pridobijo osnovna znanja sodobnih in modernih tehnik plesa.

Strokovni delavci se zavedamo, kako velik vpliv imajo plesne in pevske dejavnosti na otrokov kognitivni, afektivni in psihomotorični razvoj, nenazadnje tudi na vrednostni sistem posameznika. Hkrati pa pomembno vplivajo na otrokov socialni, emocio-

nalni, intelektualni in fizični razvoj. Ob glasbenih dejavnostih si otrok namreč povečuje nadzor nad svojim telesom in razvija pojem o samem sebi. Predvsem pa glasba pripomore k razvoju višje ravni estetske občutljivosti. Prav te dejavnosti namreč spodbujajo raziskovanje in dajejo priložnost izražanja čustev na številne načine. In prav zato v našem vrtcu načrtovanju teh vzgojnih dejavnosti dajemo posebno mesto. Izvajamo jih redno, sistematično, strokovno načrtovano, z namenom motivirati in zabavati otroke, da spontano optimalno razvijajo svoj individuum. Seveda pa gre ob tem vzporedno tudi za zunanjo motivacijo, kar pomeni priprava na končni nastop, naš že tradicionalni koncert.

KDAJ, KJE IN KAKO ZAČNEMO?

Priprave na naš tradicionalni dogodek se v našem vrtcu začnejo že na samem začetku šolskega leta. Takrat namreč na osnovi sistemizacije izberemo oz. potrdimo mentorje, ki vodijo celoletne obogatitvene dejavnosti. Ene izmed teh so prav plesne skupine, pevski zbori in likovni krožki. Vsaka izmed njih ima za pripravo našega tradicionalnega koncerta ključno vlogo; tako plesno, pevsko, kakor tudi končno pripravo kulise in dekoracije za prireditev.

Mentorice otroke skozi celoletno izvajanje dejavnosti na zabaven in igriv način spodbujajo k ustvarjalnosti in izraznosti. Z veliko mero poslušnosti in potrpežljivosti z zabavnimi igrami in vajami razvijajo posameznikovo samozavest in samopodobo, hkrati pa tudi kreativnost in domišljijo, saj jim nudijo priložnost za izražanje svojih idej in čustev na ustvarjalni način. Otroci tako tudi spontano urijo spomin in koncentracijo, saj se naučijo točno določenega besedila, melodije, koreografije. Hkrati otroke navajajo na odgovornost, saj nastopanje zahteva pripravo in nenazadnje tudi odgovornost za svoje delo in rezultate. Pri pripravi skupne točke gre v prvi vrsti za sodelovanje v skupini in z njo, s čimer otroci urijo sposobnosti za timsko delo.

RAZLOGI ZA PRIPRAVO NASTOPOV

K pripravi nastopa za širšo javnost, predvsem pa za starše, kot vrtec stremimo iz več razlogov. Zavedamo se namreč, da je vzpostavljanje dobrega odnosa in vezi med vrtcem, otroki in starši ključnega pomena za dobro in uspešno sodelovanje. Ob tem gre vsekakor za spodbujanje družinskega sodelovanja, saj je to priložnost za vzpostavljanje stikov med vsemi starši, otroci in strokovnimi delavci. Nastopi pomagajo staršem razumeti, kaj se v vrtcu dogaja, kako se njihovi otroci učijo, razvijajo ter se veselijo njihovih dosežkov. To zagotovo vodi k povečanju zaupanja in sodelovanja med starši in vrtcem. Starši si želijo videti nastope svojih otrok, ker predstavlja poseben dogodek za otroke in za starše. Nastopi predstavljajo tudi pomembne mejnike za otroke, ki se učijo nastopanja pred publiko. Pomembno je, da so starši ob tem prisotni, da podprejo svoje otroke in spodbudijo njihovo samozavest.

ČUSTVA PRED NASTOPOM

Seveda je pred nastopom samim pri otrocih in strokovnih delavcih začuti malo napetosti. Gre namreč za izpostavljenost pred občinstvom, kar je na nek način zagotovo stresno. Pri nastopanju je namreč priložnost samo ena, ni večkratnih ponovitev, zato si vsi nastopajoči prizadevajo predstaviti svojo točko v najboljši možni varianti. Zagotovo je prav zato pri posameznikih prisoten tudi strah. A z redno vajo naše mentorice maksimalno prispevajo k zmanjševanju le-tega. Nastop tako postane izziv in priložnost, da v najboljši različici predstavijo svoje celoletno delo.

Med nastopom otroci doživljajo različne občutke, kar je odvisno od njihove osebnosti in izkušenj. Nekateri posamezniki so morda nekoliko prestrašeni in negotovi. Predvsem pa je pri vseh zaznati navdušenje in zadovoljstvo, saj nastop zagotovo predstavlja priložnost za izkazovanje njihovih sposobnosti in talentov. Otroci ob tem doživljajo občutke, ki pomembno vplivajo na oblikovanje njihove samopodobe in občutek lastne vrednosti. Prisotno je mnogo pozitivnih čustev: ponos, da so sodelovali, veselje, da se lahko izrazijo na način, ki ga imajo radi in jim je blizu, samozavest, da so uspešni, pripadnost, da sodelujejo in pripadajo skupini, motiviranost, želja po vključevanju, sodelovanju, izražanju. Prisotnost nerazumevanja, strahu in sramežljivosti, ki se pri posameznikih lahko pojavijo, strokovni delavci kar v največji meri obvladujejo in uspešno minimalizirajo s številnimi strategijami:

- priprava in vaje: redna, aktivna, sistematična vaja pri otroku omogoča občutek samozavesti in pripravljenosti na nastop,
- umirjanje dihanja: tehnike dihanja, ki pripomorejo k sprostitvi in umiritvi,
- pozitivna vizualizacija: vizualizacija uspešnega nastopa otroku pomaga, da si predstavlja, kakšen bo njegov nastop in kako se bo med njim počutil,

- spodbuda, motivacija, pohvala: otroku pomagajo, da se umiri, se počuti samozavestno in motivirano za nastop,
- izogibanje stresu: otrok se lažje umiri in premaga svojo tremo,
- odvrčanje pozornosti: poslušanje glasbe, sprostitvene igre pomagajo otroku, da odmakne pozornost od nastopa in se sprosti.

Mentorice svoje otroke uspešno spodbujajo in jim nudijo podporo, jih spodbujajo k pozitivnemu razmišljanju in jim pomagajo najti načine za obvladovanje treme. Tako otroci v svojem nastopu uživajo.

NAŠA PRIREDITEV: 11. TRADICIONALNI KONCERT VRTCA IVANA GLINŠKA MARIBOR

Letošnji koncert Vrtca Ivana Glinška Maribor, ki se je odvijal dne 22. 3. 2023 v Dvorani Union v Mariboru, je nosil naslov »Samo en planet imamo, nikomur ga ne damo«. Skozi celoletno povezovanje aktivnosti v oddelkih z okoljevarstvenimi vsebinami in načinom življenja smo si prizadevali poskrbeti za skupno skrb in odgovornost do našega planeta in sočloveka. Zbrane je z dobrodoščico nagovorila ravnateljica, ga. Ester Mlaj, in poudarila, kako pomembno je zavedanje, da vsak majhen korak z veliko mero empatije in sočutja pripomore do lepše prihodnosti. Slavnostni dogodek so otvorili strokovni delavci vrtca s plesno točko *Zemlja pleše*. Že z obetajočim naslovom točke so nas prepričali, da smo skupno soodgovorni za naš planet, na katerem bivamo in živimo drug z drugim. Na odru je odplesalo 18 plesalcev, ki so z žarom na obrazu dokazali pomen dobrega sodelovanja, deljenja idej, izkušenj, znanja in kvalitetnega timskega dela. Temu so sledile prav tako vse naslednje točke.

Ker so naši vrtčevski oddelki poimenovani tematsko, kar pomeni z imeni iz istega tematskega sklopa: morje, ribnik, gozd, nebo, sadje in travnik, so znotraj posameznega področja – bivanjskega prostora – oddelki v posamezni enoti vse leto raziskovali tudi naš planet.

Oddelki na enotah Gledališka in Gregorčičeva so poimenovani po gozdnih in travniških živalih, zato so otroci skozi različne poučne aktivnosti raziskovali prav to področje ekosistema z bogatim življenjskim okoljem in gozdno pedagogiko, ki ponuja otrokom zdravo in sproščeno raziskovanje narave. Nastopajoči so nam v plesni točki *Lesket v soju noči* (glasba: Dexter Britain, *The Time to Run*) odplesali ples kresnič, ki so v soju noči zasijale s tisočimi drobnimi lučkami. Pevski zborček pa nam je zapel pesmi *Šla je botrica lisica* (besedilo: A. Štefan, glasba: T. Vulc) in *Čuk na palici* (besedilo in glasba: S. Makarovič).

CELOLETNA RDEČA NIT V POVEZAVI S PREDSTAVITVENO TOČKO NA DOGODKU

Otroci v enoti Ribiška, kjer domujejo sladkovodne živali, so skozi celotno šolsko leto pridobivali izkušnje

in znanja, kako prav je, da ohranimo sladkovodne vire in pitno vodo, da bomo lahko v njej uživali mi, naši otroci, vnuki. Raziskovali so reke, mlake, ribnike, mokrišča in življenja v njih. Spoznavali so, kakšno izjemno bogastvo je pitna voda. To je vir življenja, katere poraba se je v zadnjem obdobju tudi pri nas izjemno povečala. Izvedeli so, da je v nekaterih predelih sveta celo primanjkuje. S sodobnim načinom življenja jo žal namreč močno onesnažujemo. Zborček nam je zapel pesmi *En majhen mož* (besedilo: A. Štefan, glasba: V. Lokar Lavrenčič) in *Raca Maca* (besedilo: J. Olaj, glasba: J. Kuhar). Plesna folklorna skupina pa je v narodnih nošah ob spremljavi na harmoniko zaplesala ljudski ples *Ob bistrem potočku je mlin*.

V enoti Kosarjeva so otroci vse leto pridno vrtnarili na svojih ekoloških vrtičkih. Zdaj namreč že zelo dobro vedo, da uživanje živil iz lokalnega okolja predstavlja temelj zdrave prehrane in okolju prijazno pot od njive do krožnika. Na njihovem vrtu pa niso pridelali samo živil. Poskrbeli so namreč tudi za cvetoč izgled. Med vrtnarjenjem so se tako predajali lepoti narave in žvrgolenju ptic. Raziskali so tudi zlato rožo, ki se zlata na naših poljih in kasneje omamno zadiši iz krušne peči. Zborček nam je zapel pesem *Zlata roža* (besedilo: J. Humer, glasba: G. Battista Pergolesi) in *Imam dolino zeleno* (ljudska). Mladi plesalci pa so se na odru spremenili v marljive krte, ki so na ritmu pesmi *Sail* skupine Awolnation na vrtnih gredicah pridno kopali rove vso noč in ves dan.

Enota Smetanova je z malo čarovnico, zeliščarko Lenčko raziskovala zelišča in se prepuščala vonju sveže pokošene trave, metuljem, kobilicam, cvrčanju murnov in otroškemu smehu, ki jih ponujajo naši travniki. Raziskovali so dragocene zaklade narave in izobilja rastlin, ob kateri so veselo prepevali in se predajali lepoti narave. Na koncertu so z nami podelili pesem *Sonce* (besedilo:

Plesna točka strokovnih delavcev, »Zemlja pleše«

Pevski zbor enote Gledališka in Gregorčičeva pod vodstvom zborovodkinje Katarine Petek

Zala Kores in Luka Banović med pesmijo Moje mesto

Folklorna otroška skupina Ribiška

Plesna skupina enot Gledališka in Gregorčičeva

Plesna skupina enote Kosarjeva

6pack Čukur (Hula Hop)

Oder z vsemi nastopajočimi ob sklepni pesmi Samo milijon nas še živi

G. Jakopin, glasba: J. Golob), *Murenčki* (besedilo in glasba: J. Hval) in *Zvončki in trobentice* (besedilo in glasba: T. Roš).

V enoti Pristan domujejo skupine školjke, morski konjički, meduze in hobotnice. Prav zato so raziskovali morja. Pa ne samo kot tisti prijeten kraj, kjer se poleti sproščamo med čofotanjem na vročem soncu. Primerjali in ugotavljali so pokritost morskega ekosistema celotne zemeljske površine in vode na našem planetu. Seznanjali so se s porastom prekomernega lova, onesnaženosti morij in težavami z mikroplastiko, ki predstavlja resno skrb naši prehrani in je razlog za številne še neraziskane zdravstvene težave. Na poti do večjega osveščanja otroci vedno pridno ločujejo odpadke in odgovorno prispevajo k zeleni prihodnosti, ki mora postati in biti naša skupna odgovornost. Otroški pevski zbor nam je zapel pesmi *Barčica po morju plava* (ljudska) in *Gusarska* (besedilo in glasba: M. Madol in S. Lenarčič). Plesalci pa so na melodije Jeana-Miche-la Jarreja priplesali pravo morskopravljico in zbudili prav vse morske živali.

POMEN DRUGIH ZNANJ, KI JIH STROKOVNI DELAVCI UPORABLJAJO PRI SVOJEM STROKOVNEM DELU

Naši strokovni sodelavci s svojim znanjem in strokovno usposobljenostjo pri svojem izobraževalnem delu nenehno zagotavljajo spodbudno učno okolje in razvijajo glasbeno-plesne sposobnosti in spretnosti. Veseli in ponosni smo, da imamo v našem vrtcu kolektiv, ki se tudi profesionalno ukvarja z glasbo. Prav vsi ti strokovni delavci svoja znanja nenehno uporabljajo pri svojem delu. Kako čudovito se lahko prepleta spremljava instrumenta in petje otroških pesmi, so nam slikovito predstavili tudi na našem koncertu. Otroške glasove so pospremile melodije klavirja, klarineta, saksofona, bobnov, trobente, kitare, harmonike in kljunaste flavte. Vse to so in-

Otroški pevski zbor enote Smetanova z zborovodkinjo Vanjo Fekonja

strumenti, na katere naši zaposleni radi in pogosto zaigrajo. Ob vseh njih pa seveda še vrsta ritmičnih instrumentov, na katere so zaigrali kar otroci sami.

SODELOVANJE S STARŠI, LOKALNO SKUPNOSTJO

Dogodek je z avtorsko pesmijo *Moje mesto* (Leonart) popestrila tudi naša bivša sodelavka, članica dua De Liri, ob spremljavi kitarista Luka Banovića. Ker skupnost ustvarjamo otroci, starši in zaposleni vzajemno, sodelovanju s starši dajemo še poseben pomen. Starši so primarni in najpomembnejši vzgojitelji svojih otrok in prav vključevanje v vrtec jim omogoča, da se še bolj povežejo z otrokovim vsakdanjim življenjem in sodelujejo pri njegovem razvoju. Skozi vse leto družine na najrazličnejše načine vključujemo v vzgojno-izobraževalno delo. In del tega sodelovanja smo tudi letos vključili v prireditev samo. Skupaj z bandom našega vrtca in našimi odličnimi vokalisti je na odru v zaključni pesmi priredbe *Samo milijon nas še živi* (avtor: Agropop), sodeloval tudi znani mariborski rap umetnik, 6pack Čukur. Koncert je zaključil s svojo avtorsko pesmijo *Hula Hop*.

Letošnji dogodek je imel tudi humanitarno noto. Razumeti in čutiti sočloveka je namreč izjemna vrednota. Prav zato s številnimi aktivnostmi pri otrocih razvijamo socialne veščine, saj so le-te pot do pozitivnih medsebojnih odnosov in vzpostavljanju vezi, pot k razvijanju odgovornosti in odgovornejšemu ravnanju, predvsem pa pot k moralni občutljivosti. Z namenom razvijati pri otrocih vrednote, socialni čut, empatijo, sočutje in občutek za sočloveka smo se povezali z humanitarnim Društvom UPornik. Nesebično smo dokazali, da lahko s skupnimi močmi zmoremo veliko več. Z zbranimi prostovoljnimi humanitarnimi donacijami udeležencev smo zagotovo pripomogli k vrnitvi upanja in dostojanstva najranljivejšim. Kot člani družbe se namreč čutimo moralno odgovorni, da poskušamo pomagati pomoči potrebnim. Vsi ljudje si zaslužijo enako dostojanstvo in priložnosti, ne glede na njihov socialen in/ali ekonomski status. Poskrbeti za najboljčutljiveše

je ključno za zagotavljanje pravičnosti v družbi; je dolgoročna naložba v prihodnost družbe, saj s tem izboljšamo možnosti izobraževanja, zaposlovanja in socialne vključenosti posameznikov, kar dolgoročno gledano zagotovo veliko doprinese tudi našim naslednikom. In to nas je vodilo v dobrotelčnost.

ZADOVOLJSTVO, PONOS, SREČA ...

Po nastopu samem so občutki vseh nastopajočih in tudi ostalih vključenih v dogodek neprecenljivi in nepopisni. Izvedba nastopa je namreč predstavitev dela vseh vpletenih. Zadovoljstvo, ponos, sreča, veselje so občutki, ki vrejo iz nas. Vsak tak koncert za nas predstavlja nov izziv in novo priložnost. In vsako leto znova se trudimo nadgraditi svoje delo in stopiti še stopničko višje.

Nepozaben nastop otrok in vzgojiteljev, ki so s svojo suverenostjo navdušili, razveselili ter se vtisnili v spomin in udeležencem polepšali večer, še vedno odmeva po hodnikih našega vrtca in tudi daleč zunaj njega.

Člana Društva UPornik

Igrifikacija pri pouku matematike pri poglavju Odstotki

 Nataša Brlič, učiteljica matematike, OŠ Pesnica

Igrifikacija pomeni uporabo načinov razmišljanja v igri z namenom aktivnega sodelovanja in večje vpletenosti pri reševanju določenega problema. Gre za novejši koncept motiviranja, ki izhaja iz sveta informacijskih tehnologij. Igrifikacija je bila prakticirana na različnih področjih, kjer je bil glavni namen predvsem pritegniti uporabnika k določeni ciljni aktivnosti, na primer v učenje v delovnem okolju. Moč igrifikacije deluje tako, da izkorišča potrebo po tekmovalnosti, ki jo imamo ljudje v nas. Ko igramo igre, postanemo posledično bolj vključeni in čutimo večjo potrebo po doseganju ciljev. Z dosegom določenega cilja si želimo doseči še več – se podati proti naslednjemu, težjemu cilju. Igrifikacija uporablja motivacijo in nagrade z namenom, da se uporabnik počuti nagrajenega za svoj trud. Pri naju so to bili žigi, ki so pomenili ugodnosti pri ustnem ocenjevanju po koncu poglavja Odstotki.

Ključni pojmi: igrifikacija, motivacija, odstotki, vsakdanje življenje, nagrada.

UVOD

Vse ure do ocenjevanja je pod mojim mentorstvom izvedla študentka Pedagoške fakultete v Mariboru. Pri delu v razredu sem ji pomagala. Ure sva izvedli v obeh paralelkah 7. razreda.

Študentka je imela temo igrifikacije izbrano za magistrsko nalogo in je na tem področju raziskovala. Pri poglavju Odstotki je igrifikacija smiselna zato, ker obravnava tega poglavja namenimo dva tedna in smo na ta način obdelali celotno poglavje. Igrifikacijo (slovenski izraz izhaja iz angleške besede *gamification*) najenostavneje opredelimo kot uporabo elementov iger (npr. lestvic, značk, točk, dosežkov, stopenj, izzivov ...) v okoliščinah, ki same po sebi ne vključujejo iger.

Za uspešno vključevanje igrifikacije v pedagoški proces je pomembno, da se osredotočimo na rezultate njenega vključevanja. S pomočjo te metode lahko povečamo aktivnost in zavzetost udeležencev za učni proces, spodbujamo sodelovanje in omogočamo povratno informacijo, varno učno

okolje za udeležence, ki imajo težave pri deljenju mnenj v večji skupini učencev, ter nagrade za kakovostno opravljeno delo.

Prva ura je bila uvodna. Študentka je učencem razložila, kako bo delo potekalo, ter jim pokazala igralno polje. Učenci so bili v pričakovanju iger oziroma učenja preko igranja. Razdelila jim je kroge, izrezane iz kartona, in jim dala navodilo. Na eno stran kroga so morali narisati nekaj, kar jih predstavlja, na drugo pa svoje ime. Razložila jim je, da bodo zraven imena dobivali različne žige, ki jih bodo potem lahko unovčili pri ocenjevanju.

REŠEVANJE ULOMKOV IN RAČUNANJE ODSOTKOV

Ko so končali, so učenci ponovili znanje ulomkov. Rešili so par nalog, pri katerih so razširjali ulomke na različne imenovalce.

Sledila je motivacijska naloga. Učenci so si na vrhu lista v zvezku morali pustiti nekaj prostora za naslov. Študentka je na tablo narisala tabelo, ki je prikazovala, kolikokrat sta Matic in Jaka vrgla na koš ter kolikokrat sta zadela. Učenci so na podlagi te tabele ugibali, kdo je bil uspešnejši.

Končni izdelki učencev po igrifikaciji v 7. A in 7. B

	VSI METI	USPEŠNOST
Matic	25	8
Jaka	20	6

Razvila se je debata, zato so dvignili roke tisti, ki so bili za Matica, in tisti, ki so bili za Jako. Večina učencev je izbrala Matica, vendar je nekaj učencev izbralo oba.

Zraven tabele je študentka nato zapisala uspešnost obeh kot ulomka. Pogovorili so se, zakaj je celota spodaj in del celote nad ulomkovo črto. Oba ulomka so razširili na imenovalce 100. Razložila jim je, da tako pridemo do odstotkov. Učenci so že poznali to besedo in se spomnili tudi na izraz procenti. S preprostim izračunom so ugotovili, da je bil bolj uspešen Matic.

Ker je ostalo še nekaj časa, so še nekaj preprostih ulomkov pretvorili v odstotke.

Za domačo nalogo sta bili dve nalogi v učbeniku.

Drugo uro so pregledali domačo nalogo iz prejšnje ure. Učenci niso imeli težav pri reševanju. Študentka je zapisala podnaslov Grafični prikazi. Učenci so si po nareku zapisali primer v zvezek. Nato so naredili podobno tabelo kot prejšnjo uro.

VSEH DREVES: 50			
	Število	Odstotek	
Jablane	20	$\frac{20}{50} = \frac{40}{100} = 0,4 \rightarrow 40\%$	
Hruške	10	$\frac{10}{50} = \frac{20}{100} = 0,2 \rightarrow 20\%$	
Slive	5	$\frac{5}{50} = \frac{10}{100} = 0,1 \rightarrow 10\%$	
Češnje	15	$\frac{15}{50} = \frac{30}{100} = 0,3 \rightarrow 30\%$	

Grafično so prikazali te podatke s pravokotnikom, stolpcnim ter tortnim prikazom. Pri tortnem prikazu so učenci imeli največ težav, saj je bilo potrebno računati kotne stopinje. Naredili so še nekaj nalog iz učbenika ter si zapisali domačo nalogo.

IGRIFIKACIJA

Učenci so reševali probleme samostojno. Da si niso pomagali, sva vsakega učenca posedli v svojo klop. Pri tej nalogi sem študentki pomagala. Vsak učenec

je dobil eno kuverto, v kateri so bili kartončki s štirimi primeri za prvo težavnostno stopnjo. Učenec je moral iz grafičnega prikaza ugotoviti odstotek ter zapis odstotka kot ulomek in kot decimalno število.

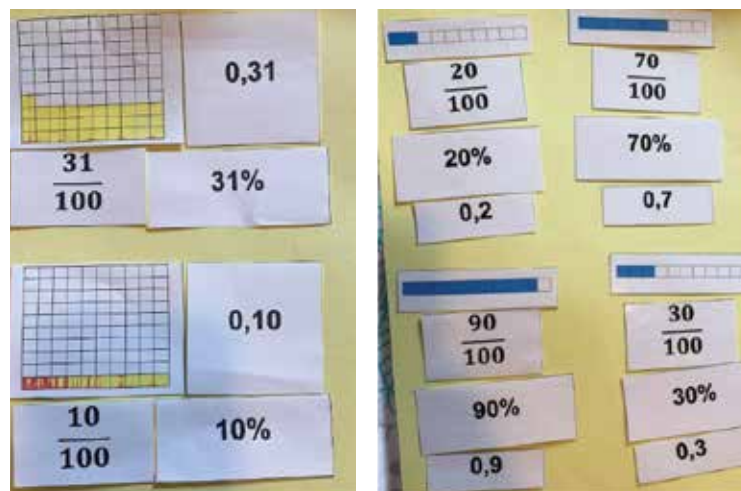
Navodila študentke so bila sledeča: »Na moj znak odpreš kuverto in položiš skupaj kartončke, ki sodijo skupaj. Ko končaš, dvigneš roko.«

Ko je učenec dvignil roko, sva njegovo delo pregledali ter mu v primeru pravilno postavljenih kartončkov dodelili prvi žig.

Po prvi stopnji je sledila druga stopnja, ki je prinesla dva žiga. Torej, ko je učenec končal prvo stopnjo, je dobil kuverto z drugimi kartončki, ki so bili malo bolj zahtevni.

Učenci so radi sodelovali.

PRVA STOPNJA

DRUGA STOPNJA

Izdelki učencev po prvi igrifikaciji

Pri naslednji učni uri so začeli z motivacijsko nalogo iz učbenika (Berk in drugi, 2020):

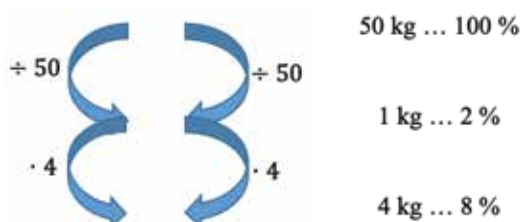
Špelini prijateljci Mateji se je v zadnjem letu opazno povečala telesna teža. V 6. razredu je tehtala 50 kg, letos pa je tehtnica pokazala že 54 kg. Špela je nekje prebrala podatek, da je 10-odstotno povečanje telesne teže v letih odraščanja običajno.

Učenec jo je prebral in nato so se pogovorili, na kakšen način bi prišli do rezultata. Študentka jim je povedala, da obstaja več načinov. Prvega so predlagali učenci sami.

1. način

$$\frac{4}{50} = \frac{8}{100} \rightarrow 8 \%$$

2. način

3. način

$$\begin{array}{r} 50 \text{ kg} \dots 100 \% \\ \times 4 \text{ kg} \dots x \\ \hline x = \frac{4 \cdot 100}{50} = 8 \% \end{array}$$

Pokazala jim je vse tri načine. Vsak si je potem izbral način, ki mu najbolj ustreza. Večina učencev si je izbrala tretji način, saj so potem pri nalogah videli, da za prvi način potrebuješ večkratnike števila 100.

Nato smo z vsemi tremi načini rešili še dve nalogi iz učbenika.

Pri zadnji učni uri so obravnavali računanje dela celote in celote. Ponovili so znanje prejšnje ure ter ustno šli skozi vse tri načine računanja odstotkov. Učenci so sami oblikovali motivacijsko nalogo s pomočjo študentke.

Šli smo nakupovat v trgovino ter kupili igralno konzolo, vredno 200 €. Zraven je bila oznaka, da je konzola znižana za 20 %. Vprašanje je bilo, koliko smo plačali za igralno konzolo. Ker so bili učenci že vajeni takšnih nalog z ulomki, so sami prišli do te ugotovitve:

20 % od 200 = ?

Ker lahko 20 % zapišemo kot ulomek, so nadaljevali račun:

$$20 \% \text{ od } 200 \text{ €} = \frac{20}{100} \cdot 200 = 40 \text{ €}$$

Opozorili sva jih na obvezno pisanje odgovorov, kadar so besedilne naloge. Tako smo to nalogo rešili po prvem načinu. Sledilo še je sklepanje in križni račun.

$$\begin{array}{r} 100 \% \dots 200 \text{ €} \\ \div 5 \quad \quad \quad \div 5 \\ \hline 20 \% \dots 40 \text{ €} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \% \dots 200 \text{ €} \\ \times 20 \% \dots x \\ \hline x = \frac{20 \cdot 200}{100} = 40 \text{ €} \end{array}$$

Zapisali so odgovor.

O: Igralna konzola sedaj stane 160 €.

Sledilo je še več podobnih nalog, da so učenci usvojili vsaj en način reševanja.

		35%
		0,18 → 180%
		V razredu je 28 učencev. 7 učencev igra kolariko, kar predstavlja 25% učencev.
		Žiga ima 80 zgoščenk, od tega 64 z zabavno glasbo. To predstavlja 80% vseh zgoščenk.
		Na rokometni tekmi je Nejc zadel 4 gole od 20. Vid pa 8 od 25. Boljši je bil Nejc.

IGRIFIKACIJA: Resnica ali laž

1	2	RESNICA
5 % od 120 kg = 9 kg	Na zavitku 200 g čokolade piše 25% kakava, kar je <u>50 g</u> .	LAŽ
4	5	RESNICA
75% od 400 = 300	Maša je skočila v višino 125 cm. Pri drugem skoku je rezultat izboljšala za 8%. Torej je skočila <u>135 m</u> .	LAŽ
7	8	RESNICA
17% od 4200€ = 672€	Če je del celote enak 15 in to predstavlja 60%, je celota enaka <u>25</u> .	LAŽ
10	11	RESNICA
30% od 500 kg = 150 dag	Kmet je posejal 8 ha njive, kar je 40% cele njive. Cela njiva je velikosti <u>3,2 ha</u> .	LAŽ
13	14	RESNICA
225% od 80 € = 18 €	Špela je število 150 zmanjšala za 20% in dobila število <u>120</u> .	LAŽ

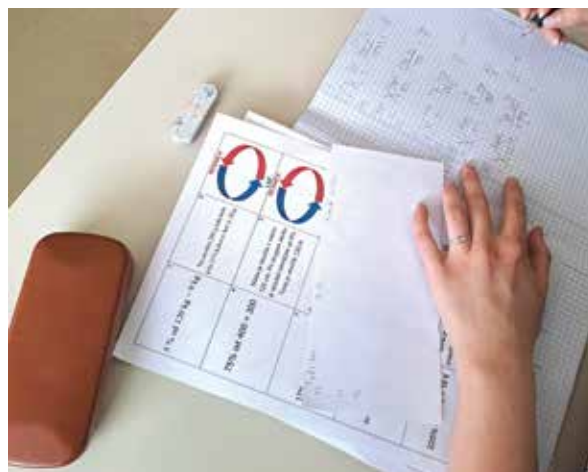
Ime: _____

TRDITEV	Resnica/Laž	Pravilna rešitev, če je trditev laž

Študentka je pripravila dve kuverti, A in B. V vsaki kuverti je bilo petnajst trditev, ki so se navezovali na vso že obravnavano snov. Vsak učenec je dobil svojo kuverto in tabelo, v katero je zapisoval, ali je trditev resnica ali laž. V primeru lažne trditve je zapisal resnico oziroma pravilni odgovor. Ko je učenec rešil pet primerov, je dvignil roko. Vseh pet primerov sva pregledali in v primeru njihovih pravilnosti učencu dodelili en žig na njegov krog.

Igrifikacija je bila mišljena samo eno šolsko uro, ampak so učenci naloge reševali še v drugo uro. Učencem je študentka razložila pravila ter jim razdelila kuverte. Med tem časom sva krožili po razredu in pomagali, kjer so pomoč potrebovali. Učenci so naloge reševali bolj umirjeno kot prejšnjo uro igrifikacije.

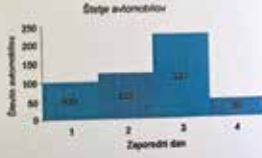

Izdelki učencev po drugi igrifikaciji

IGRIFIKACIJA: Besedilne naloge

1. V 7. razredu je od 100 učencev opravilo bralno značko 61 učencev. Koliko odstotkov vseh učencev je opravilo bralno značko?

2. Tina je štela avtomobile, ki so peljali mimo nje. Narišala je prikaz, ki prikazuje število avtomobilov po posameznih dneh.

Število avtomobilov

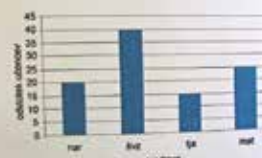
Zaporedni dan

a) Zapiši število avtomobilov, ki so mimo peljali tretji zaporedni dan?
b) Koliko je vseh avtomobilov, ki so peljali mimo Tine?
c) Zapiši delež avtomobilov, ki so mimo Tine peljali četrty zaporedni dan.

3. V trgovini se je izdelek, ki je stal 240 €, najprej podražil za 25% in nato pocenil za 25%. Koliko stane sedaj?

1. Mama je za novo leto kupila 36 vizitk. Poslala je 27 vizitk. Koliko odstotkov vizitk ji mami še ostalo?

2. Na sliki je prikaz, ki prikazuje priljubljenost predmetov pri učencih. Vsak učenec se je odločil za en predmet.

odstotki učencev

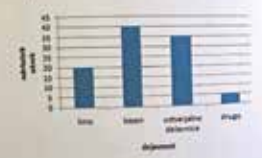
predmet

a) Zapiši delež učencev, ki imajo radi športno vzgojo.
b) Koliko odstotkov učencev več je izbralo naravoslovje kot angleščino?
c) Anketirali so 200 učencev. Zapiši število učencev, ki so izbrali angleščino za najljubši predmet.

3. V trgovini se je izdelek, ki je stal 200 €, najprej podražil za 10% in nato še za 10%. Koliko stane sedaj?

1. V podjetju s 30 zaposlenimi je 18 žensk. Koliko odstotkov zaposlenih predstavljajo ženske? Koliko odstotkov predstavljajo moški?

2. Otroci so se odločali za dejavnosti med počitnicami. Vsak otrok se bo udeležil ene dejavnosti.

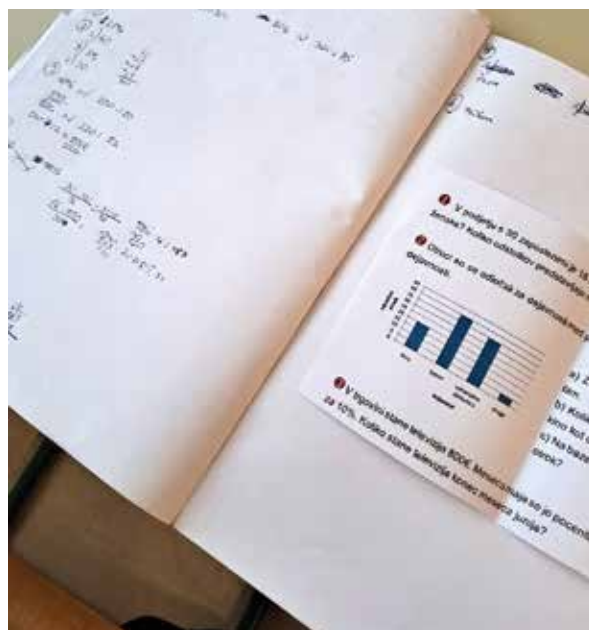
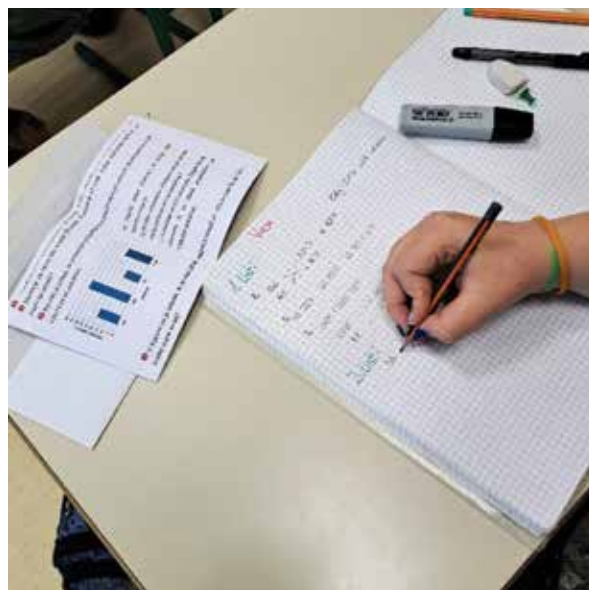

število otrok

dejavnosti

a) Zapiši delež otrok, ki si bodo ogledali film.
b) Koliko odstotkov otrok več si je izbralo kino kot drugo?
c) Na bazen bo šlo 80 otrok. Koliko je vseh otrok?

3. V trgovini stane televizija 800 €. Meseca maja so jo pocenili za 10%, junija pa podražili za 10%. Koliko stane televizija konec meseca junija?

Besedilne naloge po treh ravneh zahtevnosti

Izdelki učencev

ZAKLJUČEK

EVALVACIJA UČENCEV

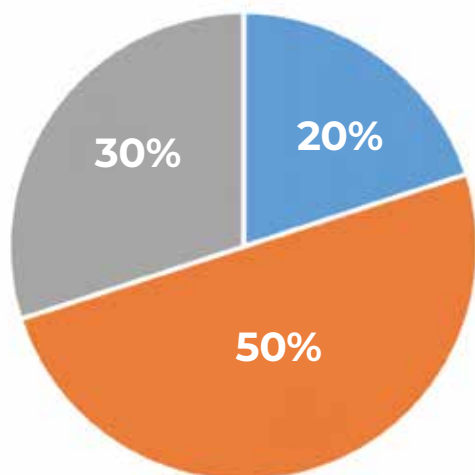
Po končanem poglavju so učenci imeli ustno ocenjevanje. Vsak je zraven prinesel svoj krog z žigi, ki sem jih upoštevala.

Število žigov	Ugodnosti
vsaj 8	Učenec dobi na ocenjevanju vprašanje manj.
7 ali 6	Učenec si sam izbere vprašanje (predstavi domačo nalogo).
5 ali 4	Učenec lahko eno vprašanje zamenja za drugo.
3 ali 2	Učencu podam namig.

Učencem se je to poglavje zdelo poučno in zabavno. Dobili sva pozitivno izkušnjo. Nasmehi otrok so bili vredni vsega vloženega truda v igre, ki jih je pripravila študentka. Skozi celotna dva tedna sem opazila, da sodelujejo tudi učenci, ki prej pri urah niso radi sodelovali in so imeli slabše ocene. Pri tem sklopu so pri ustnem ocenjevanju dobili boljše ocene kot sicer.

Po ocenjevanju, ki je trajalo tri šolske ure, je študentka učencem razdelila liste, kjer so odgovorili na vprašanja s pomočjo barvanja.

Kako zelo imaš rad/a matematiko?

Priljubljenost predmeta matematika

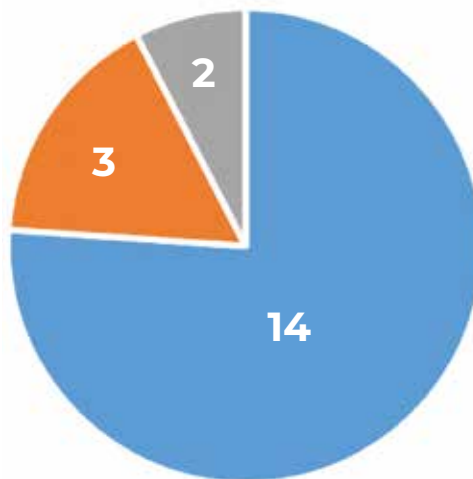
VIRI IN LITERATURA

Berk, J., Draksler, J. in Robič, M. (2020): *Skrivnosti števil in oblik 7, Učbenik za matematiko v 7. razredu osnovne šole*, (4. izd.), str. 222-245. Ljubljana: Rokus Klett.

Tratar, J., Mahnič, B., Lešnik, V., Štahr, A., Pev, M., Miklavčič Jenič, A., Hauptman, A. in Tadin Bence, V. (2014): Odstotek. V: Senekovič, J. (ur.): *1 - učbenik za matematiko v 7. razredu*, str. 222-245. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na <https://eucbeniki.sio.si/matematika7/3300/index.html>, 24. 10. 2023.

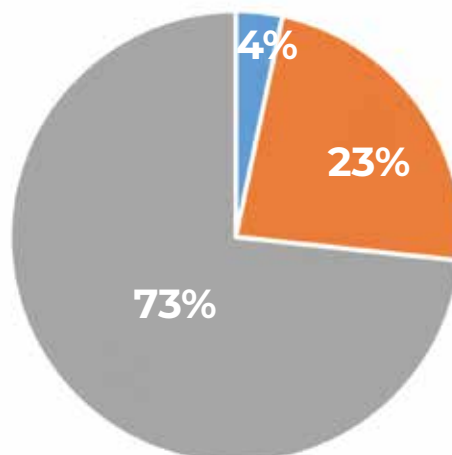
Robič, D. (2017): *Uporaba igrifikacije pri pouku računalništva*. Maribor: Fakulteta za naravoslovje in matematiko, UM – doktorska disertacija.

Kako bi ocenil/a takšen način ocenjevanja?

Ocena načina ocenjevanja

Kako so ti bile vseč igre?

Priljubljenost iger

Poučevanje (jezika) kot drugi učitelj v prvem razredu

Tanja Bergant, univ. dipl. soc. del, dipl. vzg., OŠ Horjul

Učenje jezika v prvem razredu je prepleteno z vsemi predmeti. Igra je pri šestletnikih še vedno najpomembnejša dejavnost. Učenje je najučinkovitejše skozi igro. Za življenje se največ naučimo iz vsakodnevnih situacij, ki jih spreminjamo v igro. Pomembno je ubesediti občutke. Pomembni so pogovori v jutranjem krogu, ko si vzamemo čas za dnevne dogodke, reševanje problemov, življenje v druge, ko poslušamo in slišimo sošolca. Vsak posameznik dobi besedo in priložnost. Učimo se, da je vsak problem rešljiv. Delamo na tem, da začete stvari dokončamo, ker zmoredmo in ne obupamo. Ves čas se učimo, čeprav se igramo. Trudimo se biti prijazni in razumeti drugačnost, pomagati, biti vljudni, strpni in prijateljski. Ne delamo drugim tistega, kar ne želimo, da bi drugi delali nam, predvsem pa se veliko pogovarjamo.

Ključni pojmi: učenje, življenje, igra, pogovor.

1 UVOD

Kratko in enostavno, jasno in konkretno, zanimivo, igrivo in sproščeno se učimo (tudi jezika) v prvem razredu. Moj cilj je učenje za življenje. Izhajam iz vsakodnevnih situacij, iz trenutkov, ki so učencem znani in o katerih veliko vedo.

V prvem razredu se prepleta učenje vseh predmetov. Na urniku so predmeti točno določeni, vendar se ves čas pouka prepletajo: spoznavanje okolja, šport, slovenski jezik, matematika, glasba in ustvarjanje.

Poučevanje in popravljanje jezika se preko igre dogaja ves čas. Igra je v prvem razredu še vedno zelo pomembna in zato z učiteljico razredničarko vsakodnevno poskrbiva, da je le-te čim več, oziroma, da cilje doseževa preko nje. Otroci so stari 6 let in so različni med njimi lahko zelo velike.

Z vsemi začnemo na začetku. Najprej se veliko in največ igramo in pogovarjamo. Začnemo s temami, ki učence zanimajo. Postavljajo vprašanja in nanja odgovarjajo. Aktivno sodelujejo in raziskujejo.

Pri učnem procesu se mi zdi pomembno, da učenci jezik vzljubijo, zato veliko delava na motivaciji in opolnomočenju učencev.

2 IGRA KOT DIDAKTIKA POUČEVANJA

Igra je pomemben didaktični pristop pri starosti prvošolcev (šestletniki). Caon (2008) pravi, da ima igra pri učenju jezika poseben pomen, saj je raba jezika pri podajanju navodil za igranje neizbežna, pa tudi večina iger med samim potekom predvideva rabo jezika. Gre za dvojno vključevanje posameznika v igro, in sicer na sinhronem nivoju (med igro), ko je posameznik v igro vključen in kot takšen motiviran,

ter na diahronem nivoju (pri ponovnem igranju in ustvarjanju igre), ko se zmožnosti nenehno razvijajo in motivacija vodi v preseganje praga znanja posameznika, kar vodi v dinamično učenje.

Baloh (2015) piše, da je za otroka igra temeljna spoznavna izkušnja in hkrati osnova za proces učenja. Z igro otroku ozaveščamo preproste, njegovemu interesu ustrezne sporazumevalne vzorce, ki predstavljajo analitično načrtovane jezikovne strukture. Tempo, obseg in globina sta najprej svobodna, postopoma pa dejavnosti stopnjujemo tako, da usmerjamo in načrtujemo težavnost. Pri igri gre za igralne in raziskovalne dejavnosti, metode in tehnike dela, ki spodbujajo interes za spoznavanje jezika in razvijanje sporazumevalne zmožnosti.

Baloh in Kiswarday (2015) navajata, da je med najbolj znanimi modeli veččutnega poučevanja model VARK (Fleming 1995), kjer se pri načrtovanju igre in učnih dejavnosti predvidi aktiviranje različnih senzornih kanalov (vidni, slušni, kinestetični, bralno-zapisovalni).

Celosten pristop, ki spodbuja bogato in aktivno vključevanje levih in desnih hemisfernih zmožnosti pri igri in učenju, pa zagotavlja tudi Gardnerjev (1995) model multiplih inteligenc (jezikovna, matematično-logična, glasbena, vidno-prostorska, telesno-gibalna, medosebna, notranje refleksivna in naturalistična).

Ti modeli so zelo primerni za učenje v 1. razredu, saj gre za naravne oblike učenja, ki poteka v vsakdanjih življenjskih situacijah. So motivacija za učenje jezika in nudijo spodbudno učno okolje. Učinkovito in spodbudno učno okolje omogoča otrokom, da se počutijo varne, sprejete, da so uspešni. Krepi otrokovo samopodobo, kar je še pomembnejše za otroke z

učnimi težavami, ki imajo praviloma nižjo samopodobo in slabše obvladajo strategije samostojnega učenja ter prilagajanja zahtevam. Učinkovito učno okolje jim preko doživljanja sprejetosti in vključevanja v učni proces pomaga usvojiti strategije za uspešno učenje in aktivno sodelovanje ter jim dvigne motivacijo za učenje in ustvarjanje pozitivnih odnosov.

»Aktivnost mora pritegniti otroka, ga zabavati in učiti. Če se učimo z veseljem, se učimo hitreje, znanje je trajnejše.« (Seliškar 1995, 35).

Potrebno je razlikovati med domišljjsko igro in igro s pravili. Za optimalen razvoj sta pomembni obe obliki. V domišljjski igri najdejo otroci stik sami s seboj, z lastnim nezavednim in z lastno kreativnostjo, urejajo zmešnjavo v svojem notranjem svetu in vzpostavljajo kontrolo realnosti. Otrokovo notranje življenje se razpleta na domišljjski ravni, ne da bi ustavljalo napredovanje v kontroli realnosti. Domišljjska igra vključuje igro vlog, s čimer učenec razvija identifikacijo. Gre za domišljjsko igro, kjer doživljajo situacije z vidika različnih vlog in tudi sebe doživljajo v različnih vlogah. Igra s pravili je pomembna za razvoj samovrednotenja. Tu se učijo usklajevati partnerstvo in tekmovanje ob upoštevanju pravil, s čimer razvijajo samoobvladovanje in samokontrolo.

Igra se uporablja tudi v terapevtske namene, saj je za otroka to kanal za sporočanje, ki je lažji kot pripovedovanje.

3 DNEVNA RUTINA – DOBRO JUTRO Z BRANJEM

Dobro jutro si zaželimo v jutranjem krogu. Nadaljujemo z branjem. Beremo kratke zgodbe, ki se temat-

sko prilagajajo vzdušju, delu leta, otrokovim željam in interesom. Če kateri od otrok prinese svojo knjigo, pogosto v del dneva vključimo tudi te zgodbe, kar pozitivno vpliva na motivacijo otrok, na širjenje interesov, zanimanja.

Največkrat izbiram zgodbe, ki se navezujejo na življenje, na dogodke, na nekaj znanega, kar so otroci že doživeli. Ob teh zgodbah se pogovarjamo o čustvih, občutkih.

3.1 Bralni kenguru

Bralni kenguru spodbuja učence, da preberejo knjige in pripovedujejo o njih. Vsakokrat, ko preberejo knjigo in jo predstavijo v šoli, si narišejo mladička kenguruja v mamin žep.

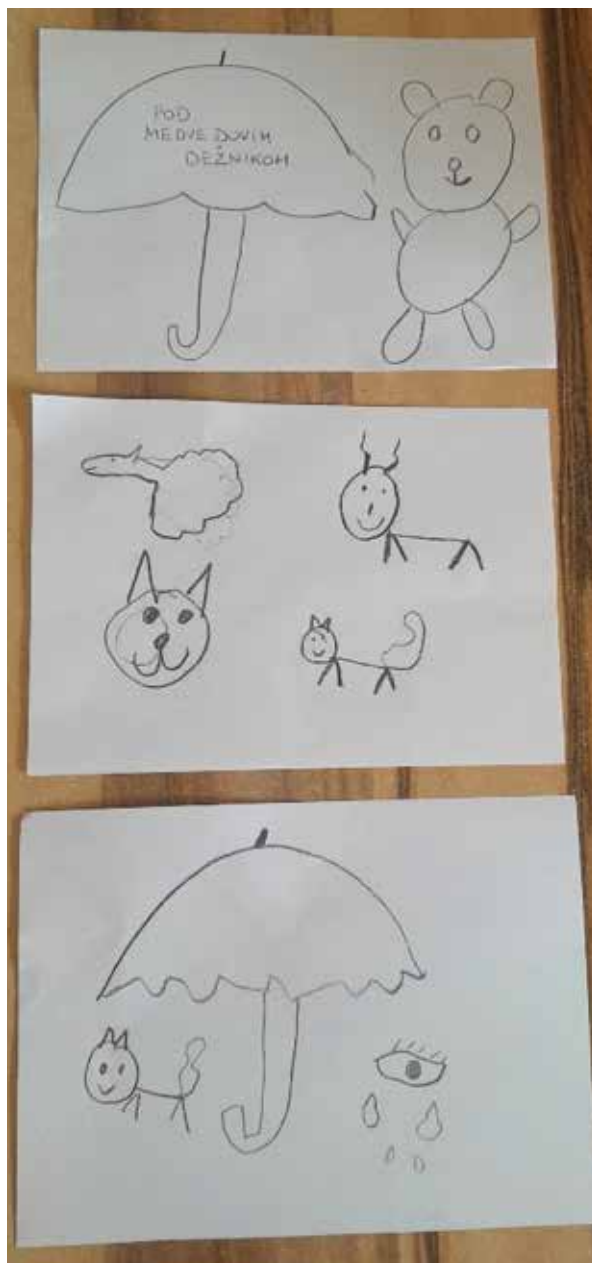
Bralni kenguru učenca, ki pripoveduje.

Bralni kenguruji vseh učencev.

3.2 Slikovni material (piktogrami)

Narišemo slike na določeno pravljico in jih nalepimo na vidno mesto v razredu, kjer imamo zbrane pravljice, ki so tematika našega učnega načrta. Ob slikah, ki so jih učenci narisali, obnovimo vsebino zgodbe. Ob tem se trudimo, da je obnova kratka in da so povedi jasne, razumljive in enostavne.

Primer piktograma zgodbe Pod medvedjim dežnikom.

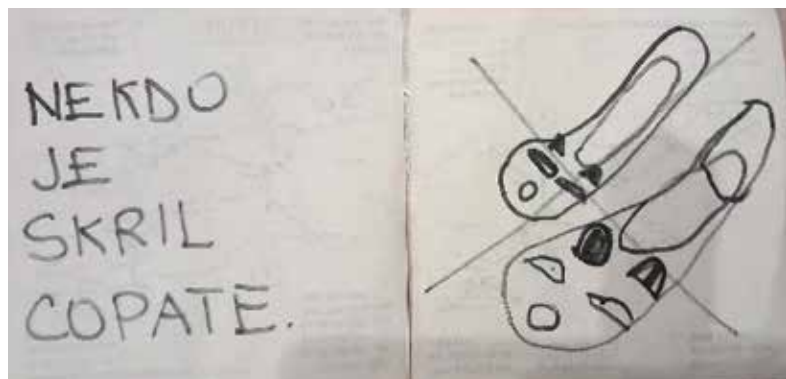
3.3 Zgodbi spremenimo konec

Po prebrani in analizirani zgodbi aktivno iščemo ideje, kako bi zgodbi lahko spremenili konec. Idej je vsakokrat res veliko, ta dejavnost je spodbuda tudi za tiste, ki se manjkrat oglašajo, ki niso radi izpostavljeni.

4 IGRE VLOG

Vsak dan odigramo nek realen prizor, ki se nam je zgodil v šoli ali doma. Razdelimo vloge in se igramo »igralce«.

- Učimo se izražati svoja občutja (strah, veselje, presenečenje ...).
- Rešujemo probleme iz situacij, ki so se nam zgodile v šoli (svojo težavo zapišemo ali narišemo na list in se ob tem pogovarjamo, razdelimo vloge in igramo prizore, rešujemo situacije).

Zapis in risba dogodka, ki smo ga zaigrali.

5 SPROTNO REŠEVANJE KONFLIKTOV

Imamo točno določene besede, ki jih učenci uporabijo, ko je nekdo grob, nesramen ali kako drugače moteč. Ostali mu morajo povedati, da jim to ne paše, preden pridejo do učitelja.

»To, kar si naredil, mi ni všeč.«

»Stop. Ne delaj tega. Boli me. Moti me. Ne paše mi.«

Imamo pravilo, da konflikte rešujejo sami. Točno s temi besedami. Pri besedi »stop« poleg izreke iztegnejo roko in sošolcu pokažejo »stop« tudi z dlanjo.

Znak za sošolca, ko mi ni všeč, kar mi dela.

S tem krepijo svojo osebnost, pridobivajo na samozavesti, oblikujejo samopodobo, počasi izgubljajo strah, sram.

6 POGOVARJAMO SE

Nekateri otroci, ki pridejo iz vrtca v osnovno šolo, se skorajda ne znajo pogovarjati. Na vprašanja ne odgovarjajo iz različnih razlogov. Nekateri zato, ker jih ne razumejo, drugim je nerodno in nimajo izkušnje nastopanja, nekateri se težko izražajo in ne poznajo besed za poimenovanje stvari.

Kratki filmi kot uvodi v pogovore:

- NE NASILJU: <https://www.youtube.com/watch?v=ykeZgcq71LE>
- PRAVI SOŠOLCI: <https://www.youtube.com/watch?v=dDEc4UxGlrc>
- VZTRAJAJ IN VERJEMI VASE: <https://www.youtube.com/watch?v=JOWiPx5VRUU>
- DRUGAČNE GENERACIJE: <https://www.youtube.com/watch?v=9Hq9rf0XgrI>
- JE RES VSEM DRUGIM BOLJE?: <https://www.youtube.com/watch?v=HEfu2koP8no>
- KDOR DRUGEMU JAMO KOPLJE: <https://www.youtube.com/watch?v=Gq0jfzgvvrM>
- DRUGAČNO DARILO – DRUGAČEN: <https://vimeo.com/152985022>
- DAN NESKONČNIH SANJ: <https://www.youtube.com/watch?v=860VTmzeEOI>

Po ogledu filma oz. risanke se pogovarjamo, kaj je bilo zanje sporočilo filma, kaj je problem, kako se bi ga dalo rešiti, kako se kdo počuti, kako bi se ti počutil, če bi bil kateri izmed igralcev. Spoznavamo pojme in vsebino besed, kot so: sočutje, empatija, prijateljstvo, ljubezen, sprejemanje drugačnosti, spoštovanje ...

7 GRAFOMOTORIČNE VAJE

Utrjujemo zapise števil in črk na zanimivejše načine kot samo v zvezek.

7.1 Posoda s sipkimi snovmi

V veliki posodi imamo zdrob, to je »terapevtsko središče« našega razreda. Na igriv način se učimo novih črk, rišemo oblike, se ob tem zabavamo in učimo.

Posoda s koruznim zdrobom.

7.2 Masaža

Vsak dan po hrbtu sošolca v krogu, največkrat v jutranjem krogu, pred seboj rišemo oblike črk in utrjujemo zapis. Sledi glasna izreka, da se slišimo med seboj.

Zapisi črk po hrbtu.

8 RASTEMO S KNJIGO

Spoštujemo knjige. Redno hodimo v knjižnico. Znamo pravilno ravnati s knjigami. Upoštevamo mir in tišino v knjižnici. Za nas je to prostor miru, sprostitve, počitka in uživanja.

8.1 Ura v knjižnici

Knjižničarka nam enkrat tedensko prebere pravljico, ki jo mirno in zbrano poslušamo, potem pa aktivno sodelujemo pri obnovi, odgovarjanju na vprašanja in ustvarjanju na temo vsebine.

8.2 Bralni kotic v razredu

Tu je oaza miru, pozitivne energije, sprostitve. Postala je rutina odmorov, trenutkov, ko učenci potrebujejo umik na samo.

9 ČESTITAMO OB ROJSTNIH DNEVIH

Vsak učenec slavljenca pove, kaj mu je pri njem všeč. Pohvali ga, njegova dejanja, njegove osebnostne lastnosti. Spomni se dogodka, v katerega je bil slavljenec vpleten in je bil prijeten.

Naš bralni kotic v razredu.

S tem krepimo samopodobo učencev, vadimo izražanje, vsak izmed njih vsakokrat znova dobi priložnost in izkušnjo nastopanja pred drugimi.

10 KOTIČKI Z DIDAKTIČNIMI IGRAMI, NAREJENI MI V ŠOLI

Učenci se po opravljenem delu lahko odpravijo do omare, kjer so pospravljene didaktične igre. Kadar imava z razredničarko dovolj časa, se posvetiva enemu po enemu. Prideva do učenca in ga opazuje. Ponosni so, ker so uspešni, in z veseljem odgovarjajo na najina vprašanja. Kratko opišejo, kaj delajo, ustvarjajo.

Didaktične igre vsebujejo predvsem individualne miselne dejavnosti, kjer otrok sklepa iz posameznega k splošnemu. Z didaktično igro lahko neprisiljeno obnavljamo otrokova spoznanja, spodbujamo otroka k pazljivosti, vztrajnosti, hitremu odzivanju, natančnemu opazovanju, sklepanju. Z njo aktiviramo otrokove miselne, govorne, fizične, čutne in čustvene dejavnosti.

Didaktična igra pri otroku zbuja interes, lastno aktivnost, otrokove intelektualne sposobnosti pa aktivira v celoti. Poleg tega igre s pravili neprisiljeno disciplinirajo in otroci si igraje pridobivajo sposobnosti za sožitje z vrstniki (Kocjančič 2002, 38).

Sestavljamo besede in palčka.

Razvrščamo oblačila.

Ustvarjamo barve in oblike.

Štejemo in pritrjujemo kljukice.

Drevesni diagram.

Čutni krog in maska za zakrite oči.

11 GIBALNE IGRE, GIBALNI ODMORI IN MINUTE ZA ZDRAVJE

Gibalne igre povežemo tudi z učenjem jezika, utrjevanjem.

11.1 Skačemo zloge v obroč.

Npr. Slika žoge, ŽO-GA, 2x skoči, slika avtobusa, AVTO-BUS, 3x skoči.

11.2 Delamo počepe med zlogovanjem.

Npr. slika žoge, ŽO-GA, 2 počepa.

12 SODELOVANJE V IZBRANIH PROJEKTIH

Izbiramo projekte, ki med drugim krepijo tudi jezikovne zmožnosti, empatijo, sodelovanje. Letos smo aktivni pri:

- Danes jaz tebi, jutri ti meni – generacijsko sodelovanje z domom za ostarele.
- Pišem/rišem za prijatelja.
- Moja domovina – tudi ti si moj prijatelj.
- Hrana ni za tjavendan.

13 INTERESNE DEJAVNOSTI V PRVEM RAZREDU

Manjša skupina v razredu omogoča bolj individualen pristop, zato izvajamo tudi dejavnosti, ki krepijo otroke. Soočamo se s strahom, predvsem pri gibalnih dejavnostih in športu, v telovadnici.

Otroci potrebujejo prosto igro, v kateri lahko raziskujejo, delajo stvari, ki se nam lahko na prvi pogled zdijo nevarne oz. neprimerne. To vodi v krepitev otrokovih sposobnosti – fizičnih, socialnih, kognitivnih, čustvenih.

Ko jih pustimo same in lahko prevzamejo popolno odgovornost za svoja dejanja ter sprejmejo posledice svojih odločitev, je to zanje navdušujoča izkušnja. Tvegana igra pomaga premagovati strah, v nasprotnem primeru pa se le-ta lahko sprevrže v fobijo. Torej naša pretirana skrb za zdrav razvoj otroka lahko pripelje do ravno nasprotnih posledic. Otrok, ki pade, se bo iz tega tudi nekaj naučil. Prvič, da to boli, in drugič, da lahko tudi sam naredi nekaj za to, da se to ne bi zgodilo. Uči se iz izkušenj. Preveč nadzirani otroci so izkušnjsko podhranjeni otroci (Rosin 2014, 45).

Že v antiki so ugotavljali, da znanje, ki ni utemeljeno na izkušnji, ni trajno in je neuporabno (Hosta 2014).

Tvegana igra pomaga premagovati strah. V kolikor te izkušnje ne dobijo, se strah lahko razvije v fobijo. Otroci, ki so v starosti pet do osem let padli z višine, se večinoma manj kot drugi otroci bojijo višine, ko so stari 18 let (Rosin 2014, 45).

13.1 ŠPIK (šport, pravlјice, igra, kuhanje)

Utrjujemo gibalne spretnosti, poslušamo »zdravilne zgodbe« in se ob njih pogovarjamo, igramo se družabne igre, kjer utrjujemo sodelovanje, dogovarjanje in prilagajanje, ter kuhamo in recikliramo hrano, ki je ostala od prejšnjega dne, zapisujemo recepte.

Timsko sodelovanje v družabni igri.

Izdelujemo lutke, sodelujemo pri izdelovanju scene, razdelimo si vloge, nastopamo, soočamo se s strahom pred nastopanjem, izgubljam strah pred nastopanjem.

14 ZAKLJUČEK

Čeprav se zdi, da krepitev vsakega posameznika ne sodi k jeziku, sem sama v svoji dolgoletni praksi spoznala, da je za vsakega posameznega učenca to izrednega pomena. Verjeti mora vase, prepoznati svoja močna področja, izhajati iz njih in hkrati krepiti šibka. Učenci, ki pridejo vsak dan v skupino, kjer se počutijo dobro, v okolje, kjer se počutijo varno in sprejeto, bodo bolje delali, si več zapomnili in ohranili znanja ter jih uporabljali v vsakodnevem življenju.

Igra in učenje morata biti v prvem razredu ves čas prisotna in vzgojitelj poskrbi za čim blažji prehod iz vrtca v šolo. Posredovanje znanja pri najmlajših učencih se najlažje dosega preko igrivih dejavnosti, za katere pa je potrebno ves čas iskati nove ideje.

Didaktika poučevanja se razlikuje od učitelja do učitelja. Ni univerzalnih rešitev in ni pravil, kako je najboljša. Vsako leto se učiteljici v prvem razredu prilagajava skupini otrok. Okvirno imava zastavljeno neko obliko dela in posredovanja znanja, ki pa se vsako leto razlikuje zaradi različnosti učencev.

Otroke je potrebno ves čas ohranjati motivirane, zato je potrebno imeti raznovrsten nabor dejavnosti za usvajanje znanja.

Še naprej bo treba iskati nove načine za usvajanje jezika. Potrebno bo razmišljati o novih igrh, izdelovati nov didaktični material in ves čas nizati nove ideje.

Domača gledališka scena.

LITERATURA

- Baloh, B. (2015). Spodbujanje pripovedovanja v večkulturnem in večjezičnem okolju. V: Jelen Madruša, Mojca. Priročnik za izvajanje programa Uspešno vključevanje otrok priseljencev (UVOP). 1. natis. Ljubljana: ISA institut, str. 34-45.
- Caon, F. (2008). Gioco e intercultura. In: Medved Udovič, V., Cotič, M. in Cenčič, M. (ed.). Sodobne strategije učenja in poučevanja. Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Koper, 98-105.
- Gardner, H. (1995). Razsežnosti uma. Ljubljana: Tangram.
- Hosta, M. (2014). Igralno zanemarjeni otroci, <http://familylab.si/igralno-zanemarjeni-otroci/>.
- Kocjančič, M. (2002). Didaktične igre neprisiljeno disciplinirajo. Katarina, št. 2, november/december, str. 38.
- Rosin, H. (2014). V vato zaviti otroci. V revija Global (julij, 2014) str. 42-48.
- Seliškar, N. (1995). Zgodnje učenje jezika. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Scena za igro.

Izdelava spletnih aplikacij pri pouku nemščine

Andreja Vintar, profesorica nemščine in zgodovine,
Osnovna šola dr. Jožeta Toporišiča Dobova

Digitalizacija življenja zahteva prilagoditev pouka. Pouk mora potekati na sodoben način in v svoje komponente vplesti digitalne medije, ki so učencem blizu in s pomočjo katerih jih je možno lažje motivirati za delo. S pomočjo spletne platforme LearningApps.org je možno na enostaven način izdelati različne vrste aplikacij, kar učencem predstavlja svojevrsten, zabaven izziv. Izdelavo aplikacij smo učencem predstavili v okviru neobveznega izbirnega predmeta nemščina, kjer so se preizkusili v izdelavi zelo enostavnih aplikacij. Evalvacija dela na podlagi vprašalnika je razkrila, da je učencem tovrsten pouk veliko zabavnejši od klasičnega pouka v učilnici, saj si želijo biti aktivni soustvarjalci vzgojno-izobraževalnega procesa.

Ključni pojmi: aktivni učenci, digitalne kompetence, tuji jezik nemščina, spletne aplikacije, LearningApps.org.

1. Potrebe sodobnega pouka

Digitalno poučevanje z vsakim dnem bolj nadomešča tradicionalne učne metode. Zaradi bliskovitih tehnoloških sprememb je smiselno čim prej pozabiti na metode, ki smo jih poznali v naših šolskih časih, in se seznaniti z metodami, ki so današnjim otrokom bližje in veliko zabavnejše. Moderen pouk ni več le frontalen pouk, saj učenci učne snovi ne želijo več dojemati kot pasivni udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa. Veliko bolj učinkovite učne metode so tiste, pri katerih učenci učno snov na moderen in njim domač način usvojijo sami. Nujno potrebno je v sodoben pouk vplesti digitalne in multimedijske vsebine, saj le-te ustvarijo bolj raznolik in zanimiv ter predvsem bolj učinkovit pouk, ki učence motivira in jim vrača osredotočenost, ki je s klasično izvedbo pouka dokazano zmanjšana (Weider 2021, 120-127).

Posredovanje znanja mora v času digitalne dobe postati sodobno. Ni skrivnost, da je pridobljeno znanje učencev dolgotrajnejše, če so v času pouka motivirani. Današnji otroci od učiteljev zahtevajo ustvarjanje pouka, ki spodbuja skupno delo, in njihovo aktivno soustvarjanje. Poleg usvajanja dejstev je tako v nadaljnje faze učenja smiselno vključevati pridobivanje novih digitalnih kompetenc. Doslej predvsem analogen pouk je potrebno dopolniti z digitalnimi in interaktivnimi vsebinami, ki predstavljajo zelo učinkovit in hkrati zabaven način pridobivanja znanja (ibid., 139-145).

2. O spletni platformi LearningApps.org in njeni uporabi

Spletna Web 2.0 platforma LearningApps.org je nastala v Švici v okviru raziskovalnega projekta, ki so ga izvedle Pädagogische Hochschule Bern v sodelovanju z Johannes Gutenberg Universität Mainz in Ho-

chschule Zittag/Görlitz v tesnem sodelovanju med pedagoškimi delavci. Eden izmed ciljev nastanka spletne platforme je bil v pouk, poleg pogoste uporabe besedil in slik, vključiti uporabo avdio- in videovsebine (Vir 2).

Brezplačna platforma tako učiteljem kot šolarjem z majhno porabo časa omogoča izdelavo enostavnih multimedijskih in interaktivnih aplikacij najrazličnejših oblik, ki so lahko neposredno vpletene v učne vsebine in služijo kot dobra podpora učnim procesom (Vir 2).

S spletno platformo je možno izdelati kvize z vprašanji izbirnega tipa ter vprašanji odprtega tipa, besedila z vrzelmi, prav tako različne vrste križank, ustrezno razvrstitev slik in besed, naloge z iskanjem ustreznih parov, sestavljanke, časovne premice, besedne mreže, raznovrstne tabele. Lahko se izdelajo aplikacije, ki vključujejo avdio- in videovsebine. Na spletni strani je mogoče izbrati predmetno področje, za katerega bi želeli izdelati aplikacijo, in tako izbrati posamezne aplikacije, ki so za neko predmetno področje oziroma učno vsebino ustrenejše. Pod zavihkom *Brskanje aplikacij* je mogoče najti kategorije predmetnih področij, kot so: astronomija, poklicno izobraževanje, biologija, kemija, nemščina, nemščina kot tuji jezik, angleščina, francoščina, geografija, zgodovina, inženirsko znanje, italijanščina, umetnost, latinščina, matematika, mediji in informatika, človek in okolje, glasba, filozofija, fizika, politika, psihologija, vera, ruščina, španščina, šport, ostali jeziki in ekonomija. Za vse kategorije so podani primeri že izdelanih aplikacij, ki so nam ob seznanjanju s spletnim orodjem lahko v pomoč pri izbiri najustrenejše aplikacije, ki bi jo želeli izdelati. Če na primer izberemo kategorijo *nemščina kot tuji jezik*, se prikažejo aplikacije, kot so razvrščanje parov, označevanje v besedilu, besedilo z vrzelmi, razvrstitev k sličicam, izpolnjevanje tabele in mnogo več. Kategorija *nemščina kot tuji jezik* je

nadalje razčlenjena na različne slovnične podkategorije, kot so na primer *pridevniki, glagoli, slovnični časi*, prav tako pa je možno najti podkategorijo *literatura*, ki vključuje na primer naloge v povezavi z bratoma Grimm, kot tudi naloge, ki se navezujejo na družbo in kulturo v Nemčiji in Evropi (Vir 1).

Izdelane naloge so težavnostno zelo različne in primerne tako za popolne začetnike pri učenju tujega jezika, kot tudi za tiste, ki se nemščino učijo že več let. Na podlagi starosti učencev, njihovega digitalnega predznanja in znanja tematskih vsebin se izbere predloga, s katero se izdelava ustrezna aplikacija (ibid.).

3. Izdelava interaktivnih nalog pri neobveznem izbirnem predmetu nemščina

Učencem smo želeli prikazati zanimiv in učinkovit način, kako lahko svoje znanje nemškega jezika prepletejo z uporabo spletnih orodij; izbrali smo spletno platformo LearningApps.org, ki omogoča izdelavo spletnih aplikacij na zelo enostaven način. Izdelava interaktivnih nalog je bila ob koncu šolskega leta 2022/23 predstavljena učencem, ki so v tem šolskem letu obiskovali neobvezni izbirni predmet nemščina in so se nemščino učili prvo šolsko leto. Z izdelavo spletnih aplikacij se je seznanilo 13 učencev učne skupine, ki so obiskovali 4. oziroma 5. razred. Izhajajoč iz starostne skupine učencev in ob upoštevanju njihovih dotlej usvojenih digitalnih kompetenc in osnovnega znanja nemškega jezika smo izbrali lažjo težavnostno stopnjo izdelave aplikacij. Za predstavitev in izdelavo aplikacij smo skupno porabili tri šolske ure.

Zastavljeni cilji so bili skozi zabavne aktivnosti utrditi že usvojene učne vsebine, pridobiti nove digitalne kompetence v obliki izdelave enostavnih interaktivnih nalog, spoznati nekaj nemških izrazov, ki so pogosti v rabi v računalniškem svetu, in aktivna raba AAI-računa ter Arnesove elektronske pošte. Zelo pomemben cilj, ki smo si ga z dejavnostjo zastavili, je bil tudi apliciranje znanja na preostale šolske predmete – torej s pomočjo novo pridobljenega znanja izdelati lastne spletne interaktivne naloge tudi pri ostalih šolskih predmetih.

Jezik spletne platforme je bilo sicer možno nastaviti v več različnih jezikov, a glede na to, da smo platformo uporabljali pri neobveznem izbirnem predmetu nemščina, smo spletno stran nastavili na nemški jezik, kar je učencem predstavljalo svojevrsten izziv.

3.1 Izdelava prve spletne aplikacije na spletni platformi LearningApps.org

3.1.1 Registracija in aktivacija spletne platforme

Učenci so na spletni platformi LearningApps.org najprej izdelali svoj uporabniški račun. Za to so potrebovali aktiven elektronski naslov – vsi učenci so pri tem uporabljali svoj AAI-račun. Ko so se učenci

registrirali na spletni strani LearningApps.org, so na svojo Arnesovo elektronsko pošto prejeli povezavo do aktivacije računa na tej spletni strani. Tako so se učenci ponovno seznanili z AAI-računom in uporabnostjo le-tega. Učenci, ki so imeli težave pri registraciji na spletni strani LearningApps.org oziroma težavo odpreti svoj elektronski naslov, so pomoč lahko poiskali tudi pri učiteljici računalništva, ki je prvo uro prisostvovala pouku.

Ko so se učenci registrirali in aktivirali povezavo do spletnega orodja, so pričeli z izdelavo svojih interaktivnih nalog. Pri izdelavi nalog je bilo iz vsebinskega vidika na voljo več tematskih sklopov, ki so jih pred tem usvojili v tekočem šolskem letu. Izbirali so med temi, kot so živali, hobiji in prosti čas, družina, števila.

3.1.2 Predstavitev korakov izdelave zelo enostavne aplikacije – razvrščanje parov

Učencem so bili nadalje podrobno prikazani koraki za izdelavo zelo enostavne spletne aplikacije – spoznali so *interaktivno nalogo razvrščanja*, pri kateri so k nemškim besedam izbirali ustrezne sličice. Ker je izdelava aplikacij potekala v računalnici, ni bilo omembe vrednih težav; učenci so imeli na voljo vso potrebno računalniško opremo, potrebni koraki so bili projicirani na platno, sami pa so korakom sledili in pričeli z izdelavo svoje prve spletne aplikacije. Ker so morali pri izdelavi aplikacije vstaviti tudi pravilno zapisane nemške besede, so si pri pravopisu pomagali z nepogrešljivim spletnim orodjem pri učenju tujih jezikov, spletnim slovarjem PONS. Tako so med drugim nevede urili pravilen zapis nemških besed.

Ker so imeli učenci spletno stran nastavljeno v nemščini, so bili tudi vsi koraki in ukazi pri izdelavi aplikacij podani v nemškem jeziku; pri pojasnjevanju nadaljnjih korakov so ukazi zapisani v nemščini, tako kot so bili prikazani učencem, v oklepajih pa so podani slovenski prevodi.

1. Sprva smo z učenci na spletni strani Learning Apps.org izbrali zavihek *App erstellen* (izdelava aplikacije). Izmed množice ponujenih aplikacij smo izbrali najenostavnejšo: *Paare zuordnen* (razvrščanje parov).
2. Nadalje smo pritisnili ukaz *neue App erstellen* (izdelava nove aplikacije). Po izpeljavi tega ukaza je bilo potrebno na ustrezna mesta vstaviti nekaj podatkov, kot sta *Titel der App* (ime aplikacije) in *Aufgabenstellung* (navodila za reševanje nalog). Ime in navodila za reševanje nalog so se po končani izdelavi aplikacije prikazali pred začetkom reševanja naloge.
3. Ko smo uspešno izbrali ime aplikacije in zapisali navodila, je bilo potrebno določiti pare, ki so bili del naše naloge. Pri tej nalogi so učenci večinoma

Učenci ustvarjajo svoje aplikacije

kombinirali sliko in besedo, čeprav bi lahko izbrali tudi video- ali avdioposnetek in ju poljubno kombinirali s sliko ali besedo.

4. Ko smo določili prvi par, smo pritisnili na ukaz *weiteres Element hinzufügen* (dodajanje novega elementa), ki je omogočal določanje drugega para. Če so želeli v nalogi imeti vključenih še več parov, so enostavno pritisnili na ukaz *weiteres Element hinzufügen* (dodajanje novega elementa). Vsak učenec je pri tej nalogi izbral vsaj osem elementov oziroma določil osem parov.
5. Nato smo izbrali še opcijski ukaz *richtige Paare ausblenden* (izklop pravih parov) – z izbiro te opcije smo nastavili izginotje pravih parov iz naloge, ko so bili le-ti pravilno razvrščeni skupaj. Brez te opcije bi bili pari tako dolgo razvrščani, dokler se ne bi po koncu reševanja naloge ročno odločili za preverbo razvrstitve.
6. Izbrati je bilo potrebno še želeno usmeritev kartic z besedami oziroma sličicami – izbirati je bilo možno med opcijama kartice druga ob drugi oziroma kartice druga na drugi.
7. Opcijsko je bilo možno izbrati še namige rešitev. Če bi izbrali to opcijo, bi se na levem zgornjem kotu aplikacije prikazal majhen simbol, ki bi ponujal pomoč pri reševanju naloge. Ker je ta opcija primernejša za reševanje zahtevnejših aplikacij, se je nismo posluževali.
8. Ko smo uspešno izpeljali vse korake, je bilo potrebno pritisniti ukaz *Fertigstellen und Vorschau anzeigen* (zaključiti in prikazati predogled). Po izpeljanem ukazu sta bili ponujeni dve možnosti:

erneut anpassen (ponovna prilagoditev) oziroma *App speichern* (shraniti aplikacijo). V primeru da smo izbrali ukaz *App speichern* (shraniti aplikacijo), se je aplikacija pojavila v zavihku *Meine Sachen* (moji izdelki), kjer je bila odtlej vedno dostopna za nadaljnjo predelavo, uporabo oziroma delitev.

9. Izdelano aplikacijo je bilo odtlej možno kadarkoli priklicati in jo prilagoditi željam oziroma spremeniti. Vsaka tako izdelana aplikacija je bila pripravljena na nadaljnjo uporabo in deljenje, saj je bila avtomatsko opremljena s povezavo in QR kodo.

10. V zavihku *Meine Sachen* (moji izdelki) bi bilo možno ustvariti tudi mape, ki bi jih lahko poljubno poimenovali in v katere bi bilo možno shranjevati podobne aplikacije. Učenci bi tako lahko imeli več map, vsaka pa bi na primer predstavljala en šolski predmet, v katerih bi se nahajale ustvarjene aplikacije za dotični predmet (Vir 1).

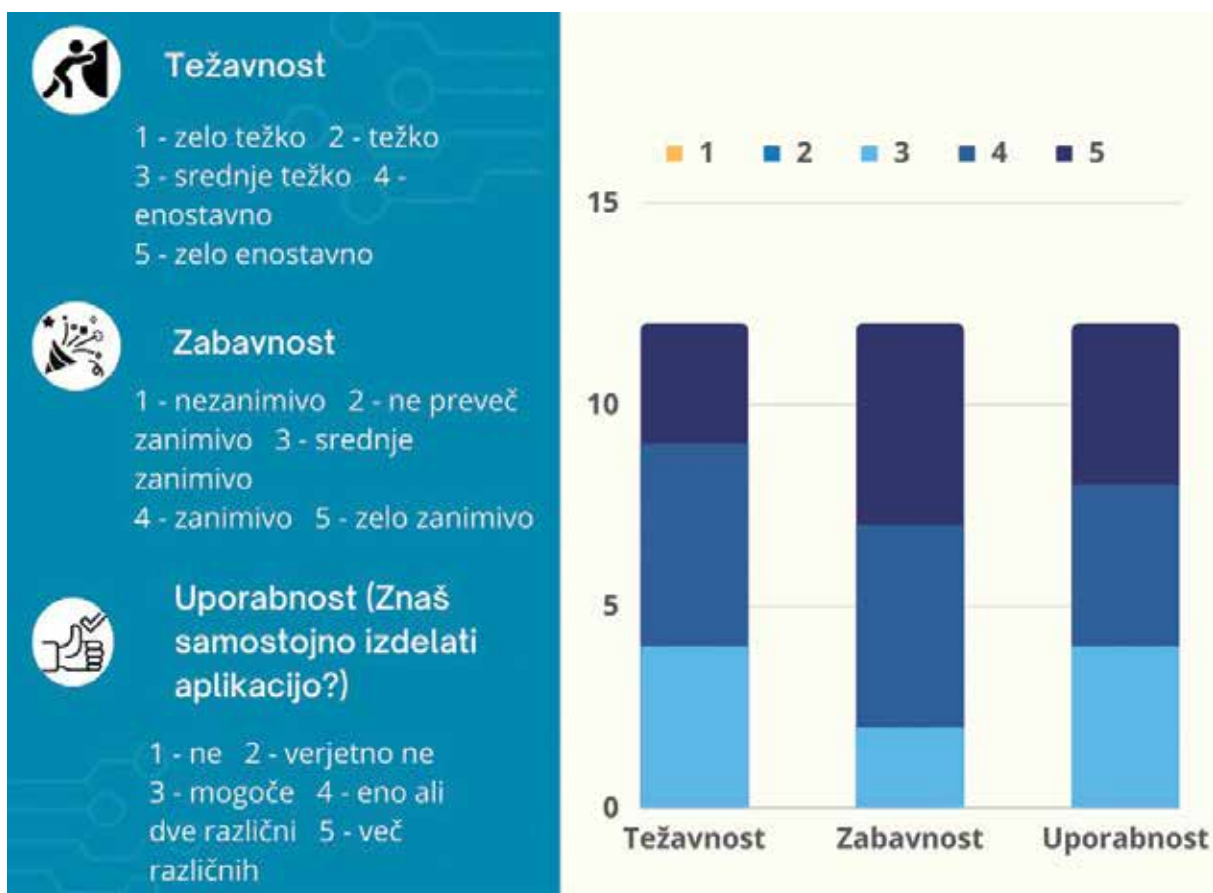
Učenci ustvarjajo svoje aplikacije

3.1.3 Izdelane aplikacije

Rezultat našega triurnega dela je bil nastanek zanimivih in enostavnih interaktivnih nalog, primernih časa, porabljenim za predstavitev in izdelavo, ter predhodno usvojenim digitalnim kompetencam učencev in njihovemu znanju nemškega jezika. Primeri treh aplikacij, ki so jih izdelali učenci v sklopu našega pouka, je možno priklicati s skeniranjem spodaj ponujenih QR kod.

3.2 Evalvacija dela

V mesecu oktobru so sodelujoči učenci prejeli vprašalnik, ki se je navezoval na izdelavo spletnih aplikacij ob koncu predhodnega šolskega leta. Vprašalnik je bil učencem v reševanje dan nekaj časa po zaključenih dejavnostih, saj smo želeli preveriti uporabnost in smiselnost izdelave interaktivnih nalog. Vključeval je 13 vprašanj, večinoma izbirnega tipa, pri določenih vprašanjih pa

Graf 1: Težavnost, zabavnost, uporabnost

QR kode od leve proti desni predstavljajo spletne aplikacije učenk lanskoletnega 4. A oddelka Osnovne šole dr. Jožeta Toporišiča Dobova, Ele Torkar, Ize Jurkas in Ladeje Rožman.

smo iskali tudi podrobnejše argumente. Vprašalnik je rešilo 12 od 13 sodelujočih učencev. Spodnja evalvacija je rezultat analize vprašalnika (Vir 3).

Graf 1 prikazuje, kako so učenci ocenili težavnost, zabavnost in uporabnost izdelave svoje spletne aplikacije. Kot je razvidno, je večina učencev izdelavo spletnih aplikacij ocenila kot enostavno oziroma zelo enostavno. Večini je bil tovrstni pouk zanimiv oziroma zelo zanimiv, dve tretjini pa jih je menilo, da so sposobni z novim znanjem s pomočjo spletne platforme LearningApps.org samostojno izdelati vsaj eno spletno aplikacijo.

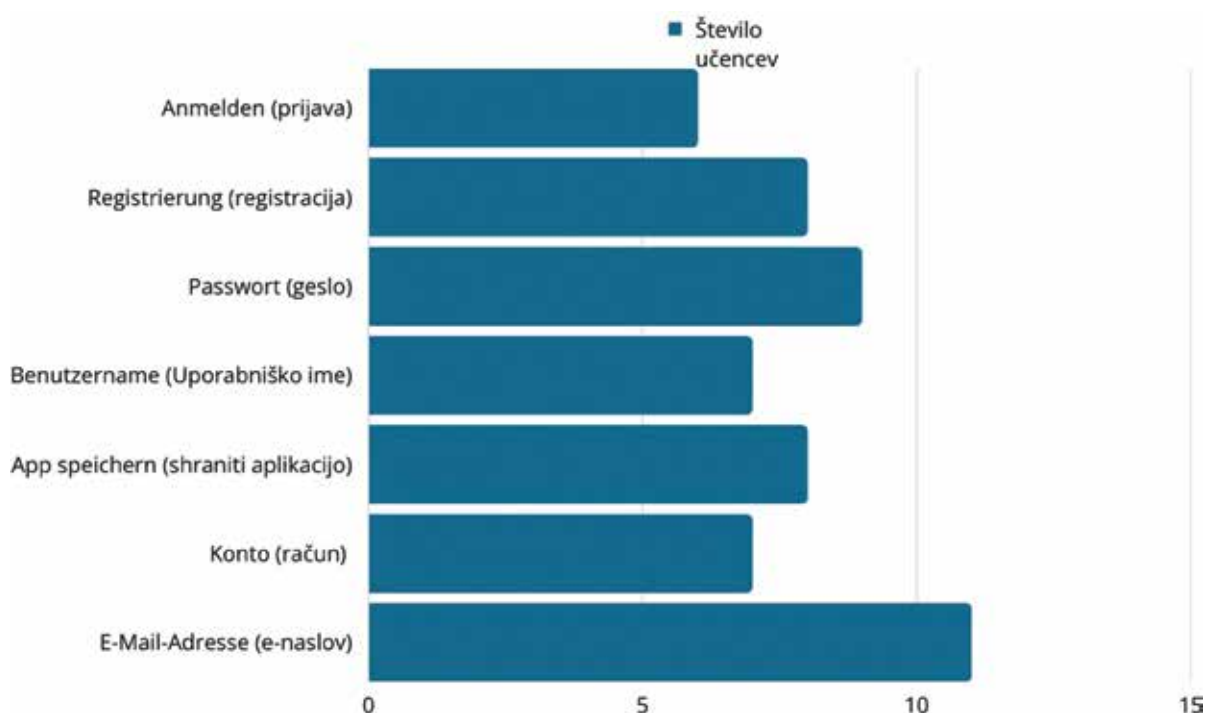
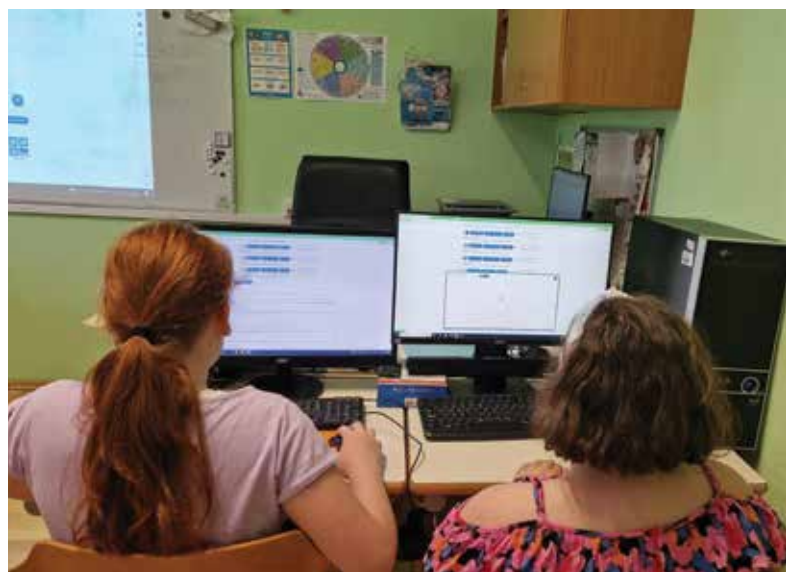
Nadalje lahko iz vprašalnika razberemo, da je polovica učencev v prostem času izdelovala aplikacije na predstavljeni platformi. Z izdelavo aplikacij so se ukvarjali, ker jim je bila zabavna, zanimiva in poučna, ter zato, ker jim je bilo doma dolgčas.

Podobne spletne aplikacije za ostale šolske predmete sta v času od predstavitve aplikacije v mesecu juniju do meseca oktobra izdelala dva učenca, deset jih zaenkrat tega še ni storilo, a je 6 izmed njih hkrati obkrožilo možnost, da namerava to storiti.

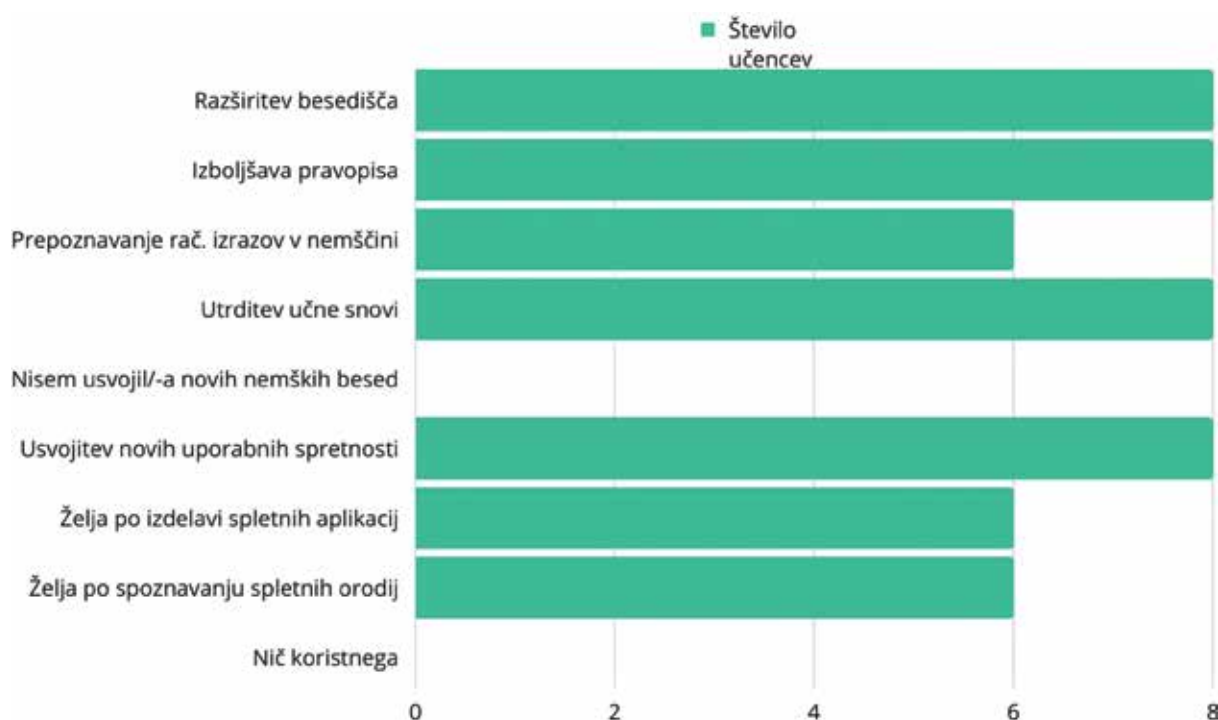
Učencem je bilo zastavljeno tudi vprašanje v povezavi s poznavanjem svojega AAI-računa. Iz odgovorov je bilo mogoče razbrati, da so učenci v glavnem že poznali svoj AAI-račun; za to možnost se je odločilo 10 učencev, medtem ko dva učenca svojega AAI-računa nista poznala in ga pred izdelavo spletne aplikacije še nista znala uporabljati.

Na vprašanje, kaj je učencem pri izdelavi spletnih aplikacij povzročalo največ preglavic in pri katerem jim je bilo ponujenih več možnih odgovorov, je polovica učencev odgovorila z odgovorom *nerazumevanje nemških besed na spletni platformi* – za to možnost se je odločilo 6 od 12 učencev. Nekaterim je težave povzročala tudi uporaba AAI-računa ter vpis v svoj elektronski naslov.

Večkratno odločitev za zgornji odgovor potrjuje tudi preverba prepoznavanja pomena nemških računalniških izrazov, ki smo jih uporabljali pri izdelavi aplikacij. Graf 2 prikazuje, koliko učencev je razumelo posamezen računalniški izraz v nemškem jeziku.

Graf 2: Razumevanje računalniškega izrazoslovja v nemščini

Graf 3: Kaj velja zate? / Kaj si pridobil_a z izdelavo spletnih aplikacij?

Učenci so v vprašalniku morali tudi oceniti, katere nove spretnosti so pridobili z uporabo spletne platforme. Graf 3 prikazuje odgovore učencev. Na voljo je bilo 9 različnih možnosti, učenci pa so jih lahko izbrali več. Večina učencev je izbrala 4 ali več odgovorov, niti en učenec pa ni izbral možnosti, da se z izdelavo spletne aplikacije ni naučil nobene nove nemške besede oziroma da se z dejavnostjo ni naučil ničesar koristnega.

Skoraj vsi učenci, 11 od 12, so izbrali, da jim je ljubši pouk v računalnici kot učilnici. Nekateri razlogi za to izbiro so bili delo z računalnikom, zabavnost izdelave aplikacij, ker so se skozi igro oz. zabavo učili.

Učencem je vključitev spoznavanja spletne platforme pomenila lepo popestritev pouka. Večina bi si tudi vnaprej želela podrobneje spoznati to spletno aplikacijo – za to možnost se je odločilo 9 od 12 učencev (Vir 3).

4. Sklep

Iz analize rezultatov vprašalnika lahko sklepamo, da je učencem pouk v računalnici, na digitalen način, ljubši od pouka v razredu, kjer se izvajajo klasične metode. Cilji, ki smo si jih zastavili pred izdelavo spletnih aplikacij, so bili uresničeni: učenci so učne vsebine, ki so jih obravnavali v šolskem letu 2022/23 utrdili na zabaven način. Velika večina učencev se je po izdelavi interaktivnih nalog počutila sposobnih samostojno izdelati svoje lastne spletne aplikacije. Nemške izraze, ki se pojavljajo v računalniškem svetu, so večinoma prepoznali, se pa na tem področju odpira možnost izboljšave,

saj je polovica učencev menila, da je imela največ težav prav pri razumevanju nemških besed in tudi pri preverbi nemškega izrazoslovja se je izkazalo, da bi bilo razumevanje lahko boljše. Poraja se ideja, da bi naslednjič pred izdelavo spletnih aplikacij eno šolsko uro posvetili pridobivanju besedišča v povezavi z računalniškimi izrazi, z namenom, da bi se učenci pri izdelavi aplikacij počutili resnično suvereno, kar bi omogočilo lažje in hitrejše ustvarjanje aplikacij. Enega izmed zadanih ciljev – uporabnost znanja in prenos na ostale predmete – sta do začetka novega šolskega leta uresničila dva učenca, večina preostalih pa jih to še namerava storiti, s čimer je namen dosežen. So pa učenci razvili oziroma utrdili kar nekaj spretnosti tako z jezikovnega kot digitalnega področja in glede na to, da si večina učencev želi podrobneje spoznati izdelavo spletnih aplikacij, bomo v letošnjem šolskem letu izvedli nadgraditev in učencem ob koncu šolskega leta ponovno predstavili nekatere zahtevnejše aplikacije na spletni platformi LearningApps.org.

Viri:

- Vir 1: LearningApps.org – interactive learning modules. Dostopno na <https://learningapps.org/>, 8. 10. 2023.
 Vir 2: LearningApps.org: multimediale, interaktive Lernbausteine einfach gemacht. Dostopno na <https://learningapps.org/LearningApps.pdf>, 8. 10. 2023.
 Vir 3: Vintar, A. (2023): Vprašalnik: Izdelava spletnih aplikacij pri neobveznem izbirnem predmetu nemščina.
 Vir 4: Weider, T. (2021): Webtools für den Unterricht: Wie Sie zeitsparend und kreativ digitalen Unterricht gestalten und Ihre Schüler langfristig motivieren. Dostopno na [https://www.amazon.de/Webtools-f%C3%BCr-den-Unterricht-zeitsparend-ebook/dp/B08VJCWMD9/ref=tmm_kin_swatch_0?_encoding=UTF8&qid=&sr=](https://www.amazon.de/Webtools-f%C3%BCr-den-Unterricht-zeitsparend-ebook/dp/B08VJCWMD9/ref=tmm_kin_swatch_0?_encoding=UTF8&qid=&sr=,), 8. 10. 2023.

Brez česa mladi danes ne morejo živeti oz. kaj jim je pomembno?

Karmen Bizjak Merzel, prof. slovenščine in ital., OŠ Danile Kumar

»Jaz res ne delam iz ambicije, ampak ker brez tega ne morem živeti. Vsaka stvar zahteva celega, polnega človeka.«

Srečko Kosovel

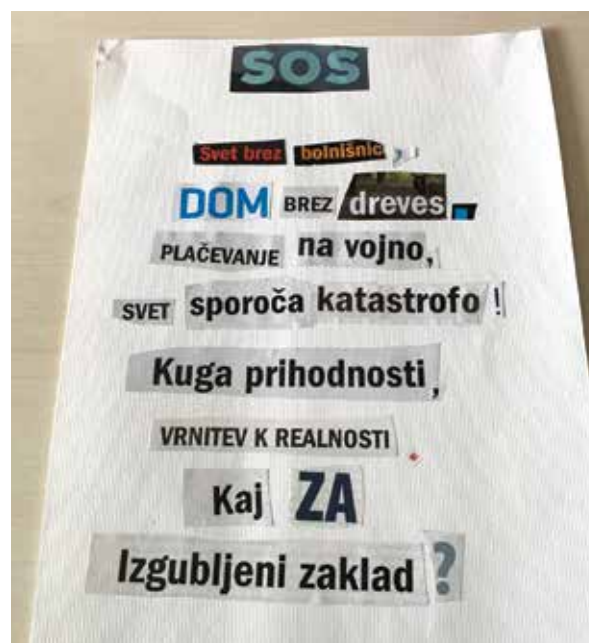
Prispevek prikaže obravnavo dela Srečka Kosovela, Kons 4, v 9. razredu osnovne šole, in sicer se bolj kot metodi šolske interpretacije posveča ustvarjalnemu izteku učne ure ob spoznavanju Kosovelove poezije. Poustvarjalna besedila učencev so za učitelja vedno najdragocenejši trenutki, saj učence spoznava tudi ob njihovem doživljanju poezije, tokrat ob Srečku Kosovelu s pesmijo Kons 4. Sporočila, ki so jih učenci zlepi v pesem lepljenko ali likovno pesem, so sporočila mladim, so podoba mladih o doživljanju sveta in vrednot v njem. Prispevek želi prikazati bistvene vrednote v svetu najstnikov, ki so jih priklicali ob lastnem poustvarjanju Kosovelovega Kons 4.

1 Potovanje devetošolcev k Srečku Kosovelu

Čeprav bi morda mislili, da najstnikov poezija ne privlači kaj posebno, pa za nekatere slovenske pesnike to zagotovo ne velja. Izziv za devetošolce je vsako leto obravnavati poezijo Srečka Kosovela. Učencem njegova lirika predstavlja tako močan odziv k razmišljanju in doživljanju, da obravnava pri učni uri ne le vedno uspe, temveč jih še dolgo časa nagovarja. Nagovarja tako močno, da že nekaj let po obravnavi pesmi *Kons 4* in delu z učenci sledi ustvarjanje učencev, ki ga vsako leto zaznamujemo tudi z razstavo pesmi lepljenk oz. likovnih pesmi. Le-te so zelo povedne in sporočajo, kaj je mladim pomembno, kaj se jih dotika, kako vidijo in doživljajo svet, v katerem živijo.

Šolska obravnavo književnega besedila *Kons 4* je komunikacijski model obravnave umetnostnega besedila, ki je v šoli uveljavljen že nekaj časa. Srečko Kosovel je tudi eden od obvezno obravnavanih avtorjev v devetem razredu. Z njim se sicer učenci že srečajo v nižjih razredih, v višjih pa spoznajo dve njegovi pesmi, *Kraška jesen* ter *Pa da bi znal*. Če sta slednji dve pesmi razumljivi, pa ne vedo, kaj jih čaka s spoznavanjem pesmi *Kons 4*. V drugem in tretjem triletju književnost obravnavamo po sklopih, vezanih na posamezne teme, v devetem razredu sledi kronološka obravnavo književnih besedil. V ta kontekst umeščamo pesem *Kons 4*. Učenci so ob obravnavi pesmi seznanjeni z nemirnim, tragičnim časom evropske zgodovine, kjer delno spoznajo, kako globoko so Srečka Kosovela zaznamovali dogodki iz prve svetovne vojne in predfašističnega obdobja. Boris Pahor je na Kosovela gledal kot na starejšega brata, ki je ubesedil to, kar so »mladi brez mladosti« čutili, ko jim je bilo odvzeto

vse, celo ime. Kosovelovo ustvarjalno obdobje je bilo sicer kratko, a izjemno intenzivno. Zato je še toliko bolj neverjetno, kako je lahko dvajsetletnik ustvaril nekaj tako globokega in si utrl pot v evropskih avantgardah. Mladi Kosovel ni bil le neverjetno globoka pesniška osebnost, ampak tudi vizionar, ki je presegal meje pesništva. Njegovo ustvarjanje se razteza na različna področja, na impresionizem, ekspresionizem, futurizem ter konstruktivizem. Pisal je liriko, ekspresionistične in konstruktivistične pesmi, pesmi v prozi, eseje, in vse istočasno, v zelo kratkem času. Pesnik več obrazov je bil izjemno pozoren na vse, kar se je dogajalo v Evropi in Rusiji. »Kosovel ni pesnik Krasa, je pesnik, ki je

doživljal Kras kot svoje notranje vesolje. Kras je čutil kot svet, v katerem ni človeške prisotnosti, kot metaforo samote,« je dejala literarna zgodovinarica Tatjana Rojc. Bil je Slovenec, pripadnik naroda, ki se je odpiral evropskemu kulturnemu življenju. Za svoj študij je izbral Ljubljano, kjer je lahko študiral v maternem jeziku, vendar pa se je v tem mestu počutil utesnjenega. Imel se je za Tržačana, a privlačeval ga je svet. Živel je Evropo tistega časa, spoznal pomembne osebnosti, umetnike, ustvarjalce in svoja spoznanja ubesedil v svojih literarnih stvaritvah. Literarni zgodovinarji pravijo, da je Kosovel živel, kot bi vedel, da bo malo časa na tem svetu. Gre za pesniški in intelektualni lik iz preteklosti, ki s svojim zaznavanjem tedanjih literarnih in civilizacijskih sprememb izjemno živo govori tudi nam. V tej veliki literarni osebnosti se bodo prav gotovo prepoznavale tudi prihodnje generacije. Po besedah Borisa Pahorja je Kosovel v svojo liriko zlil kompleksnost srednjeevropske občutljivosti in bogastvo vseh nians, ki so prisotne v njegovih pesmih.

2 K pesmi *Kons 4* in poustvarjanju

Metode poučevanja znotraj šolske interpretacije obsegajo razlago, pogovor, delo z besedilom, delo s priročnikom. Pri obravnavi vsakega literarnega besedila učitelj uporablja različna učna sredstva, poleg berila tudi priročnik, slikovna in zvočna gradiva ter različne materiale glede na sestavo skupine učencev. Učitelji pa se moramo zavedati, da je osnovno, da učenci posamezno književno besedilo najprej sploh razumejo. Seve-

da so literarnovedni pojmi pri pouku književnosti potrebni za posameznikov poglobljeni stik z literaturo, vendar ima tudi učenčevo razumevanje zagotovo prednost.

V prispevku se torej ne želim dotakniti vseh delov šolske interpretacije, saj moj cilj prispevka po sintezi in vrednotenju zadeva izključno nove naloge oz. poustvarjanje devetošolcev po obravnavi *Konsa 4*. Učence seznanim, da je Srečko Kosovel pisal tudi likovne pesmi. Ko jim pokažem tudi nekaj primerov, skupaj opazujemo in komentiramo likovno podobo besedila. Nato sledi poustvarjalno delo učencev. Naročim jim, da doma poiščejo revije, časopise in jih naslednjo uro prinesejo v šolo. Oblikovali bodo svojo pesem lepljenko ali pa celo likovno pesem.

3 Odslikava sveta najstnikov v pesmih lepljenkah

Učenci so v svojem ustvarjanju pod močnim vtisom Kosovelove konstruktivistične pesmi, pod na prvi pogled nesmiselno in naključno izbranimi delci, besedami, znaki, formulami, izrezki, ki se spojijo skupaj z besedami. Kmalu začutijo ne le ustvarjalnost, temveč tudi veliko svobodo ustvarjanja. Zanimivo je, kako kmalu in z lahkoto sledijo namenu konstruktivizma: svetu nekaj sporočiti, ga šokirati, provocirati, izkričati to, česar ne moreš vedno izpovedati, kar tlačiš in čutiš globoko v sebi kot problem. Za nas odrasle, ne le za učitelje, je ustvarjanje mladih s sporočili zelo pomembno. Pri tem jih lahko podpremo ali pa le spremljamo, navdihujemo s svojim zgledom.

Pesmi lepljenke ali pa celo likovne pesmi odslikajo tudi vrednote mladih. Učitelj z zanimanjem in radovednostjo spremlja njihovo ustvarjalno delo, ki ga radi počnejo. V svojem 30-letnem pedagoškem delu se ne spomnim generacije, ki bi nezainteresirano pristopila k takšnemu ustvarjanju. Tako za učence kot zame je to vedno ena bolj zanimivih učnih ur, dragocena izkušnja, ki pelje k postavitvi razstave v šolski avli. Učenci se vsako leto radi ustavijo in prebirajo sporočila pesmi lepljenk ali pa likovnih pesmi. Meni kot profesorici pa se je še posebej dragoceno dotakniti njihovih sporočil, njihovega gledanja na svet, tudi njihovih »krikov« ter vrednot.

In kaj so nam letos sporočili naši mladi? Katere vrednote sevajo iz njihovih pesmi lepljenk, likovnih pesmi?

4 Blizu ali daleč čustveni nepismenosti

Z učenci se v osnovnošolskem procesu ves čas dotikamo in živimo različne vrednote. Nenazadnje ob zaključku osnovnošolskega šolanja izpostavimo učence, ki so pokazali, da imajo moralno-značajske lastnosti, odličnosti, po katerih se ravna in živijo: poštenost, spoštovanje, sočutnost, odgovornost, prijateljstvo, vztrajnost, zaupnost, prostovoljstvo, družina, iskrenost ... Ne le šola, starši, tudi družba bi se morala z vsakim dnem, z zakoni, z delovanjem zavezati k delu za moralne vrednote in vzgojo le-teh. Žal pa se mi velikokrat ne le zdi, tem-

več je naša realnost, da se svet vedno bolj odmika od vrednot, od človeka. Pogrežamo se v neke vrste čustveno nepismenost. Ta nepismenost, ki je postala že naša kultura, je najslabše od najslabšega, kar se dogaja, zapiše pomemben italijanski filozof Umberto Galimberti. Prav tako nadaljuje: »Danes otroke samoumevno naučimo jesti, spati, govoriti. Občudujemo prebliske njihove inteligentnosti, njihovo intuicijo, prav malo pa se ukvarjamo s čustvenim življenjem, ki se izoblikuje ali ne izoblikuje v njih, ne da bi mi karkoli vedeli o tem. Čustvo nam omogoča, da razlikujemo med dobrim in zlim. Današnji otroci pa so podvrženi toliko vplivom, da jih njihova otroška psiha ne more predelati. Šola, pametni telefoni, pospešeno odrasčanje, tisoč dejavnosti, v katere so vključeni, vojska varuš, ki skrbi zanje, z vsem pa se srečujejo sredi komunikacijske puščave, kjer so deležni obilice ukazovanja in nepotrpežljivosti, pa zelo malo pozornosti in poslušanja za tisto, kar se dogaja v njihovi notranjosti. Ko so dražljaji premočni, da bi jih otroci predelali, jim ostaneta samo dve možnosti: tesnoba ali krčenje lastne duševnosti, da dražljaji v njej ne bi odmevali. Osiromašenje čustvenega življenja navadno ni opazno, ker zaradi njega inteligentnost v ničemer ne zaostaja. Nasprotno, odlikuje jo vznemirljiva prodornost, ker je ne moti vmešavanje čustev; sami vemo, da ob preizkušnji, na primer na izpitu, zaradi čustvenega vznemirjenja vedno pokažemo manj, kot znamo.«

In katere pojavne oblike inteligentnosti bodo potrebne v prihodnosti, ki bo dajala neskončno večje bogastvo informacij, kultur, načinov mišljenja

in vrednotenja, kot je bilo na razpolago pred več desetletji? Mnogi strokovnjaki so danes prepričani, da konvergentna inteligentnost, ki prevladuje v naših šolah in določa od ministrstev potrjene učne programe, ne omogoča več uspešnega spopadanja z izzivi prihodnosti. Po Gardnerjevem mnenju (Gardner 1995) bo prihodnost zahtevala usklajeno delovanje petih pojavnih oblik inteligentnosti: urejajoča inteligentnost (razvije se v prvih desetih letih življenja, ob dobri šoli, takšni, ki je zmožna otroku vcepiti pravila za razbiranje sveta, v katerem živi; njena jasna sporočila določajo razliko med resničnim in lažnim), sintetična inteligentnost (zmožna zbrati informacije iz različnih virov in jih združiti v enotno sintezo), ustvarjalna inteligentnost, ki se ne razvije s ponavljanjem profesorjevih razlag, temveč s postavljanjem nenavadnih vprašanj, za katere kulturno okolje, v katerem jih mladostniki zastavljajo, ne predvideva, da bi spodbudili neraziskane odgovore, spoštljiva inteligenca (takšna, ki se ne brani razlik in drugačnosti) ter etična inteligentnost (ta se ne opira izključno na »načela« lastne vesti ali, kar je še slabše, na področje, omejeno z lastnimi interesi, temveč skrbi za potrebe skupnosti in se, na primer, odreče »ugovoru vesti«, ko ta vest sledi zgolj lastnim prepričanjem, ne da bi bila pripravljena na skupno odgovornost – vest, ki se izogiba skrbi za skupnost, je preozka, da bi jo lahko povzdignili v odločujoče načelo). (Galimberti 2011, 95-96)

5 Jaz rabim srce ... noč in dan ...

Poustvarjanje ob Kosovelovi poeziji je bilo, kot sem že omenila, ne le zabavno, lahkotno in svobodno, temveč tudi zelo delovno ter sporočilno. Učenci so sicer ustvarjali v skupinah, vendar so med sabo ko-

municirali, si sporočali ter skupaj iskali besede, ki bi jih povezali v pomensko sporočilo. V večini pesmi iz njih žal odseva strah – strah pred prihodnostjo, kaj bomo/bodo naredili s problemi, ki so tu, med nami, kje iskati rešitve: pokol v Srbiji (nasilje), orožje, vojna, zapleteni odnosi, staranje, porazi, umetna inteligenca – umetna pamet, sovražstvo, ekološke katastrofe ... Sporočila (verzji), besedne zveze, ki omenjeno podprejo, so sledeča:

- SOS – svet brez bolnišnic, dom brez dreves, plačevanje na vojno,
- svet sporoča katastrofo,
- kuga prihodnosti,
- vrnitev k realnosti,
- izgubljeni zaklad,
- moje življenje je mega polomija od ponedeljka do petka,
- povsod vlomilci,
- če bomo otroke zamorili že v osnovni šoli, ne bo prihodnosti,
- ne, ne rabim vas,
- kdor je mlad, se vpraša, sem telo ali predmet,
- ni še konec, ker obstaja možnost copy-paste,
- super prihranki – to smo mi, ne ponavljam,
- to me ne zanima,
- strah za zaveso prihaja jutri,
- še vedno nisem čisto OK za hladnejše podvige,
- na pomoč, bo kdaj konec,
- zmogljivost pomembna,
- družina je zapletena stvar,
- morali bi poslušati, slišati in si pogledati v oči ...

Vendar pa pesmi niso bile le pesimistične, imele so tudi svetla sporočila, besede in besedne zveze:

- skupaj, zveza – nebesa,
- nežnost,
- mož in žena,
- moč, strast, pogum, lepota,
- okusi svet, zmores to,
- porazi nas gradijo,
- prijateljstvo je šport,
- prihodnosti sem sam gradnik,
- dom, objem,
- pes te osrečuje, te razume,
- zgodba čudes in zvezd,
- jaz rabim srce, noč in dan,
- podpora družini za vsakega, ker območje Slovenije je svet čustev,
- mladi potrebujejo resnico ... in denar,
- ljudje in planet potrebujemo dobre zgodbe,
- mislim, da zmaga osreči, poraz pa boli, boljši kot si, manj boli,
- sovražstva ne sme biti,
- življenje v sivi coni se nas je dotaknilo in nas premaknilo ...

V pesmih lepljenkah mladi nakazujejo vsaj smer delovanja njih, njihovo razmišljanje odpira rešitve oz. kaže njihove vrednote.

6 Naša življenja, vrednote izven sive cone

Ključni vrednote, ki so ju naši devetošolci izpostavljali, sta dom in družina. To je tista cona, za katero vedo, da bi morala biti vedno varna, pa čeprav se včasih zdi, da vedno ni (vsaj kot zadnje čase opazajo v prenapolnjenih stanovanjskih skupnostih za mlade). Vendar verjamejo in globoko zaupajo v to edinstveno celico – družino, dom, ki nudi prihodnost, cono vseh čustev, ki jih premorejo in bi jih želeli razvijati. Sledijo vrednote, ki se kažejo v njihovih sporočilih v pesmih lepljenkah ali likovnih pesmih: ljubezen, prijateljstvo, iskrenost, pogum, spoštovanje, resnica, iskanje sreče ... Želijo si srečno prihodnost ali vsaj izkušnjo sreče. Salvatore Natoli piše, da sreča vendarle obstaja, »pa ne zato, ker bi imeli ljudje učinkovito zamisel, kako jo doseči, temveč zato, ker jo včasih vendarle občutijo. Kajti ko srečo enkrat doživimo, je ne moremo več pozabiti, saj naša zavest zadrži v sebi tisto, kar doživi. Čas ne more izničiti doživetih izkušenj, zato za človeka nič dokončno ne mine. Srečo lahko torej izgubimo kot življenjsko stanje, nemogoče pa jo je izničiti kot izkušnjo in v tej obliki jo vedno lahko poustvarimo. V primeri z bolečino, ki hromi, stiska in prisiljuje, je dotik sreče rahel; pobilne in izgine. Zato se kaže sreča kot prehodna dobrina, medtem ko se zdi trpljenje najbolj navadno in običajno stanje.« (ibid., 71)

7 Prihodnosti sem sam gradnik

Poziv srcu mladih ob Kosovelovi poeziji govori o onkraj ozemelj jurisdikcij in o globljih stvareh. Mladi želijo biti ob vseh igrar in pasteh sveta ter negotovih dogodkih vseeno del tega s svojim delovanjem, razmišljanjem. Kljub nihilizmu ali vseenosti, ki ga

včasih kažejo, pa nam sporočajo, da so osebe upanja. Upanje so odprte možnosti, je odprto nebo in nova zemlja, ki jo želijo graditi – prihodnosti sem sam gradnik. Medtem ko je njihovo pričakovanje prežeto tudi s strahom, ali se bo gradnja zanje dobro končala, pa jih upanje žene, da sami poskrbijo za dober konec. »Upanje je aktivno, ker nas žene proti času kot proti tisti razsežnosti, ki nam je dodeljena za našo realizacijo. Mladi so aktivni, kadar gredo z upanjem proti času, in ne, kadar v pričakovanju čakajo, da bo čas prišel k njim.« (Galimberti 2011, 124)

Grška modrost nas opozarja: »Kdor ne pozna svoje meje, naj se boji usode.« Mladi to že čutijo in vedo, da je cena civilizacije previsoka, da bi vanjo vklenili svoje duše.

VIRI IN LITERATURA

Galimberti, U. (2011): *Miti našega časa*. Ljubljana: Modrijan.
Galimberti, U. (2011): *Grozljivi gost: nihilizem in mladi*. Ljubljana: Modrijan.
Gardner, H. (1995): *Razsežnosti uma*. Ljubljana: Modrijan.

Vključevanje učencev z več motnjami v zimsko šolo v naravi

Erika Čuk, prof. defektologije, in Tanja Princes, prof., spec. PZU (drama), CIRIUS Vipava

Inkluzija je pristop, ki želi zagotoviti, da se ljudje z različnimi sposobnostmi enakovredno vključujejo v družbo. Njeno bistvo je v tem, da se okolje prilagaja sposobnostim oseb z motnjami v duševnem razvoju (MDR), vsaki osebi posebej. Da se te osebe počutijo dobrodošle in sprejete v družbi in imajo možnosti za svoj razvoj in kvalitetno, srečno življenje. Strokovnjaki ne razpravljajo več o tem, kaj inkluzija je in zakaj jo potrebujemo: ključno vprašanje je, kako jo doseči. Osebam z MDR je potrebno dati enake možnosti za razvoj in življenje ob upoštevanju njihovih omejenih intelektualnih potencialov ter jih optimalno integrirati v življenje večinske populacije. Inkluzija nas usmeri v to, da motnjo sprejmemo kot vsako drugo objektivno dejstvo v življenju.

Ključni pojmi: učenci z več motnjami, inkluzija, zimsko šola v naravi, kompleksna podpora.

1 UVOD

V CIRIUS Vipava se kot najštevilčnejša skupina vključujejo učenci z več motnjami, ki potrebujejo najvišjo stopnjo podpore in imajo le redke priložnosti za vključevanje v socialno okolje. Kot skupini jim stroka šele v zadnjem obdobju posveča več pozornosti.

Osebe z več motnjami okolica težje sprejema. Najpogostejše jih večinsko prebivalstvo dojema kot manj zmožne in se do njih obnaša pokroviteljsko, občutki do njih pa so usmiljenje, strah, ne sprejemanje. Treba se je zavedati, da je za sprejemanje stališč do teh oseb potrebno veliko truda v smislu ozaveščanja okolja. Pomilovanje je treba zamenjati s strategijo za uspešno vključevanje tudi najbolj ranljive populacije.

K problemu smo pristopili z zavedanjem, da smo kot institucija dolžni poskrbeti tudi za najbolj ranljivo populacijo. V letu 2022 smo prvič organizirali zimsko šolo v naravi za učence z več motnjami, z namenom, da bi slednjim omogočili enakovredno vključevanje, s tem pa tudi širili sporočilo, da inkluzija pomeni vključitev v najširšem smislu in učenje za uspešno sobivanje.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

Osebe z več motnjami

Osebe z več motnjami imajo pomembno intelektualno okvaro, fizične, senzorične okvare ter pogoste zdravstvene težave. V institucijah so te osebe vključene v heterogene skupine in pogosto premalo aktivne, saj slabo sledijo verbalnim sporočilom in se pod danimi pogoji ne zmorejo ustrezno odzivati. Učitelji se pogosto znajdejo pred izzivom, kako se jim približati glede na nji-

hove kompleksne potrebe, katere metode, orodja, pripomočke uporabiti, da bodo učenci aktivni in vključeni.

Pri vključevanju v socialno okolje pogosto naletijo na številne ovire tudi starši. Zaradi številnih zahtev, ki jih prednje postavlja skrb za otroke z več motnjami, in zaradi odzivov okolice se redko odločajo za večdnevna bivanja izven domačega okolja.

Osebe z več motnjami si želijo podobnih stvari kot njihovi vrstniki, tudi potovanja izven domačega kraja in druženja. Žal imajo le redke priložnosti za potovanja in za spoznavanje sveta.

Opolnomočenje oseb z več motnjami

Za pravice vseh ljudi z MDR in njihovih družin v Evropi se borijo različne organizacije. Organizacija Inclusion Europe je septembra 2018 ustanovila Delovno skupino za osebe s potrebami po kompleksni podpori. Predstavniki evropskih invalidskih organizacij so se sestali v Bruslju in predstavili različne projekte in pristope s področja uresničevanja pravic za to najbolj ranljivo skupino ter pripravili poročilo z naslovom Empowerment of people with complex support needs. S tem dokumentom organizacija Inclusion Europe znova poudarja zahtevo, da civilnodružbena gibanja, odločevalci in celotna skupnost vključujejo osebe s potrebami po kompleksni podpori in njihove družine.

Uporabljeni termin, *people with complex support needs*, ki smo ga v slovenščino prevedli kot »osebe s potrebami po kompleksni podpori«, opredeljuje stopnjo pomoči, ki jo oseba potrebuje. Usmerjen je torej na okolje in pričakovano podporo motnje (t. i. socialni model obravnavanja osebe/invalidnosti), ne pa na primanjkljaje oziroma motnje (t. i. medicinski model obravnavanja osebe/inva-

lidnosti). Uporaba termina je zelo pomembna, saj s pojmi izražamo naše razumevanje in odnos do obravnavanega problema.

Osebe s potrebami po kompleksni podpori imajo težke motnje na področju kognitivnega razvoja ter težave pri komunikaciji. Te težave se pogosto pojavljajo v kombinaciji z drugimi težavami, kot so telesne oziroma senzorne okvare, posebna zdravstvena stanja in motnje v duševnem zdravju. Podporo, ki je potrebna za njihovo polno življenje, imenujemo kompleksno, ker te osebe potrebujejo:

- stalno pomoč na večini področij življenja, kot so komunikacija, sprejemanje odločitev, mobilnost, načrtovanje, čustvovanje, zdravje in osebna nega;
- podporo štiriindvajset ur na dan in sedem dni v tednu, pomoč pa mora biti individualna;
- preprečevati je potrebno samopoškodovanje in zagotavljati varnost, saj jih posebna zdravstvena stanja lahko privedejo v življenjsko nevarne situacije.

Zaradi teh značilnosti mora biti podpora osredotočena na osebo, izvajalci podpore pa morajo biti posebej usposobljeni. Komunikacija mora biti kompetentna in spoštljiva.

Invalidom oz. osebam s potrebami po kompleksni podpori, ki jih v članku naslavljamo kot »osebe z več motnjami«, morajo biti zagotovljene vse pravice.

3 IZKUSTVENO UČENJE – ZIMSKA ŠOLA V NARAVI

Narava je najboljše učno okolje, ki spodbuja razvoj možganov, krepi učenčeve sposobnosti in zdravje, nudi naravne stimulacije za čutila, obenem pa vpliva na počutje. V naravi se krvni tlak zniža, srce bije počasneje, zmanjša se količina stresnih hormonov, potreba po različnih zdravilih, izboljšata se spanec ter odpornost proti alergijam in okužbam. Narava ponuja naravno svetlobo, svež zrak, občutenje temperature, vremenskih pojavov.

Učenje v naravi pozitivno vpliva na koncentracijo, samozavest, zmanjšuje napadalno, agresivno vedenje. Učenje preko praktičnih izkušenj zagotavlja najboljšo zapomnitev, vzpodbuja kreativnost, ki je potrebna pri delu s populacijo z več motnjami, aktivna udeležba omogoča direkten vpogled in aktivno vključevanje v učni proces. Izkustvene metode učitelju omogočajo celosten pristop. Poleg kognitivnih znanj omogočajo še napredek na socialnem, osebnostnem, čustvenem, čutnem in gibalnem področju. Osebna izkušnja okrepi prenos znanja in omogoča boljšo zapomnitev.

Pri posamezniku se poveča zavedanje o skrbi za naravo in ljubezen do narave.

Štiridnevni program šole v naravi

Zimovanje je potekalo na Mariborskem Pohorju. Pri načrtovanju je bila varnost na prvem mestu, zato smo aktivnosti načrtovali v tesni povezavi z medicinsko službo, razredniki in starši. Vsem deležnikom smo predstavili program in cilje. Starši so izpolnili vprašalnik o učenčevih značilnostih, strahovih, interesih, zdravstvenih posebnostih, osebni higieni ipd. Kontakt s starši je potekal preko Mojega dnevnika, po telefonu in osebno.

Program smo načrtovali tako, da smo upoštevali značilnosti in zmožnosti posameznikov in skupine kot celote. Aktivnosti smo prilagajali glede na vremenske in snežne razmere ter kondicijo učencev in spremljevalcev.

- Nastanitev.
- Orientacija v okolju.
- Pohod s krplji.
- Iskanje škrateljca.
- Vožnja z gondolo in ogled okrašenega Maribora.
- Okraski za jelko – hrana za ptice.
- Nočni sprehod s krplji, iskrice.
- Pakiranje.
- Povratek v Vipavo.

DNEVNI URNIK

8.00–9.00 zajtrk

9.30–12.00 dejavnosti na prostem

12.30–13.30 kosilo

14.00–15.00 počitek

15.00–17.00 dejavnosti na prostem

17.00–18.00 igre, pravljice, sprostitve

18.00–19.00 večerja

19.00–20.00 priprava na počitek

4 CILJI

Raziskovalno vprašanje:

1. Ali je vključevanje učencev z več motnjami smiselno?
2. Ali je transfer usvojenih spretnosti opazen tudi v novih okoljih?

5 METODE

Vzorec

Zimovanja se je udeležilo 5 učencev z več motnjami, in sicer 3 deklince in 2 dečka v starosti od 15 do 22 let. Učenci so hodeči, vendar s težjimi gibalnimi primanjkljaji. Učenci imajo primanjkljaje tudi na govorno-jezikovnem področju. En učenec svoje potrebe, želje izraža verbalno, medtem ko imajo ostali težje govorne motnje in dva izmed njih potrebujeata komunikator za sporazumevanje. Na področju samostojnosti (hranjenje, higienske navade, oblačenje) učenci potrebujejo pomoč, vodenje in nadzor. Vsi učenci imajo težje motnje na področju kognitivnega razvoja in druge pridružene težave.

Spremljevalci

Učence je na zimovanju spremljala strokovna ekipa učiteljev (defektologov, varuhov), negovalcev in medicinska sestra. Nekateri spremljevalci so zelo dobro poznali funkcioniranje udeleženih učencev, nekateri pa nekoliko manj.

Aktivnosti in predmeti opazovanja

Pred odhodom je bilo potrebnih veliko priprav in načrtovanja na sam potek zimovanja, pa tudi priprava učencev. Spremljali in opazovali smo zimске slike, pripomočke, rekvizite, oblačila v povezavi z zimskimi aktivnostmi ter posamezne aktivnosti, ki se odvijajo na snegu. Učenci so pokazali zanimanje, interes, nismo pa vedeli, kako se bo vse skupaj odvijalo na snegu.

Poleg vseh aktivnosti na prostem smo na zimovanju dali velik poudarek tudi na področje samostojnosti. Vzeli smo si čas, tako da so se učenci glede na svoje zmožnosti oblačili, sodelovali pri postiljanju, s pomočjo opravljali jutranjo in večerno toaleto.

Pri obrokih smo učencem dali možnost, da so si izbrali hrano, izrazili željo, pokazali, kaj bi radi jedli. Poudarek je bil tudi na kulturnem hranjenju in obnašanju pri hranjenju.

Narava nam je bila naklonjena, kajti obdarila nas je s kar debelo snežno odejo. Aktivnostim na snegu smo posvetili največ časa, tako smo začeli s sprehodom, hojo po snegu, kar je bilo za učence novo doživetje. Najprej so izražali veliko začudenje, vznemirjenje, potem pa veselje. Preizkusili smo se tudi v hoji s krpljami, nočnem pohodu z lučkami, valjanju po snegu, obiskal nas je škratek in iskali smo njegov zaklad, ki ga je skril nekje v gozdu. V dolino smo se peljali z gondolo, si ogledali mesto Maribor in popili skodelico vroče čokolade. Izdelovali smo ptičje pogače za premražene ptičke.

Spletna anketa

V namen raziskovalne naloge smo izvedli spletno anonimno anketo – anketo za spremljevalce, anketo za starše in anketo za učitelje razrednike učencev. Vprašanja so temeljila predvsem na opazovanju učencev med zimovanjem in po končanem zimovanju. Z nekaterimi vprašanji pa smo pridobili podatke o splošnem funkcioniranju učencev in osebnih mnenjih tako staršev, spremljevalcev kot učiteljev razrednikov.

Vprašanja se nanašajo na:

- **Socialno zrelost učenca:** spanje, strah, navade, komunikacija – stiki z osebjem, vrstniki, samostojnost (hranjenje, higiena, toaleta, razpoložanje, spanje).
- **Funkcioniranje:** primerjava vedenja in odzivanja v centru in izven centra, motivacija, pridobivanje izkušenj, funkcioniranje v znanem, novem okolju, izražanje hotenj (bolj ali manj aktivni), sodelovanje pri aktivnostih v naravi, na snegu in v bivalnem objektu.
- **Priprave:** kakšna je odgovornost učiteljev, spremljevalcev, kakšne so priprave na zimovanje.

Pri spremljevalcih smo preverjali, ali menijo, da je vključevanje teh učencev v zimovanja smiselno in primerno, ali je bolj naporno, terja več priprav, večjo odgovornost, ali so zaznali morebitne težave zaradi odsotnosti staršev, ali pridobivajo nove izkušnje, kako funkcionirajo v drugem okolju in kako pomembno je poznavanje učenca.

Pri učiteljih, razrednikih smo preverjali, ali je smiselno in koristno vključevanje učencev z več motnjami, ali so mnenja, da je bolj naporno, da terja več priprav, večjo odgovornost, ali so učenci bolj motivirani zunaj kot v učilnici, so bolj aktivni, pridobivajo več izkušenj, ali so izkušnje bolj dolgotrajne in bolj usvojene, ali so učenci raje v znanem okolju z ustaljenim ritmom, ter poizvedovali, ali se bi udeležili zimovanja.

Zanimalo nas je stališče staršev, ali je učenec že prespal od doma brez prisotnosti staršev, ali vidijo koristnost zimovanja in ali je boljše letovanje od zimovanja, ali so zaupali strokovnim delavcem, ali so imeli kake pomisleke, na kaj so opozorili spremljevalce, ali so opazili kakšne spremembe ob vrnitvi učenca domov (nakazovanje na dogodek, zavedanje, da je učenec bil nekje drugje, strah, veselje ob gledanju fotografij), mnenje, ali je vključevanje učencev z več motnjami v zimovanja smiselno in varno.

Rezultati

Dobljene procentualne rezultate in podana mnenja smo analizirali in razložili.

Analiza

Analiza ankete za spremljevalce:

- Mnenje vseh spremljevalcev je bilo, da je vključevanje učencev z več motnjami v zimsko šolo v naravi smiselno.
- 80 % jih je bilo mnenja, da je bolj naporno in terja več priprav ter večjo odgovornost.
- 50 % spremljevalcev je zaznalo težave pri učenju zaradi odsotnosti staršev.
- Vsi spremljevalci so bili mnenja, da učenci pridobivajo in se veselijo novih izkušenj.
- 20 % jih je bilo mnenja, da učenci ne marajo sprememb in so raje v znanem okolju.
- 80 % jih je bilo mnenja, da funkcionirajo enako kot v znanem okolju.
- 80 % jih je bilo mnenja, da mora spremljevalec zelo dobro poznati učenca in njegovo funkcioniranje.
- Na področju samostojnosti (hranjenje, oblačenje, uporaba WC-ja) nobeden od spremljevalcev ni opazil bistvenih razlik.
- Vsi spremljevalci so bili mnenja, da bi morali organizirati več tovrstnih oblik zimovanja, vendar maksimalno dve nočitvi, in zagotoviti ustrezno število spremljevalcev.

Analiza ankete za učitelje:

- Vsi anketirani učitelji so mnenja, da je zimovanje smiselno in primerno.
- Vsi so mnenja, da je verjetno bolj naporno (fizično) in terja več priprav in večjo odgovornost.
- 80 % anketiranih učiteljev pravi, da so učenci v naravi bolj motivirani ali bolj aktivni kot v razredu.
- Vsi so bili mnenja, da so učenci raje zunaj, da pridobijo več izkušenj, ki so bolj dolgotrajne in bolj usvojene.
- Na področju samostojnosti (hranjenje, oblačenje, uporaba WC-ja) učitelji niso opazili razlik.
- 20 % učiteljev bi se udeležilo zimovanja, ostali pa mogoče.

Analiza ankete za starše:

- Vsi učenci, ki so bili vključeni v zimovanje, so že prespali kje drugje brez staršev.
- Vsi starši so bili do strokovnega kadra zaupljivi.
- Nobeden od staršev ni imel pomislekov glede vključitve njihovega učenca.
- 40 % staršev je opozorilo spremljevalce na morebitne težave pri spanju, pri ostalih pa niso bila potrebna opozorila.
- Več kot 60 % anketirancev je opazilo spremembe ob vrnitvi, in sicer so bili učenci veselo razpoloženi.
- Vsi učenci so nakazovali veselje ob dogodku ob gledanju slik, da so bili nekje drugje, je težko zaznati.
- Pri nobenemu učencu starši niso zaznali strahu, ker so bili odsotni.

- Vsi starši so bili mnenja, da je tovrstno vključevanje primerno tudi za njihovega otroka.
- 40 % staršev je podalo mnenje, da je letovanje primernejše od zimovanja, čeprav si vsi želijo še več takšnih oblik vključevanja.

Razmišljanja o rezultatih

Rezultati ankete kažejo, da je zimska oblika šole v naravi smiselna in primerna tudi za učence z več motnjami. Vsi vključeni učenci so že kdaj prespali od doma brez staršev. Starši niso imeli pomislekov glede vključitve učencev. Dva starša sta pred pričetkom zimovanja opozorila na morebitne težave glede spanja. Starši so bili zaupljivi do spremljajočega kadra. Učitelji menijo, da je zimovanje bolj naporno in terja več priprav, obenem pa so mnenja, da so učenci zunaj bolj aktivni, motivirani in da so pridobljene izkušnje bolj usvojene in dolgotrajnejše. Večina učiteljev je izrazila, da bi se mogoče udeležili zimovanja, 20 % pa jih je izrazilo, da bi se zimovanja udeležili. Učenci so bili veseli, zadovoljni, v naravi so uživali, se veselili, večinoma so doživeli prve izkušnje na snegu. Spremljevalci so pri nekaterih učencih zaznali težave zaradi odsotnosti staršev. V drugem okolju so učenci funkcionirali dokaj podobno kot v znanem okolju in ni bilo zaznani večjih odstopanj. Sicer tudi v znanem okolju potrebujejo veliko vodenja in pomoči, ki so jo bili deležni tudi na zimovanju. Ob tem je potrebno poudariti, da je zato zelo pomembno poznavanje učenčevega funkcioniranja. Tudi pri vsakodnevni aktivnosti, kot je hranjenje, oblačenje, so učenci funkcionirali podobno kot v

znanem okolju. Vsi starši pa bi radi videli, da bi se tovrstna oblika zimovanja nadaljevala oziroma da bi imeli več možnosti vključevanja svojih otrok v izvenšolske oblike učenja.

Mnenja strokovnega kadra kot tudi staršev nam dajejo vzpodbude za nadaljevanje tovrstnih oblik zimovanja. Je pa za vzeti v zakup, da je vzorec majhen in da dobljenih rezultatov ne moremo posploševati na vso populacijo, ker je med posamezniki kljub enaki ali podobni diagnozi velika razlika.

6 ZAKLJUČEK

Glede na rezultate ankete, ki so jo reševali spremljevalci, razredniki in starši vključenih učencev, smo prišli do zaključka, da je vključevanje učencev z več motnjami v zimsko šolo v naravi vsekakor primerno. Z ustrezno podporo se učenci vključujejo in doživljajo svojo okolico, s tem pa seznanjajo tudi okolico, da so tudi oni del nas. Vsak nasmešek, ki ga zaznamo na obrazu, je vreden truda, ki ga je potrebno vložiti v organizacijo in izpeljavo takšnega dogodka, in je poplačan z nasmejanimi obrazi naših učencev in njihovih staršev.

VIRI IN LITERATURA

Vir 1: Sobotna priloga Delo (2016): Dajte nam možnost, da dosežemo ciljno črto! Dostopno na <https://old.delo.si/sobotna/dajte-nam-moznost-da-dosezemo-ciljno-crto.html>
 Vir 2: Inclusive Education in Europe (2014): Pet ključnih sporočil za inkluzivno izobraževanje. Dostopno na https://www.european-agency.org/sites/default/files/Five_Key_Messages_for_Inclusive_Education_SL.pdf, 26.10.2023

Pomen govorno-jezikovnega razvoja v predšolskem obdobju

Ajda Bivic, vzgojiteljica za dodatno strokovno pomoč, Vrtec Črnuče

V članku želimo na kratko predstaviti pomen in razvoj govornega razvoja predšolskega otroka. Nadaljujemo z uporabnimi pripomočki in dejavnostmi, ki bodo v pomoč tako strokovnim delavcem v vrtcu kot staršem pri spodbujanju govornega razvoja otroka, saj je bila pred kratkim opravljena raziskava med predšolskimi otroki v Sloveniji (2019), ki je odkrila, da zgodnji razvoj govora poteka zelo hitro, tako na področju gest, besednjaka kot zgodnje slovnice, hkrati pa med enako starimi dojenčki in malčki prihaja do velikih individualnih razlik v razvoju govora. Rezultati kažejo tudi, da so različna področja govora med seboj pomembno povezana ter da imajo na zgodnji razvoj govora pomemben učinek nekateri dejavniki družinskega okolja, in sicer izobrazba staršev ter pogostost skupnega branja starša in malčka.

Ko se novorojenček rodi, se odzove z jokom in v prvih urah po rojstvu zre v novi svet, ki ga je pred rojstvom le poslušal. Starša takoj po rojstvu vzpostavita očesni stik z novorojenčkom, kar je že prvi temelj zgodnje komunikacije. Očesni stik je zaradi pretirane uporabe digitalnih medijev pri današnjih otrocih zelo okrnjen. V maternici se gradi temelj govorno-jezikovnega razvoja – pozorno poslušanje, saj plod v maternici pozorno posluša dogajanje v zunanjem svetu. Štiri dni star novorojenček zaradi tega pri poslušanju daje prednost maternemu jeziku pred drugimi (Karmiloff in Karmiloff Smith v Marjanovič Umek in Fekonja 2020). Poslušanje je najbolj razširjena komunikacijska dejavnost in hkrati tudi prva, ki se pojavi pri otroku (Pečjak 2009). Sposobnost, da se otrok osredotoči na zvok, imenujemo slušna pozornost. Ta je zelo pomembna tako za poslušanje kot za razumevanje in razvoj govora pri otroku (Levc 2014).

1 UVOD

Na spletni strani zelo zanimivega portala Gingo (Vir 1) smo zasledili, da ima kar vsak četrti otrok težave na govorno-jezikovnem področju in da ima kar 30-40 % otrok težave na področju govorno-jezikovnega področja. Raziskava Marjanovič Umek je pokazala, da je govor izredno pomemben pokazatelj otrokove uspešnosti v šoli (2016), zato moramo biti še posebej pozorni na to področje v vrtcu pri otrocih. Ko govorimo o govorno-jezikovnem področju, moramo opredeliti tri pojme: jezik, govor in komunikacijo. Komunikacija ima večji pomen, saj se nanaša na različne oblike prenosa informacij od ene osebe do druge (jok, gesta, beseda). Govor je eden izmed načinov komunikacije, preko katerega s pomočjo izgovorjenih besed izražamo svoje misli, želje, potrebe in informacije. Govor in jezik pa sta med seboj povezana, a vendar nimata enakega pomena. Jezik je sistem izraznih

sredstev za govorno in pisno sporazumevanje ter je definiran kot socializiran sistem simbolov, ki sestoji iz vsebine (semantika), oblike (slovnica) in besedišča (Marin 2022). Med študijem inkluzivne pedagogike je logopedinja prof. dr. Mateja Gačnik izpostavila dejstvo, da starši lažje opazijo govorne težave kot jezikovne težave (interno gradivo).

Govor se gradi kot hiša, otrok potrebuje ustrezen model za učenje (starši), ob tem se mu govor razvija in širi. Izredno vlogo pri tem igrajo vrtec in strokovni delavci, ki so tudi varovalni dejavnik za otroke pri razvoju govora, ki prihajajo iz socialno manj spodbudnega okolja (Marjanovič Umek 2016). Vrtec ima pomembno varovalno vlogo, saj strokovni delavci z različnimi dejavnostmi spodbujajo pravičen in ustrezen razvoj govora pri otrocih.

Človek je socialno bitje in govor je pomemben dejavnik komunikacije odrasle osebe. Maslow (Vir 2) je med človekove potrebe zelo visoko uvrstil potrebe po pripadnosti, izražanju, naklonjenosti, spoštovanju in ugledu, ki jih lahko dobimo le od drugih ljudi preko komunikacije in odnosov. Kot je zapisal avstrijski psiholog Paul Watzlawick, komunikacija igra temeljno vlogo v našem življenju in v družbenem redu, tudi če se tega skoraj ne zavedamo. Dejansko od samega začetka našega obstoja sodelujemo v procesu pridobivanja komunikacijskih pravil, ki so potopljena v naše odnose, četudi se tega ne zavedamo, in nadaljuje, da je nemogoče ne komunicirati (Vir 3).

Albert Einstein (Isaacson 2022) je pravil, da se človek rodi z jokom, smejeti pa se mora naučiti veliko kasneje. Kakšen model govora dobi novorojenček ob rojstvu, kako vzpostavljamo komunikacijo in krepimo govor z njim odrasli in kasneje vrstniki, je tisto, kar nariše nasmeh na usta.

2 RAZVOJ GOVORA OD ROJSTVA DO ŠOLE

Ob rojstvu in v prvem mesecu življenja so sposobnosti novorojenčka omejene na jok, nekaj kratkih glasov, kot so gruljenje, cviljenje, cmokanje in vzdih (Marjanovič Umek in Fekonja 2020). Od 3. do 9. meseca otrokova groba motorika in govorila postajajo vse bolj spretna, zato se pri otroku najprej zasliši igra z govorili, s čimer začne nenamensko sprožati kopico glasov. Pomemben je tudi materin glas, ki je v tem obdobju do svojega otroka zelo speven, melodičen z visoko intonacijskimi toni (»motherese«). Vsi ti materni glasovi sprožijo pri otroku prve odzive, zato otrok že pri svojih 6. mesecih posnema prve glasove. Že nekaj tednov kasneje so prisotni tudi prvi zlogi (npr. mamamama, bababa, dadada), ki pa jih ne smemo zamenjati za otrokovo prvo besedo. Še vedno je to le igra z govorili, tokrat na nivoju posameznih ponavljajočih zlogov, ki nimajo večje sporočilne vrednosti.

Okoli 9. meseca otrok navadno še ni zmožen izgovoriti prve namenske besede, vendar je njegov nivo razumevanja na tej točki že dodobra razvit. Rad se igra skrivalnice »ni-ni, ku-ku« (tudi druge podobne) ali posnema starše pri kašljanju, ploskanju. Razume pomen besede »ne« in prepozna imena družinskih članov. Prav zaradi vse boljšega razumevanja vse več uporablja geste, kaže na stvari s kazalcem in tako vpliva na okolico.

Med starostjo 9. in 15. mesecev se otrok pričinja vse bolj osamosvajati, izkazovati čustva (kriki veselja, cviljenje; tudi razburjenje, jeza in upiranje), obenem se zgodijo večji napredki na področju govora in jezika, ki so za starše pogosto zelo čustveni, predvsem ko otrok okoli 12. meseca izgovori prvo besedo. Največkrat je to beseda bližnje osebe (npr. mama, ata, tata) ali priljubljenega predmeta (npr. medo, avto). Njegovega nivoja razumevanja ne smemo podcenjevati in ga nikakor ne primerjati z zmožnostjo izgovora besed, saj razume mnogo več, kot je zmožen povedati.

Od 15. do 18. meseca se otroci na področju govora in jezika razvijajo različno. To pomeni, da ima lahko otrok med 5 do 20 besed, nekateri več, drugi manj. V večini so to znani samostalniki iz otrokovega ožjega družinskega okolja ali preprosti glagoli. Otrokovo razumevanje v tem obdobju postaja vse bolj obširno. Otrok sledi in se odziva na preprosta navodila (npr. »Prinesi žogo«), na enostavna vprašanja smiselno odgovarja, kolikor že dopuščajo govorne zmožnosti, pokaže nekaj osnovnih delov telesa, predmete na slikah, odraslim prinaša stvari in na ta način usmerja pozornost nase.

Ko je otrok star 2 leti, lahko že pričakujemo, da bo kmalu spregovoril dvobesedni stavek (npr. »To

oga.« (To je žoga.) ali »Mama, daj!«). Takrat že ima 50 pomenskih besed, ki jih kombinira na različne načine, odvisno od situacije in njegovih potreb.

Med 2. in 3. letom starosti je obdobje najintenzivnejšega govorno-jezikovnega razvoja, saj otrok vse bolj podaljšuje dolžino stavka, večinoma so to dve do tribesedne povedi. Iz širšega okolja povzema in se uči novih besed. Otroke pri tej starosti zanima vse, so pravi mali radovedneži in vprašanjem »Kaj to?« ali »Kaj je to?« se ne moremo izogniti. Triletni otrok v govoru že uporablja različne besedne vrste – združuje barve, poleg samostalnikov, glagolov vse bolj uporablja tudi predloge in zaimke, rad posluša kratke zgodbe, poje pesmice, lista po slikanicah in poimenuje najrazličnejše predmete. Govor je v 70-75 % razumljiv tudi neznanim komunikacijskim partnerjem.

Med 3. in 4. letom otroka ne zanima samo »Kaj je to?«, npr. štedilnik, temveč tudi »Zakaj je to vroče?«, »Kako se to prižge?«, »Zakaj je nevarno?«. Možganske povezave postajajo vse bolj aktivne, informacije se povezujejo, zato otrok razvije vrsto novih vprašalnic, na katere včasih tudi zaradi neprestanega »Zakaj?« odrasli nimamo pravega odgovora. Otrok po 3. letu v svojem govoru uporablja različne besedne vrste, ki jih strukturirano povezuje v daljše tri do štiribesedne povedi, s katerimi povezano razlaga o dogodkih, ki so se mu zgodili. Ob slikanicah začne pripovedovati (»brati«) krajše zgodbe, se vključuje v daljši pogovor in poskuša razložiti vsebino, ki je sogovornik morda ni razumel.

V obdobju od 4. do 5. leta lahko pogovorno rečemo, da imamo otroka, ki je »pomanjšan odrasel«. Govori z dolgimi stavki (od 4 do 6 besed), pripoveduje dolge zgodbe, pri katerih uporablja različne besedne vrste, pri tem je govor slovnično pravilen, le glasovi, ki se razvojno pojavijo kasneje, lahko še niso pravilno usvojeni (Š, Ž, Č, R). Njegov govor je popolnoma razumljiv tudi širšemu krogu poslušalcev. Prepozna barve, osnovna lika (krog, trikotnik), prav tako zna mehanično prešteti vsaj do 10.

Med 5. in 6. letom starosti se pri otroku vzbudi vse večja domišljija, ki se prepleta z resničnim življenjem. Otrok se rad šali, zapomni si otroški humor, rad vidi, da se tudi drugi odrasli ali otroci šali na njemu razumljiv način. Izreka vseh glasov je usvojena. Otroci se pripravljajo na vstop v šolo, zato jih tudi že vse bolj zanimajo knjige in črke, nekateri že napišejo svoje ime. Po 5. letu otroci že najdejo rime (besede, ki se skupaj dobro slišijo), prepoznajo prvi glas v slišani besedi in podobno. Vse to so predopismenjevalne veščine, ki otroku kasneje pomagajo pri uspešnem učenju branja in pisanja (Vir 4).

KDAJ K LOGOPEDU?

Center za komunikacijo, sluh in govor v Portorožu je naredil obsežno raziskavo med starši predšolskih otrok. Raziskava je pokazala, da starši hitro zaznajo artikulacijska odstopanja (izgovorjava glasov), manj pogosteje pa opazijo odstopanja na področju jezika in komunikacije. Odstopanja bolj zaznajo, ko so otroci stari 2,5 let, nato zaznave upadajo. Poznavanje razvoja govora in kdaj nas mora razvoj govora pri otroku skrbeti so vsebine, ki jih morajo dobro poznati strokovni delavci in tudi starši (interno gradivo). Do dveh let je dobro opazovati otroka pri poslušanju in sledenju enostavnim navodilom. V kolikor jih razume in upošteva, nas morebitna odsotnost verbalnega govora še ne skrbi. Otroci veliko bolje razumejo, kot se lahko izražajo, in kar veliko razlik je med razvojem govora med dečki in deklicami, saj deklice spregovorijo hitreje in tudi bolje napredujejo.

Spodaj so na kratko opisani dejavniki tveganja za posamezno obdobje otroka, ki jih je podrobno opisala Alja Marin (2022).

Dejavniki tveganja

0-15 mesecev: Ne odziva se na močne zvoke. Manjka odziv na znani glas. Po šestih mesecih ne posnema glasov odraslih. Nima zanimanja za zvočne igrače. Se ne smeji na glas. Ne čeblija. Ne prepozna razpoloženja v glasu odraslih. Ne pojavi se prva beseda s pomenom. Ni očesnega stika. Ni skupne vezane pozornosti. Ne odziva se na svoje ime.

15-18 mesecev: Ne govori ali govori manj kot 5 besed. Ne razume »papa«. Ne razume »NE«. Ne razume gest in jih ne uporablja. Ne razume preprostih navodil in vprašanj.

2-3 leta: Ne odgovarja na preprosta vprašanja. Ne postavlja vprašanj. Govor je nerazumljiv. Ne uporablja preprostih povedi. Ne posluša rad zgodbic.

3-4 leta: Otrokov besedišče je skopo. Otrok ne izgovarja večine glasov. Otroka njegova okolica ne razume. Otrok ne uporablja govora za reševanje težav. Otrok ne sodeluje z drugimi otroki.

4-5 let: Otrok ima skromen besedni zaklad. Otrokov povedi so preproste. Otrok izpušča glasove. Otrok ne razume pomena besed. Otrok ne pozna barv. Se umika vase. Povezanost z okoljem je slaba.

5-6 let: Otrok dela napake v izgovoru glasov. Otrok dela slovnične napake. Otrok ima težave pri razumevanju besednih vrst: predlogi. Otrok ne razume besed z nasprotnim pomenom. Otrok se ne spomni pomembnih dogodkov in težko pripoveduje o njih.

6-7 let: Besedišče je siromašno. Povedi so slovnično in skladenjsko neustrezne. Ne razume abstraktnih pojmov. Ne razlikuje črk in števil. Ne zaveda se glasovne analize in sinteze. Težko si zapomni navodila, zgodbe in naloge (Marin Alja 2022).

KAKO LAHKO SPODBUJAMO GOVOR PRI OTROKU?

V Vrtcu Črnuče se strokovni delavci vsako leto sami odločijo, katerim strokovnim vsebinam bi se posvetili v novem šolskem letu. V šolskem letu 2021/2022 je bil to razvoj govora pri predšolskem otroku. Same so zaznale, kako pomemben je govor pri otroku, v skupinah opažajo slabše govorne sposobnosti, poslušanje je slabše, kar veliko težav je na področju artikulacije. Predavanje sem začela z uvodno mislijo, da se naj mame spomnijo prvih mesecev z novorojenčkom in kasneje dojenčkom. Naj se spomnijo trenutkov, kako so vzpostavljale interakcijo z dojenčkom, kako so ponavljale zloge, bebljanje. Širile so stavke z besedami, ki jih je otrok kot prve spregovoril, in s tem, kar so največkrat počele oz. kar počnemo v vrtcu: petjem pesmi, poslušanjem pravljic in gibalno slušnimi vajami. To je osnova za dober govorni razvoj, oziroma, kot lepo ubesedita Ksenija Medved in Sten Vilar (2021): »Branje je najboljša vaja za krepitev pozornosti, razmišljanja in sočutja. Dežela bralcev bi bila svobodna, miroljubna, celo bolj zdrava in bogata. Če vadimo branje, vadimo nastanek boljše družbe, zato berimo skupaj.«

Ne le da otrokom veliko berete, pomembno je tudi, da se z otrokom veliko pogovarjate, in to že v najzgodnejšem obdobju. Pogovarjanje namreč krepi jezikovne sposobnosti in tako hitro pride do izboljšanja. Raznolikost izgovorjenih besed (uporaba samostalnikov, glagolov in pridevnikov ter dolžina in zapletenost izrazov in stavkov) je skoraj tako pomembna kot število izgovorjenih besed, ob tem pa je izredno pomembna tudi interakcija: glejte svojega malčka, posnemajte govorico, smejte se in delajte grimase ter njegove jezikovne poskuse nagradite s povečano pozornostjo (Medina 2022).

Dejavnosti za spodbujanje govora pri otrocih od 1-2 let

V prvih dveh letih so najboljše dejavnosti za otroka povezane s petjem, z dotikom in gibanjem. Gibanje, ritmično pozibavanje, hopsanje so v otrokovi naravi. Ob dotiku ali otrokovem gibanju se razvijajo nove kinestetične povezave in spretnosti, otrok razvija ravnotežje, moč mišic in prstov, spretnost prstov (Lesjak Skrt 2014). Posebej primeren je delovni zvezek *Didel didel dojsa* avtorice Lesjak Skrt (2014).

PRVA IZŠTEVANKA

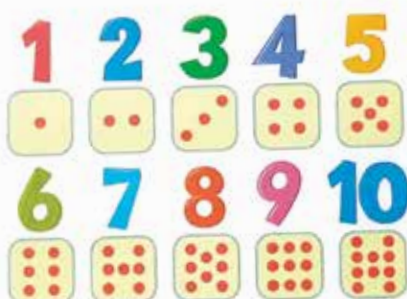
TA BO

TA BO

TA

TA BO

TA PA JE 1 MAJHEN

, HITRO POJDE SE IGRAT

ZELENJAVNA JUHA LEPO DIŠI

Kako jo skuhamo?

1 JE EN VELIK LONEC,
2 STA DVA LITRA VODE,
3 SO TRUJE KORENJI,
4 SO ŠTIRJE KROMPIRJI,
5 JE PET VEJIC PETRŠILJA ...

»PRAV MALO SOLI, POPRA PA NE MARAM ...« *reče otrok.*

»KAKO PA KORENJE OSTRGAMO?« *vpraša babica.*

Pokažemo z rokami.

»KAKO PA OLUPIMO KROMPIR?«

EN, DVA, TRI, ŠTIRI SO OLUPJENI KROMPIRJI.

Prstno igrice združim z mešanjem po dlani roke s kazalcem druge roke:

KUHAM, KUHAM,
MEŠAM, MEŠAM,
MMMMM, KAKO DIŠI,
ZDAJ POČAKAM,

NATO TO JUHO RAZDELIM: TEBI, TEBI, TEBI ...
vsem prstkom na roki ...

Izštevanka s slikopisom (Vir: Cicido, avtorica Anita Leskovec)

Deklamacija pesmi Zelenjavna juha lepo diši! (Bernarda Lesjak Skrt, Didel didel Dojsa, 2014). Pesem deklamiramo in konkretno naštevamo predmete (tri korenje).

Ob tem ne pozabimo na slikanico Mire Voglar *Biba buba baja* (2010). Če zadeve še slikovno podkrepimo, je uspeh zagotovljen. Beremo krajše slikanice z zavihki, razne zvočnice in kartonke z lutko, da pritegnemo poslušanje.

Dejavnosti za spodbujanje govora pri otrocih od 2-3 let

Pri tej starosti je sposobnost govora otrok že kar dobro razvita. Da jih naučimo ustrezne skladenjske strukture, so odlične socialne igre, kjer uporabimo vedno enako besedno zvezo, kot npr. »Zeleni krokodil«, »Stol na moji desni strani je prazen«, »Ura je ena, medved še spi«, »Osliček, kdo te jaha« ipd. Gibalne pesmi nadgradimo s koreografijo. V igralnici rdečo nit krajše slikanice upodobimo v treh slikicah, kjer otroci spontano po svojih zmogljivostih obnavljajo vsebino. Začnemo jih učiti krajših izštevank iz *Enci benci na kamenci* (2003). Slušno pozornost krepimo tako, da ritem inštrumenta ponovijo s celim telesom (do največ 3 ritme) ali da poslušajo vsakdanje zvoke (dež, ptičje petje, zvonovi, vlak ipd.) in jih ubesediijo.

Zelo uspešne so gibalne vaje iz knjige *Mi gremo na medveda* in razne pesmi Romane Krajčnan (*Palačinka; Mi pa hiško zidamo ...*)

Dejavnosti za spodbujanje govora pri otrocih od 3-4 let

Pri tej starosti otroke spodbujamo preko gibalno-slušnih vaj, ki imajo tri navodila. Te vaje imajo otroci izredno radi in so zelo uspešne. Med njimi bi omenila Poplava, potres in letalo (lahko si izmislite še sami kaj), Lisica, kaj rada ješ (s to vajo tudi razvijamo besedišče), Simon pravi ... poišči nekaj okroglega, velikega ipd., Noč/dan.

Ne pozabimo na enostavne slikopise, kjer določeno besedo zamenja podoba. Otroke s tem urimo v branju od leve proti desni, razvijamo pozornost in jih učimo različnih strategij zapomnitve novih besed.

Dejavnosti za spodbujanje govora pri otrocih starih od 4-6 let

Pri tej starosti lahko začnemo z različnimi vajami fonološkega zavedanja. Pri otrocih, mlajših od štiri-

Urjenje slušne pozornosti z ježki (Prilepi kmetijo spodaj levo ali na travnik. Prilepi žival, ki kikirika pod rdeč hlev.)

rih let, krepimo občutek za ritem s ploskanjem, udarjanjem po instrumentih in z določenim delom telesa (stopalo).

Pri štirih letih lahko začnemo z igrami, kjer otroci iščejo besede, ki se podobno slišijo. Najlažje je začeti z njihovimi imeni (Ana – banana). Lahko pokažemo tri slike, besedi na dveh se slišita podobno in otroci poiščejo pravilni. Lahko rime samo tvorijo in ni pomembno, da ima podobna beseda pomen (Ajda – kajda). Spodbujamo jih k zlogovanju besed in iskanju dolgih in kratkih besed. V skupini sta na tleh dolga in kratka kača. Ko otroci določeno besedo zlogujejo, se postavijo k ustrezno dolgi kači glede na dolžino besede. Pri slušnem iskanju začetnih glasov začnemo tudi z imeni otrok v skupini. V skupini naj bo abeceda velikih tiskanih črk z ustrezno sliko na vidnem mestu. Slušno pozornost krepimo z raznimi uganjki, ustvarimo pripovedne kocke z različnimi slikami in tako krepimo domišljijo in sposobnosti pripovedovanja. Ko so otroci že boljši v slušnem prepoznavanju glasov, jih spodbujamo, da najdejo besede, ki se začnejo na določen glas. Ob vsem tem pa je pomembno, da z raznimi projekti spodbujamo skupno branje celotne družine doma. Starše poskušamo pritegniti, da se vključijo v take dejavnosti. Pri mlajših je to potovalni nahrbtnik

z maskoto skupine in izbranimi slikanicami, pri starejših so to predšolske bralne značke. Družine nagovarjamo, da redno obiskujejo knjižnico, in jih seznanimo s sezname primernih slikanic in knjig za posamezno obdobje otroka (Zlata hruška ipd.).

ZAKLJUČEK

Starši in strokovni delavci v vrtcu smo tisti, ki smo otroku ustrezen model za učenje govora v najranljivejšem in bogatem obdobju razvoja. Od staršev je od prvega trenutka odvisno, kako in na kakšen način bodo vzpostavljali komunikacijo z otrokom in kasneje razvijali govor preko pogleda, očesnega stika, dotika, petja, pogovora in pripovedovanja in ne le iz knjig, temveč tudi splošnega opisovanja, kaj počnemo, kaj vidimo in kaj občutimo. Vse prevečkrat naletimo na mlade mamice, ki potiskajo voziček in se pogovarjajo po prenosnem telefonu, dojenček pa ima v ustih dudo. Ko bi otroci lahko listali debele kartonke, že drsajo po telefonu. Če otrok predolgo uporablja dudo, ne razvija govora, in ker mame ne vzpostavljajo interakcije z otrokom, se ne uči komunikacije. Zgodnje ogledovanje kartonk in opisovanje predmetov krepi slušno pozornost, koordinacijo roka-oko in razvija koncentracijo, ki je tudi pri današnjih otrocih primanjkuje. Zato je prav, da starše spodbudimo k dejavnostim v vrtcu tudi preko opisovanja raznih iger, ki jih izvajamo v vrtcih.

Pripovedne kocke

VIRI IN LITERATURA

- Vir 1: Gingo talk. Dostopna na <https://www.gingotalk.com/en/blog/>, 10. 5. 2022
- Vir 2: Hierarhija potreb po Maslowu. Dostopno na https://sl.wikipedia.org/wiki/Hierarhija_potreb_po_Maslowu, 10. 5. 2022
- Vir 3: Človekovo komuniciranje. Dostopno na <https://sl.psychologyinstructor.com/paul-watzlawick-in-teorija-clovekovega-komuniciranja/>, 10. 5. 2022
- Vir 4: Razvoj govora od rojstva do vstopa v šolo. Dostopno na <https://www.gingotalk.com/blog/razvoj-govora-in-jezika-od-rojstva-do-vstopa-v-solo/>, 10. 5. 2022
- Enci benci na kamenci (2003). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Isaacson, W. (2022). Einstein – čudak, genij in teorija relativnosti. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Lesjak Skrt, B. (2014). Didel didel dojsa. Igre za govorni razvoj v zgodnjem otroštvu. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Levc, S. (2014). Liba, laca lak: kako pomagamo otroku do boljšega govora. Ljubljana: samozaložba
- Marjanovič Umek, L. (2016): Pripravljenost otrok za vstop v šolo: Vpliv starosti in drugih individualnih in okoljskih dejavnikov. V: Šolsko svetovalno delo, letnik XX, številka 3/4, 2016, str. 4–12
- Marjanovič Umek, L. in Fekonja, U. (2020). Govorni razvoj dojenčka in malčka.
- Marin, A. (2022). RAZVOJ KOMUNIKACIJE, GOVORA IN JEZIKA – MEJNIKI IN DEJAVNIKI TVEGANJA ZA LOGOPEDSKO INTERVENCIJO. Dostopna na: https://www.zd-mb.si/Portals/0/Docs/Razvojna/Razvoj%20komunikacije_prispevek%20AM_posiljanje.pdf, 10. 5. 2022
- Marjanovič Umek, L. in Fekonja, U. (2019). Zgodnji govorni razvoj: Varovalni in dejavni tveganja v družinskem okolju. Javno zdravje, št. 2, str. 1–13.
- Medved, K. in Vilar, S. (2021). Palček bralček raste s knjigo. Medvo-de: Studio Anima.
- Medina, J. (2022). Možganska pravila za dojenčke in malčke. Kako vzgojiti pametnega in srečnega otroka od rojstva do petega leta starosti. Tržič: Učila International.
- Pečjak, S. (2009). Z igro razvijamo komunikacijske sposobnosti učencev. Ljubljana: ZRSŠ.
- Voglar, M (2010). Biba buba baja. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Povezovalni vpliv supervizijskih srečanj v strokovnem kolektivu

Larisa Senekovič, prof. slov. in ped., svetovalna delavka, Vrtec Ivana Glinška Maribor

V prispevku predstavljam pomen supervizijskih srečanj v Vrtcu Ivana Glinška Maribor, kjer sem zaposlena kot svetovalna delavka. Namen supervizijskih srečanj je povezati strokovne delavce, ustvarjati sodelovalne odnose, ki pripomorejo k osebni rasti in zadovoljstvu. Srečanja omogočajo tudi širjenje znanj ter izmenjavo izkušenj. V prvem delu navajam razloge za uvedbo srečanj. Strokovni delavci vrtca se namreč srečujejo z zahtevnimi situacijami, in sicer zaradi vključevanja čedalje več otrok, katerih materni jezik ni slovenščina, otrok s posebnimi potrebami, slabših prostorskih pogojev in sodelovanja z »zahtevnejšimi« starši. V drugem delu predstavljam primer supervizijskega srečanja v praksi. Evalvacija po opravljenih srečanjih je pokazala, da smo s supervizijo uresničili zadane cilje.

Ključni pojmi: supervizija, svetovalno delo, sodelovalni odnosi, osebna rast.

Vrtec Ivana Glinška je eden večjih vrtcev v Sloveniji, saj v letošnjem šolskem letu obsega kar 36 oddelkov na 6 enotah, ki so locirane v centru mesta Maribor. Vključenih je čez 500 otrok. Zaposlenih je več kot 90 strokovnih delavcev – vzgojiteljev in pomočnikov predšolskih otrok.

Razlogi za uvedbo supervizijskih srečanj

Supervizijska srečanja sem načrtovala z namenom izboljšanja povezanosti strokovnega kolektiva, za krepitev sodelovalnih odnosov, ustvarjanje medsebojnega zaupanja in pomoči ter spodbujanje pozitivne delovne klime. Prav tako sem želela srečanja obogatiti s spodbudnimi temami za razširitev obzorij in znanja strokovnih delavcev. Supervizija je omogočila izmenjavo dobre prakse, izkušenj ter strokovno podporo med zaposlenimi. Srečanja so izboljšala tudi sodelovanje svetovalne službe s strokovnimi delavci, prav tako so omogočala vpogled v stiske, potrebe in odnose vzgojiteljev in pomočnikov.

Svetovalna delavka sem pred uvedbo supervizijskih srečanj naredila analizo stanja v našem vrtcu, kjer sem ugotavljala, da je strokovni kader v večini zelo obremenjen. V nadaljevanju naštevam poglobljene vzroke za to:

1. Vključevanje otrok, katerih materni jezik ni slovenščina

Mestni vrtec se že dlje časa sooča s specifično populacijo otrok. V primerjavi z okoliškimi podeželskimi vrtci je bistveno večji delež otrok priseljencev (zlasti bosanske, albanske, romske in v zadnjem času ukrajinske narodnosti), posamezni otroci prihajajo tudi iz bolj oddaljenih kultur (Eritreje, Filipinov, Sirije), kar prinaša več izzivov zaradi slabega razumevanja slovenskega jezika. Prihaja tudi do vzgojnih razlik, saj

imajo drugi narodi drugačne vzgojne pristope, kulturo, navade ipd. Imamo nekaj oddelkov, kjer slovenskih otrok sploh ni vključenih ali jih je zelo malo. V številnih oddelkih je več kot polovica otrok tuje govorečih. Tudi starši (zlasti matere) slovenski jezik slabo poznajo in je zato komunikacija z vzgojitelji otežena.

Delo s temi otroci je zahtevno, saj ne morejo slediti vzgojnemu programom oddelka (še zlasti v 2. starostnem obdobju). Ker otroci ne razumejo slovenskega jezika, se začnejo dolgočasiti in posledično postanejo moteči za ostale otroke. Vzgojitelji si pomagajo z angleščino ali z osnovnimi besedami iz otrokovega materne jezika ter s slikovnim gradivom, vendar je to pri oddelkih z vključenimi do 24 otroki zelo zahtevno.

Novi Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje izboljšuje to situacijo z naslednjimi določbami:

- Nov normativ predvideva sistematizacijo vzgojitelja predšolskih otrok za polovični delovni čas, ko je v oddelkih 2. starostnega obdobja polovica ali več otrok tujcev oz. njihov materni jezik ni slovenščina.
- Določeno je novo merilo za oblikovanje oddelka 2. starostnega obdobja, v katerega so vključeni najmanj trije romski otroci oz. trije otroci, katerih materni jezik ni slovenščina, in sicer je lahko v oddelku največ 19 otrok.

2. Večanje števila integriranih otrok s posebnimi potrebami

Dodatno so strokovni delavci obremenjeni z vedno večjim številom otrok s posebnimi potrebami. Posebej veliko teh otrok je v skupinah pred vstopom v šolo. Praviloma vsi oddelki v starostni skupini 5-6 let vključujejo dva do tri otroke s posebnimi potrebami. Delo s temi otroci vključuje več naporov, prilagoditev, pozornosti in veliko individualnega pristopa.

V zadnjem času se večja število zaposlenih spremljevalcev otrok s posebnimi potrebami, ki so tem otrokom sicer v veliko pomoč in podporo, vendar pa je za strokovno delo z otrokom še vedno zadolžen vzgojitelj, ki je dolžan spremljevalca strokovno voditi in usmerjati ter ga umeščati v vzgojno-izobraževalno delo.

Otroci s posebnimi potrebami imajo zagotovljeno tudi dodatno strokovno pomoč ustreznih izvajalcev oz. vzgojiteljev za zgodnjo obravnavo (specialnih pedagogov, logopedov, surdopedagogov ipd.) v obsegu ene do dveh ur tedensko. Vzgojitelj mora vzgojno delo prilagajati tudi urniku DSP izvajalcev.

Zgoraj omenjeni novi pravilnik določa, da se v primeru, ko sta v oddelku vključena več kot dva otroka s posebnimi potrebami, za vsakega otroka s posebnimi potrebami zniža normativ za enega otroka; če znižanje normativa ni mogoče (med šolskim letom), se v oddelku vključi spremljevalca za 4 ure dnevno.

3. Slabši prostorski pogoji

Vrtec sestavlja 6 enot v 8 zgradbah, ki so praviloma starejše, ena enota je v prostorih stare vile. Večina zgradb je potrebnih obnove. Največje težave se pojavljajo zaradi slabše dostopnosti oddelkov zaradi stopnic, ki vodijo do oddelkov ali do igrišč – kar povzroča veliko dodatnega fizičnega napora vzgojiteljev pri oddelkih 1. starostnega obdobja. Površine igralnic in igrišč so premajhne. Večina enot nima telovadnic za otroke ali večnamenskih prostorov za razna druženja. Strokovni delavci v 2. starostnem obdobju sicer otroke občasno vodijo v park ali v telovadnice športnih društev.

Nakopičeni otroci pogosto nimajo dovolj prostora za umirjeno igro, zato postanejo vznemirjeni. Posebej je problematičen nivo hrupa v času spontane igre v skupinah, ki štejejo čez 20 otrok. To utruja tako otroke kot vzgojitelje.

4. Komunikacija s starši

Strokovni delavci zaznavajo spremembe v načinu komunikacije s starši. Menijo, da so v povprečju odnosi staršev manj spoštljivi do strokovnih delavcev, redkeje slišijo pohvale in izjave hvaležnosti. Številni starši postavljajo svoje zahteve delavcem in/ali so pretirano zaščitniški do svojih otrok.

V vrtcu se srečujemo tudi s posamičnimi primeri nasilja v družini, zanemarjanja otrok, zlorabe in čustvenega izsiljevanja otrok v primeru ločitev ipd., žal se pojavljajo tudi odvisnosti staršev – od alkohola, drog, iger na srečo, zaslonov itd. Precej staršev (sploh mater) pove, da se zdravijo zaradi depresije, anksioznosti ipd. Prav tako se mnoge družine srečujejo z materialno stisko, s stanovanjskim problemom, z brezposelnostjo. Zlasti pri priseljenih družinah je oče pogosto odsoten daljše časovno obdobje.

Prepričana sem, da vsak starš ravna v skladu s svojimi zmoglostmi in da ravna po svojem prepričanju, kaj je najbolje za njegovega otroka. Žal pa se stiske staršev odražajo tudi na njihovih reakcijah in vzgojnih pristopih. Zaposleni v vrtcu se trudimo vzpostaviti sodelovalen in razumevajoč odnos do staršev, saj je vzajemni interes otrokov razvoj in zadovoljstvo. V svetovalni službi po potrebi sodelujemo tudi z drugimi institucijami (CSD, Svetovalni center za otroke in mladostnike, Služba za mladostniško psihiatrijo, policijo ipd.). Kljub vsemu pa so strokovni delavci vsakodnevno v stikih z otroki in starši, zato prihaja do primerov psihičnega nasilja nad njimi (grožnje s tožbami, verbalni napadi, obrekovanja – zlasti po socialnih omrežjih, pritožbe vodstvu vrtca ipd.).

Vsi navedeni vzroki lahko vplivajo na posamezne strokovne delavce, ki so pogosto utrujeni, občutijo nemoč, in povzročajo osebne stiske. Posledično je med strokovnim kadrom vse več zaposlenih, ki se soočajo z izgorelostjo, anksioznostjo, paničnimi napadi, depresijo, z različnimi akutnimi obolenji psihološkega izvora. Kot svetovalna delavka sem se tako odločila, da poleg individualnih obravnav strokovnih delavcev na govorilnih urah uvedem supervizijska srečanja.

Primer supervizijskega srečanja v praksi

Supervizijska srečanja sem izvajala po enotah v dveh skupinah, da so se jih lahko udeležili vsi strokovni delavci. V skupini udeležencev je bilo od 5 do 12 strokovnih delavcev, kar je omogočalo aktivno sodelovanje vseh. Srečanja so trajala od 45 do 60 minut. Tematiko srečanj sem prilagajala aktualnim potrebam in željam udeležencev. V lanskem šolskem letu smo tako izpeljali naslednje teme:

- Pozitivna komunikacija s starši in tehnike komunikacije z zahtevnimi starši;
- Vpliv in regulacija čustev pri vzgojno-izobraževalnem delu (zlasti pri težje vodljivih otrocih);
- Protokoli ravnanja strokovnih delavcev ob zaznamem nasilju in zanemarjanju otrok in seznanitev strokovnih delavcev s pravicami in dolžnostmi staršev, ki so razvezani.

V letošnjem šolskem letu načrtujem izvedbo srečanj na temo:

- Pripovedovanje zgodb (*storytelling*);
- Preprečimo izgorelost;
- Igra z otrokom.

Potek srečanja

V uvodu običajno izvedemo kakšno sprostitveno tehniko. Udeležencem zelo ustrezajo sproščanje z vizualizacijo, vodena meditacija ali zavedanje lastnega telesa z masažo.

V nadaljevanju sledi kratka spoznavna igra. Na prvem srečanju so se npr. razporedili po prostoru glede na kraj bivanja, v kolono glede na mesec rojstva ter v

vrsto glede na prvo črko svojega imena. Takšne igre prinašajo sproščeno vzdušje, smeh, obenem pa morajo strokovni delavci poslušati in razumeti navodila. Sami so praviloma v vlogi voditelja in se včasih ne zavedajo, da so številna navodila za otroke prezahtevna. Tako smo tudi v skupini odraslih običajno morali navodila ponoviti vsaj dvakrat, da so jih vsi usvojili.

V osrednjem delu srečanja običajno naredim krajši teoretični povzetek na obravnavano temo, v nadaljevanju pa odpremo diskusijo. Strokovni delavci se navežejo na svoje praktične izkušnje, skupaj nato iščemo rešitve, ustrezne pristope. Kadar tematika to dopušča, uporabimo igre vlog, saj so strokovni delavci bolj kreativni, sproščeni in ustvarjalni, ko se vživijo v vloge. Po potrebi kot svetovalna delavka pripravim tudi strokovno gradivo s priporočili iz strokovne literature.

Sledi socialna ali miselna igra, ki jo lahko uporabijo tudi pri delu z otroki (zlasti v 2. starostnem obdobju). Kot dober primer navajam naslednjo igro: Udeleženci v NAKLJUČNEM vrstnem redu štejejo, vendar dva ne smeta istočasno povedati istega števila. To zahteva dobro opazovanje ostalih, običajno po nekaj poskusih začnejo vzpostavljati neki vzorec oz. iščejo načine, da z neverbalnimi signali sporočajo drug drugemu. Igro lahko naredimo zahtevnejšo, da štejejo nazaj, da uporabijo le liha ali soda števila ipd. Hkrati pa odrasli zaznavajo podobne občutke kot otroci – če so uspešni, jih preplavijo pozitivna čustva, če jim ne gre, pa negativna. Takšno podoživljanje omogoča vpogled v otroško perspektivo.

V zaključnem delu sledi refleksija srečanja. Udeleženci podajo svoje mnenje in predloge za naprej. Običajno zaključim s kakšno zgodbo z navdihom, pozitivno mislijo oz. afirmacijo ipd. Za prispevek sem izbrala ljudsko japonsko pripoved.

Nekoč je živel mož, ki je klesal skale. Njegovo delo je bilo zelo težavno in trdo je garal, njegov zaslužek pa je bil uboren in mož ni bil zadovoljen.

Zavzdihnil je, ker je moral tako garati ter vzkliknil: »O, če bi bil bogat, bi lahko počival na kavču s svilenim pregrinjalom.« Iz nebes je prišel angel in rekel: »Si, kar si rekel.«

In bil je bogat, počival je na kavču s svilenim pregrinjalom.

Mimo je prišel kralj tiste dežele. Pred njegovo kočijo in za njo so jezdili konjeniki, nad kraljevo glavo pa je bil zlat senčnik. Mož je nezadovoljno zavzdihnil in vzkliknil: »Rad bi bil kralj.« Iz nebes je spet prišel angel in rekel: »Si, kar si rekel.«

In postal je kralj. Pred njegovo kočijo in za njo so jezdili konjeniki, nad njegovo glavo je bil zlat senčnik, sonce pa je s svojimi močnimi žarki

ožgalo travne bilke, da so ovene. Kralj se je pritožil, da ga je sonce opeklo po obrazu. Bil je nezadovoljen, ker je imelo večjo moč od njega. Spet je zavzdihnil in vzkliknil: »Rad bi bil sonce.« Iz nebes je spet prišel angel in rekel: »Si, kar si rekel.« In postal je sonce. Svoje žarke je usmerjal gor in dol, levo in desno, vsepovsod, ožgal je travne bilke na zemlji, pa tudi lica kraljev, ki so bili na Zemlji.

Potem se je med njega in zemljo vrinil oblak, žarki pa so se odbili od njega. Razsrdil se je – kako si je oblak drznil oporekati njegovi moči? Potarnal je, da je oblak močnejši od njega. Spet je bil nezadovoljen. Zaželel si je biti oblak, ki je tako mogočen, in prišel je angel in rekel: »Si, kar si rekel.«

In možakar se je spremenil v oblak, se namestil med sonce in zemljo. Prestregel je žarke, da je trava lahko ozelenela. Iz njega so lile velike kaplje na zemljo. Prestregel je žarke, da je trava lahko ozelenela. Iz njega so lile velike kaplje na zemljo, da so reke narasle, poplave pa so odnesle hiše. S preobilico vode je uničil polja. Padel je na skalo, ki se ni hotela premakniti, poskrbel je za mogočne potoke, skala pa se kar ni vdala. Razsrdil se je, ker se skala ni vdala njegovi moči, spet je bil nezadovoljen.

Vzkliknil je: »Dana mi je bila skala, ki presega mojo moč. Rad bi bil skala.« Prišel je angel in ga spremenil v skalo. Ni se premaknil – ne takrat, ko je pripekalo sonce, niti takrat, ko je deževalo. In potem je prišel človek s krampom, dletom in težkim kladivom. Klesal je skale in skala je rekla: »Kako ima lahko človek moč, ki presega mojo? Iz mene kleše kamne.« Spet ni bil zadovoljen, vzkliknil je: »Šibkejši sem kot on. Rad bi bil tisti človek.« In angel je prišel iz nebes in rekel: »Si, kar si rekel.« Spet je bil kamnosek. In garaško je klesal skale za drobiž – a bil je zadovoljen.

Zgodba ima jasno sporočilo, da bomo zmeraj našli kaj, kar bo uničilo našo srečo, kaj, kar bomo pogršali. Vedno bo nekaj manjkalo – in o tem bomo spet začeli sanjariti. Če bi nam bilo vse na voljo, bi se nenadoma začeli dolgočasiti.

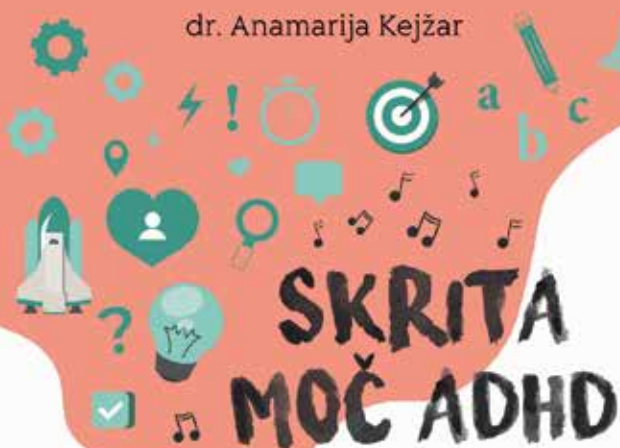
Vsak izbere svojo pot, kljub vsemu pa skupaj ustvarjamo skupno zgodbo. V našem zavodu, Vrtcu Ivana Glinška, nas združuje skupen cilj – delovanje v dobro naših otrok, ki so srce našega zavoda.

Kljub temu da se dnevno soočamo z zahtevnimi situacijami, sem prepričana, da naš vrtec ostaja prostor, namenjen otroški igri, smehu, razigranosti, radovednosti, je prostor prijaznosti, varnosti, ljubezni in srčnosti. Ponosni smo na mlade junake, veselimo se njihovih napredkov in iskric v očeh. Objemi otrok ter besede »Radi vas imamo« nam dajejo moč in pogum ter vero v prihodnje generacije. Če temu dodamo še dobro medsebojno sodelovanje, zaupanje, pomoč in vzajemno delovanje, potem se lažje soočamo z izzivi, ki jih prinaša sodobni mestni vrtec.

Viri in literatura

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje

dr. Anamarija Kejžar

SKRITA MOČ ADHD

• ADHD V ŽIVLJENJU IN ŠOLI •

 DIDAKTA

248 strani, 39,99 €

dr. Anamarija Kejžar

Skrita moč ADHD

ADHD v življenju in šoli

Priročnik Skrita moč ADHD je poln pozitivno naravnanih napotkov in dejstev, ki razbijajo razširjene mite o ADHD. Celostno, poglobljeno in strokovno podkovano potovanje skozi življenje z ADHD.

"Priročnik je pravo darilo za starše, pedagoške delavce in posameznike z ADHD, ki si želijo boljšega razumevanja te diagnoze in praktičnih usmeritev, kako z njo krmariti skozi izzive vsakdana – od vrtca do službe ter v medosebnih odnosih." - Lara Pirc, otroška psihologinja

 DIDAKTA

 04 5320 200

 zalozba@didakta.si

 www.didakta.si

www.tms.si

doBroDoš

TEHNIŠKI MUZEJ SLOVENIJE

10.11.–31.12.
2023/24

Navdušujemo že 70 let

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Ustvarjalno mišljenje

mag. Mojca Čeferin Kveder, Osnovna šola Jurija Vege

Ustvarjalnost je človekova lastnost, s katero presega že ustvarjeno. Njena diferentia specifična je novost. Je izviren odgovor človeka na nove razmere in probleme, konstruktivna prilagoditev na spremembe v samem sebi in v okolju ter ustvarjanje novih izdelkov, modelov, situacij, razmer in odnosov. Je proces nastajanja in uresničevanja novih zamisli v modelih, načrtih, teorijah, odločitvah, storitvah, izdelkih, dejanjih, medsebojnih odnosih in sporazumevanju, umetniških stvaritvah itd. (Mayer 1994)

Ključni pojmi: ustvarjalnost, misel, vrste mišljenja, faze ustvarjalnega procesa, ovire ustvarjalnosti.

1. UVOD

Zakaj razmišljati o ustvarjalnosti v šoli? Ker je ustvarjalnost dana vsem. Posebej pa otrokom, našim učencem, ki so sposobni producirati na milijone idej. Naloga učiteljev je, da znamo zaznati to ustvarjalnost, jo spodbujati in negovati. Ker tako prispevamo k osebni samouresničitvi otrok, k razvoju in h kreativnosti mladih ljudi in nadalje k inovativnosti, uspešnosti in razvoju celotnega družbenega okolja.

Zato bi rada podrobneje predstavila ustvarjalnost, njene definicije, vrste mišljenja, faze ustvarjalnega procesa in ovire ustvarjalnosti, za katere je prav, da jih učitelji poznamo in pomagamo premagovati.

2. KAJ JE USTVARJALNOST?

Definiranje pojma ustvarjalnosti je dokaj zapleteno. Ustvarjalnost se namreč razlikuje od običajnega načina mišljenja. Za začetek navajam nekaj običajnih in splošno sprejetih stališč o ustvarjalnosti:

- Ustvarjalnost je sposobnost odkrivanja in iskanja novih idej, takšnih, ki si jih še ni nihče izmislil ali še niso znane.
- Ustvarjalnost temelji na povezovanju dveh ali več znanih idej na takšen način, da pridemo do nečesa novega, prej neznanega.
- Ustvarjalnost je povezana z odkritjem nepričakovanega, vendar koristnega in tvornega.
- Ustvarjalnost izhaja iz modifikacije ali razvijanja znanih idej, izdelkov ali storitev, tako da jih izboljšamo in naredimo bolj koristne, kot so bili prej.
- Ustvarjalnost je povezana z intuicijo, inspiracijo, šestim čutom, vizijo, torej temelji na iracionalnih temeljih.

Če povzamem, je ustvarjalnost sposobnost ustvarjanja novih idej, neodvisno od njihove morebitne uporabnosti. Ustvarjati pomeni prinesiti v obstoj. Zato je ustvarjalen vsak stavek, ki ga izgovorimo,

vsaka misel, ki jo nekemu sporočimo. Tudi ko beremo, smo ustvarjalni, saj v mislih uresničujemo ideje in podobe. Vedno ko rešujemo problem, organiziramo stvari, smo ustvarjalni. Biti živ pomeni biti ustvarjalen.

Sistematično preučevanje ustvarjalnosti se je pričelo z avtorjem Guilfordom, ki je razlikoval med konvergentnim in divergentnim mišljenjem. Konvergentno mišljenje je enosmerno, tudi zaprto. Divergentno mišljenje pa izhaja iz odprtih vprašanj, ki dopuščajo več pravih rešitev. Guilford je utemeljitelj znanosti o ustvarjalnosti in je raziskoval dva tipa ustvarjalnih ljudi. Pronicljivi ustvarjalci so tisti, ki znajo problem izrazito metodološko obdelovati, fleksibilni ustvarjalci pa so prilagodljivi in zmorejo generirati veliko idej o problemu (Guilford 1967).

Jacob W. Gettels vidi v ustvarjalnosti predvsem postavljanje problemov, ne pa njihovo reševanje. Za to je potrebna naivnost, to je čut za spontanost, bistroumnost in odstop od konvencionalnosti in dognanosti (Gettels 1976).

Albert Einstein je dejal, da je neka mera naivnosti potrebna tudi v znanosti, češ da ga je nerazumevanje starih zakonov pripeljalo do odkritja novih (Einstein 1949).

Ustvarjalnost je treba ločevati od izvirnosti. To proučuje S. Whiting, ki pravi, da je vsako ustvarjalno mišljenje sicer izvirno, ni pa vsako izvirno mišljenje tudi ustvarjalno. Zato velja splošno prepričanje, da se je možno ustvarjalnosti z vajo naučiti in jo z učenjem tudi izboljševati (Whiting 1958).

Frank Barron vidi ustvarjalnost v zmožnosti priključiti v življenje nekaj novega, nekaj, česar prej še ni bilo. V jedru je zanj ustvarjalnost enaka izvirnosti (Barron 1968).

Že zdavnaj je dokazano, da sta ustvarjalnost in inteligentnost različni kategoriji človekovih sposobnosti in lastnosti. Ustvarjalnost je tista, ki člo-

veka loči od drugih živih bitij, in ne inteligentnost, spomin ali domišljija. Ustvarjalno mišljenje in duhovnost sta lastni samo človeku. Ustvarjalnost je kot potencialna dispozicija v vsakem človeku in je zato ne moremo opredeljevati kot izključno prirojeno ali naučeno lastnost. Ustvarjalnost je domena vsakega posameznika in ne samo genijev. Stopnja ustvarjalnosti pa je povezana s psihološkim zdravjem posameznika. Ustvarjalnosti ne moremo iskati v dednih zapisih, lahko pa jo v primernem okolju spodbujamo oziroma prebujamo. V redkih primerih se pri nekaterih ljudeh prebudi sama, pri drugih pa jo je potrebno šele zbuditi in spodbuditi, da postane dejavna.

3. VRSTE MIŠLJENJA

Mišljenje je najvišja stopnja zavesti, ki vodi k ustvarjanju pojmov in njihovemu povezovanju v sklepe in sodbe. Temeljni elementi mišljenja so pojmi, ki se izražajo simbolično skozi besede. Mišljenje je lastno samo človeku kot družbenemu bitju.

V zvezi z ustvarjalnostjo je definiranih več vrst mišljenja. Njihov utemeljitelj je znani teoretik ustvarjalnosti Edward de Bono. Poleg divergentnega in konvergentnega mišljenja obstajajo tudi druge delitve. Ena izhaja iz razlikovanja med lateralnim in vertikalnim mišljenjem, ki sta do neke mere sinonima za divergentno in konvergentno mišljenje. Seveda pa obstajajo razlike.

V veselje mi je, da sem bila septembra 2014 udeleženka in soorganizatorka konference Javnega sklada RS za razvoj kadrov in štipendij o razvoju kadrov z naslovom Ustvarjalno razmišljanje – potencial za rast gospodarstva, na kateri je bil prisoten avtor lateralnega razmišljanja, dr. Edward De Bono, vodilna svetovna avtoriteta na področju kreativnega razmišljanja, ki sodi tudi med 250 ljudi, ki so najbolj pripomogli človeštvu. De Bono, ki je odgovarjal na vprašanja Nastje Mulej, je na enega od vprašanj – »Kako učinkovito spodbujati ustvarjalnost v šoli?« – odgovoril, da ko učitelj postavi vprašanje, učenec odgovori. Učitelj mu pritrdi, da to drži ali ne drži. Tu pa bi morali dodati še vprašanje: »To je zanimivo. Povej mi, zakaj si tako odgovoril,« še posebej, če učenec ni pravilno odgovoril. S tem se spodbuja kreativnost.

Na vprašanje »Kako negovati ustvarjalnost?« pa je De Bono odgovoril, da moramo biti pripravljeni dajati predloge, kjer je potrebno, in poslušati predloge drugih.

Divergentno mišljenje je naravnano v čim večje število novih idej in ga zato mnogi avtorji smatrajo za ustvarjalno mišljenje. Kajti misli niso usmerjene na eno samo rešitev, temveč so razpršene na zelo raznolike rešitve.

Za konvergentno mišljenje so značilne:

- Prožnost, ki kaže na različnost in kvaliteto idej,
- Izvirnost, ki se odraža v novosti, redkosti in ne navadnosti idej,
- Tekočnost, ki pomeni veliko količino idej v kratkem času.

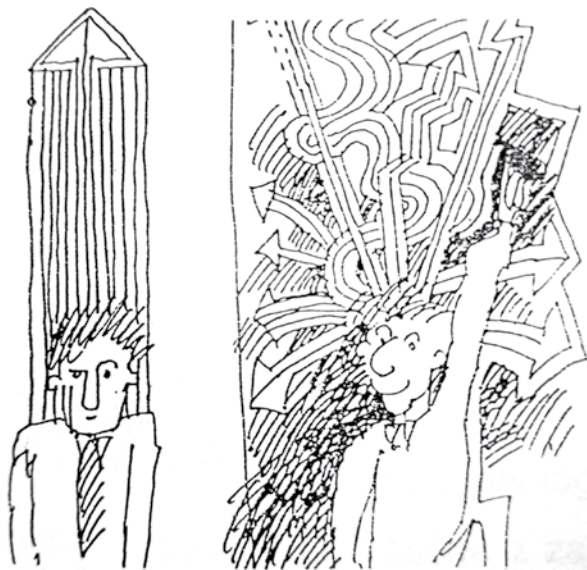
Primer divergentnega mišljenja je slikar, ki je pred praznim slikarskim platnom brez poprejšnjega načrta in ki polni svojo umetnijo z idejami, ki se med seboj razlikujejo in izvirajo druga iz druge. Eden od izrazitih mojstrov divergentnega mišljenja je bil ameriški izumitelj Thomas A. Edison.

Posebno lastnost mišljenja imenujemo **intuitivno ali tudi globinsko mišljenje**, ko nenadoma najdemo rešitev za navidez nerešljiv problem. Izvor intuicije je v človekovi podzavesti. Možne rešitve, ideje, s katerimi se včasih posameznik poprej neuspešno ukvarja, se včasih prikažejo v sanjah. Lahko govorimo o nekakšnem sanjskem ustvarjalnem bioritmu. Intuitivno mišljenje nekateri povezujejo z lateralnim mišljenjem. **Lateralno mišljenje** izhaja iz alternativ, ki se razlikujejo od znanih predpostavk. Gre pa predvsem za preusmeritev procesa mišljenja, saj naj bi intuitivno mišljenje aktivirali tudi namerno, željeno, tako rekoč po stranski oziroma lateralni poti. Lateralno mišljenje izenačujemo z ustvarjalnostjo. Lateralni ali horizontalni proces je opredeljen kot zmožnost produciranja idej, kjer se večina dogaja v podzavesti, v stanju sproščenosti, brez zavestne usmerjenosti na problem. Ta način mišljenja je povezan s sanjarjenjem in domišljijo. V domišljiji izvirne kombinacije že znanih elementov, znakov, simbolov, predstav predstavljajo vidik ustvarjalnosti. Pozornost tava od centra problema pa do vseh slučajnih informacij, ki so na razpolago v okolju. Lateralnost je lastnost divergentnega mišljenja in ne mišljenje samo.

Konvergentno mišljenje je nasprotno divergentnemu mišljenju. Tu je vsa intelektualna dejavnost usmerjena k iskanju ene same rešitve problema ali k eni sami ideji in zato nima posebne hevristične vrednosti. Izhaja iz naše logike mišljenja, iz navad kulture. Ta način mišljenja smo pridobili v šoli. Z njim smo usvajali že obstoječe znanje. Najbolj tipični primeri so: reševanje ugank, križank, vprašanja na kvizih, testi znanja, testi inteligentnosti, postavljanje diagnoze bolezni. Največji mojster mišljenja te vrste je bil Sherlock Holmes.

Nasprotno lateralnemu pa je **vertikalno mišljenje**, ki ga izenačujemo z inteligentnostjo. Vertikalni proces nas pripelje do ene same rešitve. Zanj je značilna zavestna usmerjenost na problem in načrtno izključuje vsako zmoto. Končno rešitev izpeljemo iz že danih in poznanih informacij. Procesi

potekajo linearno in pod nadzorom jaza. Konvergentno mišljenje, ki poteka po zaporednih korakih, od ene znane predpostavke do druge in v največji koncentraciji zavesti, nas pelje k eni sami in končni rešitvi. Za to vrsto mišljenja je značilna vertikalnost, ki v tem kontekstu pomeni predvsem enosmernost. Vertikalno mišljenje je mogoče povezati z racionalno metodo reševanja problemov. Vertikalnost je torej lastnost konvergentnega mišljenja in ne posebna oblika mišljenja.

Konvergentno in divergentno mišljenje.

Fotografija iz knjige *Ustvarjalno mišljenje in delo* (Kranj: Moderna organizacija 1991), str. 115

Kalejdoskopsko mišljenje

Kalejdoskop je igrača, v katero zremo. Je na poseben način brušeno steklo, iz katerega je mogoče videti večkratno sliko nekega detajla, spremenjeno sliko, vedno novo čipko, če ga samo malo premaknemo ali obrnemo. Isti detajl tvori različne barvne slike, vsaka pa je drugačna od prejšnjih. Avtorica Rosabeth Moss pravi, da je kalejdoskop odlična metafora za proces nastajanja idej. Ustvarjalno, kalejdoskopsko mišljenje izhaja iz znanega skupka pojmov, podatkov ali domnev, ki jih potem v glavi obrnemo, premaknemo, približamo ali oddaljimo tako, da spremenimo kot opazovanja. S tem dobimo nove slike in razmerja med opazovanimi pojavi, ki so ob vsakem gledanju iz različnega zornega kota povsem različni, vendar med seboj povezani v celoto in pravilni. Kalejdoskopsko mišljenje pojasnjuje, da ustvarjalnost temelji na človekovi sposobnosti spominjanja, povezovanja, nadgrajevanja, sprevrčanja in modificiranja pojmov, idej in misli, ki so že shranjeni v človekovih možganih (Moss 1988).

Razmišljanje je zavedna in hkrati nezavedna dejavnost. Do ideje pridemo z asociacijo. Ker smo nekje že nekaj videli, slišali, začutili, se spomnili ali pomislili na nekaj. Ena misel nas vodi k drugi in tako se rojevajo ideje. Ustvarjalno mišljenje temelji na nenavadnih asociacijah, ki nam omogočijo, da stvari povežemo in dobimo nekaj novega.

4. FAZE USTVARJALNEGA PROCESA

Ustvarjalni proces potrebuje več kot samo idejo. To idejo je potrebno tudi uresničiti. Tisti, ki zaupajo svojim idejam, spoznajo njihovo vrednost in jih tudi izpeljejo. To so ljudje, ki izražajo lastno ustvarjalnost. Saj ustvarjati pomeni prinesiti v obstoj.

Wallas, zgodnji ameriški psiholog, je opisal več faz ustvarjalnega procesa. Zanj se ustvarjalnost začne z zanimanjem: v težavi mora biti nekaj nezaustavljivo privlačnega. Sledi faza priprave, ko se pripravljamo na intelektualno potovanje. Inkubacija sledi kot intuitiven, intenziven stil dela na težavi. Sledi razsvetlitev, sintetično hevreka doživetje. Končno morajo biti rezultati potrjeni zgolj slučajno ali pa jih je možno ponoviti in v celoti razumeti. Na koncu je bila dodana faza izkoriščanja ali izkoristek vrednosti iz ustvarjalnega dejanja (Wallas 1926).

Faze, skozi katere gredo ljudje, ki poskušajo rešiti probleme, so osnove za ustvarjalni proces. Kadar koli hočemo rešiti nek problem, razmisliti, kako bi nekaj naredili na drugačen način, sestavili poročilo, sestavili nov tim, razvili strateški načrt, se pogovorili o možnosti osebnega razvoja, načrtovali počitnice ali prenovili hišo, vedno sledimo istemu vzorcu. Faze se ne pojavljajo vedno tako nepovezano ali v istem vrstnem redu, včasih se pojavijo tako hitro, da jih komaj opazimo, spet drugič imamo z njimi opravka ure in ure, dneve ali celo leta. Ni nujno, da so meje med različnimi fazami jasne (Evans in Russel 1992, 53).

Faze ustvarjalnega procesa v petih fazah

Skica iz knjige *Ustvarjalni manager* (Ljubljana: Alpha center 1992), str. 53

Ficko, Lenart Kveder, 3.c

5. OVIRE USTVARJALNOSTI

Skupina psihologov, ki se je lotila preučevanja pomanjkanja ustvarjalnosti pri večini odraslih ljudi, je na podlagi posebnega testa ugotovila, da je ustvarjalnih ljudi pri petinštiridesetih letih le 5 % in da ostaja ta delež ustvarjalnih ljudi od 20. leta starosti dalje nespremenjen. Šele pri sedemnajstletnikih se je ta delež povečal na 10 %. Ugotovili so, da so otroci, stari 5 let, najbolj ustvarjalni, saj delež njihove ustvarjalnosti znaša dobrih 90 %.

Določena stopnja ustvarjalnosti se skriva tudi v ljudeh, ki v vsakdanjem življenju in delu ne kažejo nobenih znamenj ustvarjalnega vedenja. Njihovo ustvarjalnost je verjetno zavrta vzgoja, vpliv okolja, lahko pa je bila tudi zanemarjena.

Morda sta ustvarjalnost ubila rutinsko življenje in delo ali pa ni bila spodbujena z nagradami, niti ni bila izpostavljena izzivom.

V šoli pa je dejstvo, da ugotavljamo, da učenci ponavljajo, kar je zapisano v knjigah in zvezkih, gre za dobesedno reproduciranje znanja. Seveda moramo priznati, da imamo v Sloveniji tak šolski sistem, ki to zahteva.

Neustvarjalna rutina je ena največjih ovir za izražanje ustvarjalnosti. Moramo se vprašati, kam želimo popeljati našo družbo, saj se zavedamo, da

sta ustvarjalnost in inovativnost ključnega pomena za razvoj, napredek in ekonomsko uspešnost posameznika in družbe.

Govorimo lahko tudi o blokadah ustvarjalnosti, ki so lahko osebne, psihološke, sociološke, ideološke, kulturne, politične ali drugačne narave.

Poznamo več blokad ustvarjalnosti (Goman 1992, 15):

- Negativen odnos do samega sebe in okolja
Vsak človek ima nekakšen odnos do novosti. Nekateri se jih bojijo, jih ne razumejo, nekateri pa jih odklanjajo kar tako, ker so po naravi pesimisti. Prav ti ne vidijo novih priložnosti, ker svojo ustvarjalnost trošijo v skrbeh zaradi možnih škodljivih posledic. Obratno pa optimisti svojo ustvarjalnost uporabijo zato, da odkrivajo pozitivne, torej ugodne priložnosti v določeni situaciji.
- Strah pred neuspehom
Strah pred neuspehom je ena najpogostejših zavor ustvarjalnosti. Vsako približevanje končnemu rezultatu je povezano s povečevanjem števila zmot in neuspehov. Ljudje, v našem pogledu učenci, dijaki in študentje, ki sprejemajo neuspehe kot stranski proizvod ustvarjalnosti, imajo zagotovo več možnosti za končni uspeh.

- Čezmeren stres
Prevelika zaskrbljenost lahko ohromi ustvarjalno mišljenje in sposobnost za sprejemanje odločitev. Ljudje, ki so čezmerno izpostavljeni stresom, čedalje težje ohranjajo objektivnost in zaznavajo alternative. To stanje pogosto doživljajo kot močan pritisk, ki ga utemeljujejo z občutki, da jim vedno primanjkuje časa, imajo prezahtevne naloge, ali da so ujeti v past. V šoli je zato zelo pomembno, da učitelji znamo vzpostaviti sproščeno šolsko klimo in prijetno učno okolje, saj bomo tako odpravili eno pomembno oviro ustvarjalnosti.
- Slep sledenje pravilom
Ljudje, ki smejo delati samo tisto, kar je naloženo, in tako, kot je naloženo, se bodo zanesljivo vedli povsem mehansko in ne bodo čutili, da bi morali o čem razmišljati. Odprava te blokade je v veliki meri odvisna od okolja. Namesto, da bi ljudem nalagali, kaj in kako morajo nekaj opraviti, bi jim morali določiti samo cilj, kamor morajo priti. Pot in ostalo bi prepustili domiselnosti slehernega izvajalca.
- Domneve in sumi
Togo vztrajanje pri domnevah in sumih pogosto onemogoči ustvarjalno mišljenje, ki upošteva tudi druge možnosti. Ljudje, ki vedno mislijo, da jih kdo ogroža in napada njihovo

ustvarjalnost, ki nikomur ne zaupajo in dvomijo v vsakogar, nimajo časa razmišljati, ker so preveč obremenjeni sami s seboj. Če se jim slučajno porodi ustvarjalna ideja, je ne uresničujejo, ampak jo poskušajo zaščititi.

- Pretirano zanašanje na logiko
Če preverjamo samo rešitve, ki se nam zdijo logične, največkrat ne najdemo novih idej, ker ne moremo iz tega okvira. Najboljše ideje so po navadi tam, kjer jih nihče ne vidi, pred nosom, a na nenavadnem kraju. To blokado najlažje odpravimo, če se kdaj pa kdaj prepustimo domišljiji in se tako izognemo logiki. Ustvarjalni misleci dajejo čustvom, intuiciji, humorju in rešitvi prednost pred logiko.
- Prepričanje, da nismo ustvarjalni
To je največja ovira, pred katero se lahko znajdemo. Je popolno sprejemanje mišljenja, da smo ali nismo zmožni česa narediti ali izpeljati. Če iskreno verjamemo, da nečesa ne zmoremo, tega tudi ne bomo zmogli storiti. Ker tega ne bomo storili, bomo še bolj prepričani, da imamo prav. Ker bomo še bolj prepričani o svoji neustvarjalnosti, bomo taki tudi ostali. Potrebno je namreč verjeti, da smo ustvarjalni in ustvarjalni bomo tudi postali.

6. ZAKLJUČEK

Ustvarjalno mišljenje je predvsem miselna sposobnost, ki nam pomaga razvijati prednosti v sliko uspeha. Zamišljanje nam pomaga razvijati predstave o sebi in o svetu, v katerem živimo. Če si sebe predstavljamo kot uspešne, potem obstaja velika verjetnost, da sčasoma to tudi zares postanemo. Postanemo oseba, ki si jo zamišljamo. Ko se želimo spremeniti, moramo spremeniti pogled in podobo o sebi. Prvi korak k uspehu je predvsem sposobnost ustvariti želeno, pozitivno podobo o samem sebi (Murphy 1996).

Viri in literatura:

- Barron, F. (1968): Creativity and personal freedom. Van Nostrand. New York.
- De Bono, E. (2014): Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendij. Konferenca o razvoju kadrov »Ustvarjalno razmišljanje – potencial za rast gospodarstva«. Laško.
- Einstein, A. (1949): Autobiography in P. Schilipp, Albert Einstein. Philosopher-scientist. Library of Living Philosophers Inc.. Evanston Illinois.
- Evans, R.; Russell, P. (1992): Ustvarjalni manager. Alpha center. Ljubljana.
- Getzels, J.; Csikszentmihalyi, M. (1976): The creative vision. A longitudinal study of problem finding in art. Wiley-Interscience. New York. str. 11.
- Goman c., k. (1967): Ustvarjalnost in poslovna uspešnost. Mladinska knjiga. Ljubljana.
- Guilford, J.P. (1967): The nature of human intelligence. McGraw – Hill. New York. str. 24.
- Mayer, J. (1994): Vizija ustvarjalnega podjetja. Dedalus. Založba Ikra. Ljubljana.
- Moss, R. (1988): Handbook for creative and innovative managers. V: Kuhba. R. (ur.). McGraw-Hill. New York.
- Murphy, S. (1996): The achievement zone. Berkly books. New York.
- Whiting, S. (1985): Creative Thinking. Reinhold. New York.

Drevo, Lenart Kveder, 3.c

Oblike in metode dela s starši v vzgojno-izobraževalnih institucijah

Marko Jerebič, profesor zgodovine in sociologije, OŠ Beltinci

Šola prevzema vse bolj pomembno vlogo v vsakdanjem življenju otrok, njihovih staršev in celih družin. Za slednje je šolska uspešnost otrok postala sestavni del družinskega življenja. Tu je potrebno vzpostaviti kvalitetno partnerstvo med šolo in starši. Dvosmeren, soodvisen partnerski odnos med starši in strokovnim delavcem je pogoj za dobro sodelovanje. Sodelovanje se lahko dogaja doma ali zunaj doma, lahko gre za formalno sodelovanje, v obliki govorilnih ur, roditeljskih sestankov, s sodelovanjem v svetu staršev ... ali neformalno, kot so čajanke, športne dejavnosti, delavnice za starše, spletna omrežja, dnevi odprtih vrat, interesne dejavnosti ipd. Strokovni delavci se pri sodelovanju s starši pogosto srečujejo tudi s številnimi ovirami. Težavo lahko predstavljajo nezainteresiranost, nezmožnost ali neznanje staršev, lahko pa je težava tudi na strani strokovnega delavca. To je lahko pomanjkanje znanja, nezadostna strokovna usposobljenost, pomanjkanje izkušenj in spretnosti, lastna nesigurnost in nezaupanje ter negotovost. Ovire so lahko tudi sistemske narave, kjer gre običajno za drugačne poglede vodstva na situacijo. Učitelji in vzgojitelji v šolah potrebujejo znanja za avtonomno odločanje, varno delo ter interaktivna znanja, ki lahko olajšajo sposobnost komuniciranja.

Ključni pojmi: sodelovanje, participacija staršev, kompetentnost strokovnih delavcev, oblike vključevanja staršev, ovire v komunikaciji.

Živimo v času, ko se vsakdanje dogajanje in družbene spremembe dogajajo s tako hitrostjo, da jim večina ljudi velikokrat sploh ne uspe več slediti in postajajo del nas kot neko prehodno obdobje. Ne glede na ta eksponentni razvoj pa določene značnosti tem spremembam morajo slediti. Ena takih je tudi pedagoška znanost.

Obstoječe družbene spremembe zahtevajo drugačne oblike dela in popolnoma novo vlogo učitelja in šole kot izobraževalne ustanove. Dobro sodelovanje med učitelji, starši in šolo kot institucijo je temelj ustvarjanja ugodnih razmer za otrokovo uspešnost.

Nosilci sodobne pedagoške miselnosti so učitelji, ki morajo učence popeljati skozi vzgojno-izobraževalni proces, v katerem se zrcali kultura družbe (Šrot in Rizman 2013, 225). Nastopajo v vlogi uslužbencev, strokovnjakov, osebnosti, raziskovalcev, ki morajo učence 21. stoletja usposobiti, da si pridobijo spretnosti za »razumevanje, učenje, razmišljanje in vodenje predmetov, trajna prepričanja in stališča, temelje odgovornosti in strategije samoocenjevanja« (Standardi za učenca 21. stoletja 2011, 15).

Iz zapisanega lahko sklepamo, da ima šola pomembno vlogo v vsakdanjem življenju otrok, staršev in celih družin. Za slednje je šolska uspešnost

otrok postala sestavni del družinskega življenja. Za naše vsakdanje življenje je vse bolj značilno ožene osebni stiki, v katerem nam zmanjkuje časa za vzpostavljanje odnosov in ustrezno komunikacijo (Šrot in Rizman 2013, 225).

V vzgojno-izobraževalnem procesu naj bi bil kompetenten učitelj tisti, ki je sposoben ustvariti razmere za uspešno delo otrok in vzpostaviti dialog med starši in učitelji. Dvosmeren, soodvisen partnerski odnos med starši in učitelji je pogoj za dobro sodelovanje, ki ima ugodne posledice tako za učitelje kot za starše, ki so informirani o napredovanju njihovega otroka v učnem in osebostnem razvoju (Šrot in Rizman 2013, 225).

O kakovostnem sodelovanju govorimo, ko si učitelji in starši delijo odgovornost za uspešen razvoj otrok in ko so v komunikacijo in sodelovanje uspešno vključeni vsi deležniki vzgojno-izobraževalnega procesa.

Med pogoje za učno uspešnost učencev in njihov optimalen osebostni razvoj sodijo še prizadevanja staršev pri oblikovanju domačega okolja, ki spodbuja učenje, realistična pričakovanja otrokovih dosežkov in vključenost staršev v otrokovo šolsko delo (Kalin in drugi 2009). Lahko bi rekli, da postaja sodelovanje med starši in vzgojno-izobraževalnimi ustanovami pravi izziv, obenem pa velika dodana vrednost. Seveda pod pogoji, da sta komunikacija in sodelovanje obojestransko, pristno, iskreno in na ustreznem socialnem in strokovnem nivoju.

Usposobljenost in kompetentnost za delo s starši

Princip in model izobraževanja in usposabljanja vplivata na ključne kompetence učiteljev. Delimo jih na splošne, ki so predmetno neodvisne in se nanašajo na komunikacijo, reševanje problemov, sklepanja, vodstvo, ustvarjalnost, motivacijo, timsko delo, spretnosti pridobivanja znanja in vseživljenjsko učenje, ter na predmetno specifične, ki so vezane na predmetna področja in se nanašajo na poučevanje posameznih predmetnih vsebin (matematičnih, jezikovnih, informacijskih, naravoslovnih ...) (Šrot in Rizman 2013, 226).

Obstaja več definicij različnih avtorjev, ki opredeljujejo kompetence učiteljev za uspešno sodelovanje s starši. Pri oblikovanju profesionalnih kompetenc učiteljev so slovenski strokovnjaki izhajali iz sociokulturno-konstruktivistične paradigme. Tako se ena izmed 39 učiteljevih kompetenc glasi: »Učitelj učinkovito komunicira in sodeluje s starši in drugimi osebami, odgovornimi za učence.« (Pekljaj 2006, 27) V literaturi je zaslediti delitev kompetenc na dve skupini:

- kompetence učitelja glede na njegovo strokovno usposobljenost za sodelovanje s starši
Učitelj obvlada svoje strokovno in praktično delo ter sodelovanje s starši; zna reševati probleme in konflikte; k sodelovanju zna pritegniti starše, ki redkeje sodelujejo s šolo; zna sodelovati s starši, ki imajo težave s svojimi otroki, jim pomaga pri vzgojnem delu in reševanju učnih težav teh otrok; ima znanje in sposobnosti dobrega učitelja; je usposobljen za sodelovanje s starši na roditeljskih sestankih in govorilnih urah; zna pripraviti in dobro voditi delavnice in razne neformalne oblike sodelovanja s starši; ima dobre osebnostne lastnosti; zna komunicirati, vzpostavljati demokratične odnose do staršev in njihovih otrok; se dodatno izobražuje in izpopolnjuje na področju sodelovanja s starši; pozna in uporablja andragoška načela dela z odraslimi.
- kompetence učitelja za kakovostno sodelovanje glede na odnos in komunikacijo s starši
Učitelj pri oblikah sodelovanja s starši upošteva in realizira andragoška načela (npr. demokratičnost in funkcionalnost), upošteva želje in potrebe staršev, s sodelovanjem pridobiva praktične izkušnje za delo s starši, upošteva razlike med starši, s starši dobro sodeluje, do staršev ima korekten odnos, jih zna poslušati in jim svetovati (Mikša 2013).

Sodelovanje s starši

Ko govorimo o sodelovanju med starši in šolo, moramo biti pozorni na to, da vsak stik še ne pomeni sodelovanja. Uspešno sodelovanje je omogočeno, če je prisotna učinkovita komunikacija,

katere temelj predstavlja odziv učitelja na različne potrebe staršev, njegova sposobnost usklajevanja različnih namer staršev, zaznavanje potreb in reševanje konfliktov (Šrot in Rizman 2013, 226).

Starši potrebujejo učitelje in vzgojitelje, ki imajo dobro razvite komunikacijske spretnosti. Med učitelji in starši je treba graditi pristen medosebni odnos, kulturo dialoga in reševanja problemskih situacij v spoštovanju in sprejemanju značilnosti drug drugega (Kalin 2009). Nekateri strokovnjaki menijo, da se neučinkovitost učiteljeve komunikacije pogosto kaže v napačno uporabljenih oblikah besednega sporazumevanja (npr. kritiziranje, avtoritarni odnos) ter v oblikah in pristopih sodelovanja (s starši ravna kot z otroki, sodelovanja ne načrtujejo, ne spredijo njihovih problemov ...). Poudarja tudi, da se mora učitelj zavedati posledic svoje neučinkovitosti, slabih odnosov v sodelovanju in komunikaciji s starši ter za nastalo situacijo prevzeti odgovornost (Šrot in Rizman 2013, 227).

Oblike vključevanja staršev

Pri definiranju razmerja med starši in učitelji poznamo tristopenjsko konceptualizacijo, ki zajema informiranje (izmenjavo mnenj o posameznem otroku), vplivanje (vpliv staršev na organizacijo vzgojno-izobraževalne institucije) in vključevanje (neposredno delo staršev v razredu). Trhlen (2012) dodaja še dve ravni, in sicer pomoč staršev otroku pri domači nalogi in sodelovanje preko lokalne skupnosti (v Šrot in Rizman 2013, 228).

Različni strokovnjaki navajajo različne oblike in nivoje vključevanja staršev. Ob poudarjanju njihove povezanosti in prepletenosti navajajo dve osnovni delitvi.

Prva delitev obsega vključevanje staršev po modelu razvijanja kognitivnih (npr. jezikovne spretnosti) in metakognitivnih spretnosti (načrtovanje, spremljanje in samouravnavanje učenja) ter vključevanje staršev po modelu razvijanja motivacije (spodbujanje otrokovih dosežkov) (Mikša 2013).

Druga delitev pa zajema vključevanje staršev doma (pomoč pri otrokovih šolskih zadolžitvah, zagotavljanje pogojev za učenje, pomoč pri domačih nalogah ...) in zunaj doma (obisk knjižnic, galerij, predstav, razstav ...) ter vključevanje staršev v šoli (stiki staršev in učiteljev na roditeljskih sestankih, govorilnih urah, prisostvovanjih na šolskih prireditvah).

Obstaja več različnih opredelitev oblik vključevanja staršev, vendar nobena ne vsebuje čarobnega recepta, s pomočjo katerega bi bilo mogoče na preprost način vzpostaviti partnersko sodelo-

vanje med učitelji in starši. Strokovnjaki navajajo šest oblik vključevanja staršev, ki spodbujajo partnerstvo:

- 1. Odgovornost družin** za zadovoljitev otrokovih osnovnih življenjskih potreb ter zagotavljanje vzgoje otroka.
- 2. Komuniciranje.** Starši potrebujejo učitelje z dobro razvitimi komunikacijskimi spretnostmi. Uspešno sodelovanje omogoča odziv učitelja na različne potrebe staršev, sposobnost usklajevanja različnih namer staršev, zaznavanje potreb in reševanje konfliktov. Poleg tega Kalin (2009) izpostavi, da je med učitelji in starši treba graditi pristen medosebni odnos, kultura dialoga, problemske situacije pa reševati v spoštovanju in sprejemanju drug drugega. Osnovni pogoj, da do zaupanja in odgovornosti sploh pride, predstavlja stalen stik oziroma pogosto komuniciranje (Cankar in drugi 2009).
- 3. Prostovoljstvo,** za katero je značilna pomoč staršev učiteljem in vodstvu šole pri izvajanju šolskega programa, zunajšolskih aktivnosti, pomoč otroku pri domačem delu, njihovo vključevanje pri pouku, pomoč pri ekskurzijah, izletih ...
- 4. Domače učenje.** V obdobju predšolskega učenja so starši otrokovi prvi učitelji. Domače učenje predstavlja vključevanje staršev pri učenju skozi igro, pri domačih nalogah idr.
- 5. Odločanje.** Starši imajo po zakonodajnih določilih preko predstavnikov v Svetu staršev in Svetu šole možnost sodelovanja pri odločitvah šole, ki se nanašajo na izobraževanje in vzgojo njihovih otrok.
- 6. Sodelovanje s širšo skupnostjo.** Sodelovanje šole in učiteljev znotraj lokalne skupnosti, kot npr. s podjetniki, kulturnimi institucijami, vladnimi in nevladnimi organizacijami, univerzami in drugimi šolami, bi doprineslo k boljši kakovosti vzgoje in izobraževanja in nudilo podporo družini in staršem.

Pri vseh navedenih oblikah vključevanja staršev je izrednega pomena načrtovanje sodelovanja, opredelitev ciljev in uporaba ustreznih oblik sodelovanja s starši. Vse navedeno pa je potrebno prilagoditi svojim izvedbenim zmožnostim (Šrot in Rizman 2013, 229).

Oblike in metode dela s starši bi lahko glede na zapise strokovnjakov v literaturi in na podlagi lastnih izkušenj razdelili na formalne in neformalne. Pri formalnih oblikah dela so to roditeljski se-

stanki, govorilne ure, predavanja strokovnjakov za starše, timski sestanki, telefonski pogovori kot oblika informiranja, videokonference in komunikacija na daljavo, pogovori ob vpisu, informativni obiski staršev v šoli, Svet staršev in Svet zavoda.

Stik staršev s šolo in učitelji pa se vzpostavlja tudi preko domačih nalog in predstavlja najbolj elementarno obliko sodelovanja staršev s šolo in povezovanja z učitelji ob pogoju, da starši sodelujejo pri domačem učenju otrok (Šrot in Rizman 2013, 228).

Tovrstne oblike so namenjene predvsem izmenjavi informacij in podatkov o učencih. Te oblike veljajo za tiste, kjer učitelj ali vzgojitelj kot strokovnjak nagovarja starše in jim razlaga, kaj in kako naj počnejo, kaj je v redu, kaj bi bilo potrebno (spremeniti). Lahko rečemo, da tukaj ni pravega sodelovanja, starši in učitelji niso enakovreden partner in ne delajo skupaj v dobro otroka. Posledično se zaradi tega tudi starši takih srečanj ne udeležujejo ali se jih celo izogibajo.

Neformalne oblike dela so precej raznolike in se med vzgojno-izobraževalnimi ustanovami precej razlikujejo. Nekatere so zavedene v literaturi, druge nastajajo in se razvijajo na novo. Mednje lahko uvrstimo telefonske pogovore, obiske staršev v vzgojno-izobraževalni ustanovi, družabna in kulturna srečanja (pikniki, čajanke, pohodi, praznovanja rojstnih dni, zaključki ob koncu šolskega leta, proslave ...), obiske strokovnih delavcev na domu, skupine za starše, delavnice za starše, svetovalno-terapevtske delavnice in predavanja, spletne strani in socialna omrežja, bloge, pogovore ob prevzemu otroka (podaljšano bivanje, interesne dejavnosti, odhod iz zavoda za konec tedna ...), obiske skupine otrok za en dan na domu (ogled kmetije, določene dejavnosti, obrti, poklica ...), vključevanje staršev v pouk ali delo v vzgojno-izobraževalni ustanovi (predavanja staršev, predstavitev poklica, skupno branje, prisotnost pri praznovanjih ...), starševske večere, dneve odprtih vrat, pedagoško vodenje na daljavo ipd.

Cilji teh oblik sodelovanja so predvsem usmerjeni v podporo staršem, krepitev starševske in partnerske vloge, pomoč pri reševanju družinskih zapletov, učenje ustreznih ravnanj ob specifičnih težavah otroka, učenje družinskih vlog, povečanje in izboljšanje komunikacije v družini in tudi med vzgojno-izobraževalnim zavodom in starši, pogovor o dvomih in bojznih staršev, spreminjanje družinskih vzorcev ter oblikovanje realnih ciljev in pričakovanj (Dečman in Bogataj 2002).

Neformalnih oblik sodelovanja je v vzgojno-izobraževalnih zavodih precej manj kot formalnih (Šrot in Rizman 2013, 231). Nekateri strokovnjaki

(Intihar in Kepec 2002) menijo, da učitelji, starši in tudi učenci ob neformalnem druženju gradijo most spoštovanja, zaupanja in sodelovanja in tako bi se bilo priporočljivo več posluževati neformalnih kot formalnih oblik sodelovanja s starši.

Sodelovanje strokovnih delavcev s starši se precej razlikuje. Z nekaterimi starši sodelujejo redno, z nekaterimi zgolj občasno. Velikokrat pa so v situaciji, ko bi želeli sodelovati s starši, pa z njihove strani ni pravega odziva ali ga sploh ni. Strokovni delavci želijo biti staršem v pomoč in oporo, jim svetovati in se jih trudijo razumeti in sprejeti. Pri sodelovanju s starši izmenjujejo informacije in skušajo najti skupni jezik, skupno pot in rešitev. Večina strokovnih delavcev izhaja iz pozicije, da so starši enakovreden deležnik v pogovoru.

Strokovni delavci v večini sodelovanje s starši označujejo kot zelo pomembno. Sodelovanje pri naša vpogled v družinsko življenje, pomoč pri razumevanju otroka, pomoč pri delu z otrokom in uspeh pri vzgoji (Šrot in Rizman 2013, 233).

Težave pri sodelovanju

V procesu sodelovanja pa velikokrat prihaja do različnih težav in ovir, med katere spadajo:

- Situacijske ovire (časovna stiska, finančne težave, krajevna oddaljenost).
- Ovire strokovnih delavcev (pomanjkanje znanja, nezadostna strokovna usposobljenost, pomanjkanje izkušenj in spretnosti, lastna nesigurnost in nezaupanje ter negotovost).
- Ovire s strani staršev (nesodelovanje, nezainteresiranost, neiskrenost in laganje, izogibanje, kritiziranje, obtoževanje, nerazumevanje situacije, precenjevanje sposobnosti otrok, nemoč pri vzgoji in usmerjanju otrok, agresivno vedenje staršev, prenašanje krivde s starša na učitelja, mobing v smislu izkrivljanja resnice, izsiljevanje za višjo oceno, podkupovanje in fizično nasilje).
- Sistemske ovire (sistem organizacije v vzgojno-izobraževalni ustanovi, nerazumevanje ali drugačni pogledi vodstva, druge institucije, ki se vključujejo v socialno življenje družine in otroka).

Dobro sodelovanje učitelja s starši je odvisno od njegove osebnosti, značaja, zavedanja njegove vloge, kakovosti poučevanja, sprotnega obveščanja staršev o uspehu in težavah njihovih otrok, vključevanja staršev v delo razreda, spodbujanja medsebojnega sodelovanja z neposrednim (razgovori, telefonski pogovori) in posrednim (pisna obvestila, elektronska pošta, spletna stran, forum) komuniciranjem s starši (Šrot in Rizman 2013, 236).

Zaključek

Iz raziskav, ki so bile narejene, in na podlagi lastnih izkušenj lahko zaključimo, da se je vloga učiteljskega poklica spremenila. Človek v sodobni družbi naj bi razvil določene lastnosti, ki bi mu omogočale delovanje v heterogenih skupinah in multikulturnih družbah. Učitelji in vzgojitelji potrebujejo znanja za avtonomno odločanje, varno delo ter interaktivna znanja, ki bi olajšala sposobnost komuniciranja. Učitelji nastopajo v vlogi kompetentnih strokovnjakov, ki bodo pomagali sooblikovati določene kompetence učencev, učiteljev/sodelavcev in staršev za lažje življenje in vključenost v sodobno družbo. Sprejemanje odgovornosti in spoprijemanje s tveganji bi moralo biti razdeljeno med vse akterje izobraževalnega procesa na šoli in zunaj nje. Med primeri dobrih praks zasledimo finski sistem, kjer so učitelji kompetentni in visoko izobraženi strokovnjaki, cenjeni s strani države, šolskega sistema, staršev, ki se zavedajo vrednosti znanja in izobraževanja, oboji cenijo strokovnost, delavnost, samoiniciativnost in odgovornost. Učitelj pa deluje kot mentor, ki išče znanje in vodi tim (Šrot in Rizman 2013, 237).

Na uspešnost sodelovanja in komuniciranja med vključenimi deležniki v vzgoji in izobraževanju vpliva več različnih dejavnikov. Različne metode in oblike dela s starši pa so tiste, ki nam omogočajo, da je sodelovanje bolj ali manj uspešno. Zelo pomembne pa so izkušnje in strokovna usposobljenost strokovnih delavcev, da vedo, katere metode in oblike dela obstajajo ter katero uporabiti v določeni situaciji, da bo komunikacija čim bolj uspešna in učinkovita.

Na uspešnost sodelovanja in komuniciranja med vključenimi deležniki v vzgoji in izobraževanju vpliva več različnih dejavnikov. Različne metode in oblike dela s starši pa so tiste, ki nam omogočajo, da je sodelovanje bolj ali manj uspešno. Zelo pomembne pa so izkušnje in strokovna usposobljenost strokovnih delavcev, da vedo, katere metode in oblike dela obstajajo ter katero uporabiti v določeni situaciji, da bo komunikacija čim bolj uspešna in učinkovita.

Viri in literatura

1. Cankar, F., Kolar, M. in Deutsch, T. (2009). Učitelji in starši – partnerji z različnimi pričakovanji. V: F. Cankar in T. Deutsch (ur.) Šola kot stičišče partnerjev: sodelovanje šole, družine in lokalnega okolja pri vzgoji in izobraževanju otrok, str. 100–119. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Celinšek, D. in Markič, M. (2011). Nova vloga učitelja in učiteljeve kompetence pri problemsko naravnem učenju. Pedagoška obzorja, let. 26: str. 94–108.
3. Intihar, D. in Kepec, M. (2002). Partnerstvo med šolo in domom: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
4. Kalin, J., Resman, M., Šteh, B., Mrvar, M., Govekar Okoliš, M. in Mažgon, J. (2009). Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
5. Mikša, L. (2013). Sodelovanje s starši otrok v vzgojnih ustanovah.
6. Peklaj, C. (2006). Definiranje učiteljskih kompetenc – začetni korak za prenovo pedagoškega študija. V: C. Peklaj (ur.) Teorija in praksa v izobraževanju učiteljev, str. 19–28. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.
7. Rečnik, F., Slivar, B., Dekleva, J., Stavanja, M., Kuntarič Hribar, I., Šinkovec, I., Kavčič, U. in Kočevar, B. (2004). Pedagoško-andragoško usposabljanje: priročnik za usposabljanje izobraževalcev (mentorjev, inštruktorjev, trenerjev). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
8. Standardi za učenca 21. stoletja. (2011). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
9. Šrot K., Rizman Herga N. (2013): Mnenje osnovnošolskih učiteljev o usposobljenosti za sodelovanje s starši, Revija za elementarno izobraževanje, let. 6 (št. 2/3): str. 223–239.
10. Trhlen, P. (2012). Krepitev poklica kot primata družbenih vlog in vpliv le-tega na sodelovanje med starši in šolo. Ljubljana: Filozofska fakulteta – diplomsko delo.

STEM in STEAM znanja nas povezujejo

Lenka Žigon, učiteljica kemije, Biotehniški center Naklo – srednja šola

Zadnja leta so prinesla mnogo nepričakovanih izzivov za učitelje, starše in učence. Učitelji smo se skupaj z mladimi podali na pot učenja v virtualnem okolju. Kmalu je postalo jasno, da drugačno pedagoško delo vključuje tudi veliko dodatnega znanja o učnih tehnologijah. Pred nami so nove naloge, predvsem, kako izpopolniti učno okolje, ki bo pritegnilo čim več mladih in jih hkrati postavilo pred nove izobraževalne izzive. Navsezadnje nas je novonastala situacija spodbudila, da iščemo najboljše povezave med znanostjo, tehnologijo, inženirstvom, in matematiko (STEM). Pri tem so pomembna tudi področja umetnostne vzgoje – angl. Art, ki dopolnjujejo prej omenjena znanja. Vse lahko povežemo v širši sklop izobraževanja, ki ga imenujemo STE(A)M.

Ključni pojmi: STEM, STEAM, SCIENTIX, European Schoolnet Academy, umetna inteligenca.

Uvod

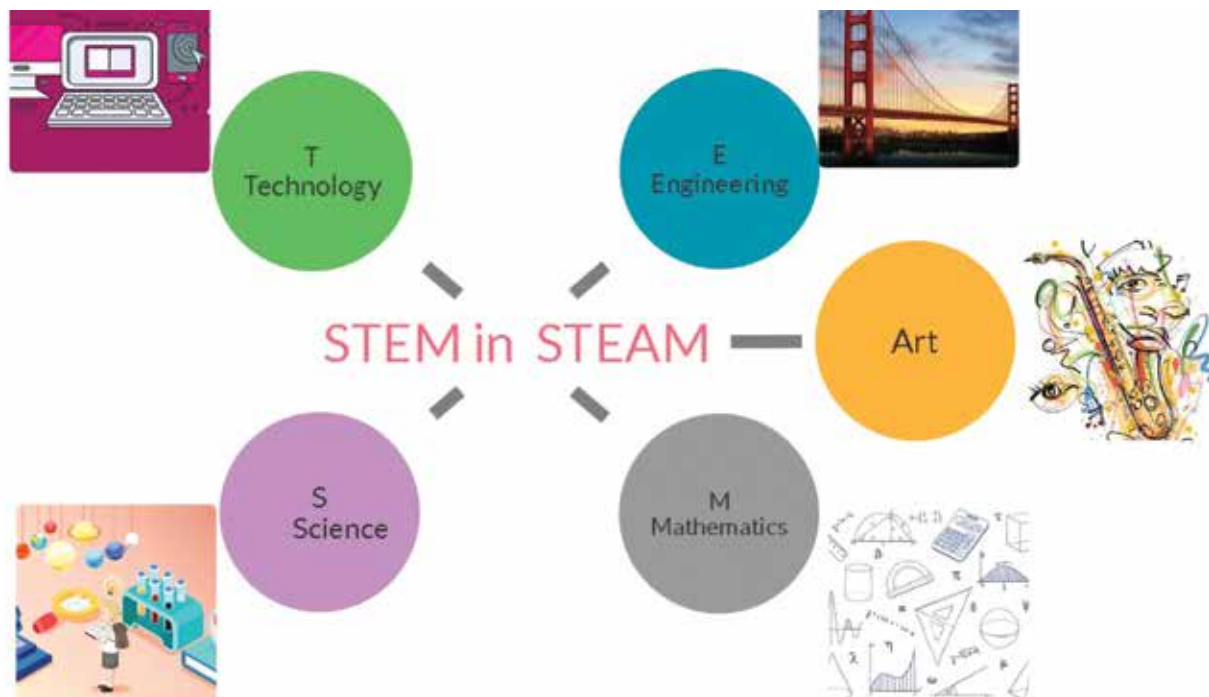
Ob pridobivanju novih znanj sem se jeseni 2020 udeležila spletne konference (SCIENTIX – European Schoolnet Academy) z naslovom STEM is Everywhere. Skupnost za naravoslovno-matematično izobraževanje v Evropi (SCIENTIX) vlaga veliko naporov v izobraževanje učiteljev na naravoslovnih področjih (Vir 1). V okviru tega je v Sloveniji potekal tudi projekt NA-MA POTI, ki so ga koordinirali strokovnjaki Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, pri njem smo sodelovali tudi učitelji naravoslovnih predmetov.

V čem je razlika med STEM in STEAM?

Kratice STEM povezuje štiri področja: znanost, tehnologijo, inženirstvo in matematiko (angl. *Science, Technology, Engineering and Mathematics*). Njen

namen je, da učitelje usposobi za takšne načine poučevanja, kjer so problemi vsakdanjega življenja čim bolj vključeni v pouk (Sousa in Pilecki 2013). To so tudi zahteve sodobnega poučevanja v 21. stoletju, ki med drugim pogojujejo medpredmetno naravnost učnih vsebin in timsko sodelovanje učiteljev, pri čemer se uporabljajo sodobne učne tehnologije (Milner-Bolotin 2019). Nekoliko razširjeno področje naravoslovnega poučevanja pa vključuje še umetnost. STEAM (angl. *Science, Technology, Engineering, Art and Mathematics*) k učenju priključuje še različne vidike umetnosti in na ta način spodbuja mlade k drugačnemu razmišljanju, saj svoja znanja povežejo z umetniškimi praksami, elementi oblikovanja ipd.

Dejavnosti v umetniškem izražanju razvijajo (in utrjujejo) spominske funkcije, ustvarjalnost, reševanje problemov, motoriko in analitične sposobnosti – pravzaprav vse, kar je potrebno za doseganje ciljev STEM.

STEM je povsod okoli nas in je pomemben element spreminjanja družbe

Delo znanstvenikov, inženirjev, matematikov pravzaprav sloni na reševanju vsakdanjih problemov. Freska slavnega italijanskega renesančnega slikarja Rafaela, *Atenska šola*, simbolizira povezavo med umetnostjo, filozofijo in znanostjo (Vir 2). Freska je bila naslikana med leti 1509 in 1511 in se nahaja v Apostolski palači v Vatikanu.

Mnogi znanstveniki (ustvarjalci umetnosti) so se v preteklosti izkazali kot dobri poznavalci STEAM, čeprav tega področja nekoč še niso tako poimenovali. V ospredje lahko postavimo italijanskega renesančnega slikarja Leonarda da Vincija, katalonskega arhitekta Antonija Gaudíja in nenazadnje tudi našega arhitekta Jožeta Plečnika. Odlično so znali povezati naravoslovje z umetnostjo, kar občudujemo še danes.

Razvoj STEM skozi stoletja

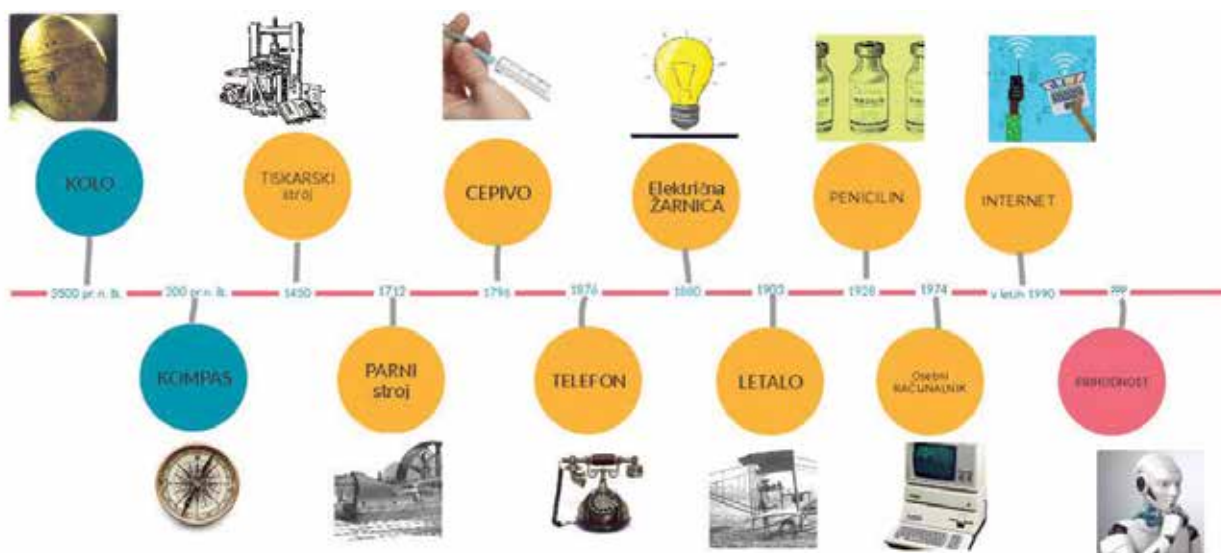
Številne inovacije so spremenile razvoj človeštva skozi stoletja (Vir 3). Naše življenje je lažje, saj so nam mnogi raziskovalci in znanstveniki olajšali vsakdan z inovacijami, kot so parni stroj, antibiotiki, internet ipd. V času okoli 3500 let pred našim štetjem je človek izumil kolo, ki je ljudem olajšalo vsakdanje življenje. Kolo je danes pomemben del mnogih strojev. Prva industrijska revolucija se je začela v 18. stoletju in je temeljila na parnem

stroju. To je povzročilo mehanizacijo proizvodnje. Delo človeških rok so sčasoma zamenjali stroji. V drugi polovici 18. stoletja je prišlo do povečane proizvodnje. Najpomembnejši izum STEM je parni stroj. Z njegovo pomočjo se je povečal transport (parne lokomotive, parniki), nastajale so tovarne in z njimi tudi večja naselja (mesta). Naslednji pomembni razvoj se je zgodil z odkritjem nafte in elektrike v sredini 19. stoletja. Sledilo je obdobje druge industrijske revolucije oziroma obdobje velikega napredka v znanosti. Pojavila so se mnoga odkritja (žarnica, telefon, letala, radio ipd.), brez katerih si današnjega življenja ne moremo niti predstavljati. V tem obdobju je Aleksander Fleming odkril antibiotik penicilin, ki je rešil življenja več milijonov ljudi. Druga polovica 20. stoletja je bilo obdobje tretje industrijske revolucije, ki je temeljilo na digitalizaciji strojev. Pričela se je povečana in masovna proizvodnja. Ta tretja industrijska revolucija je imela tudi velik vpliv na medije. Pojav interneta je vplival na razvoj novih delovnih mest.

STEM je pravzaprav povsod in njegova vloga v družbi neprestano raste. Vsak od nas je porabnik moderne tehnologije, četudi ne poznamo vsega znanstvenega ozadja delovanja nekaterih stvari.

Naša prihodnost so nova znanja in tehnologije

V vsakdanjem življenju uporabljamo na tisoče

različnih produktov, pripomočkov in zdravil, ki so rezultat razvoja STEM. S pomočjo telefona (interneta) se lahko povežemo s katerikoli delom sveta. Z znanstvenimi poskusi ustvarjamo nove hibridne rastline ter gnojila in s tem manjšamo lakoto v svetu. Kemiki proizvajajo okolju prijaznejšo plastiko iz rastlinskih surovin. Proizvajamo čisto energijo iz obnovljivih virov. Gradbeniki gradijo sodobne stavbe, mostove, ceste, letališča, železnice, ki so tudi varnejše pred naravnimi nesrečami, kot so poplave, plazovi, potresi ipd. Medicina lahko zdravi bolezni, ki so bile še do nedavnega neozdravljive. Otroška paraliza (poliomielitis) je ena od bolezni, ki je bila vzrok za smrt oz. invalidnost številnih otrok vse do sredine 20. stoletja. Zdravilo zanjo je v obliki cepiva prišlo v številne države okoli leta 1950. Cepljenje proti otroški paralizi velja za enega največjih dosežkov v zgodovini medicine, saj je povzročilo upad obolevnosti. Ameriški strokovnjak Marr (2018) pravi, da smo na vrhuncu četrte industrijske revolucije. Človeštvo sprejema vse prednosti in izzive umetne inteligence (angl. *AI – Artificial Intelligence*), ki nam olajša vsakdanje življenje. Med številnimi vprašanji je vse bolj pogosto slišano tudi: ali bo umetna inteligenca nadomestila delovna mesta?

Potrebno se je pripraviti na razvoj novih znanj in spretnosti

Učitelji ne bomo nadomeščeni z umetno inteligenco, kajti učenje vključuje tudi kreativnost, socialne veščine ipd. V izobraževanju mora imeti svoj prostor tudi umetnost, ki je osnova kreativnosti (Vir 4). Spletna stran Europeana (Vir 5) je zelo uporabna v tovrstne izobraževalne namene, saj omogoča vpogled v (in uporabo) kulturno zgodovino Evrope, ki je zbrana v številnih muzejih, galerijah, knjižnicah in arhivih. Uporaba podatkov Europeane je še posebej koristna pri načrtovanju medpredmetnega povezovanja.

Angleški strokovnjak za izobraževanje Sir Ken Robinson (Vir 6) poudarja, da je potrebno preoblikovati izobraževalni model 19. stoletja (industrijski model) v model 21. stoletja, ki bo poudaril znanja in spretnosti posameznika. Tako imenovani industrijski model je zasnovan na interesih nekdanje industrijske družbe, kjer je bil v ospredju »tekoči trak«. Sodoben način mora vključevati osebnostne lastnosti posameznikov in čustveno inteligenco. Mlade je potrebno pripraviti za poklice in tehnologijo prihodnosti. Analize kažejo, da bo 65 % današnje mladine ustvarjalo v poklicih, ki jih danes še ne poznamo. Osvajanje vesolja je že eno takih področij, kjer bo veliko poklicev s področij umetne inteligence (npr. inženirstvo tehnologije satelitov, meteorologija, vesoljsko pravo, GP sistemi ipd.).

Projekt OECD (Vir 7) o prihodnosti izobraževanja in znanj *Future of Education and Skills 2030* izpostavlja štiri pomembne stopnje v učnem procesu, in sicer: kritično mišljenje, komunikacijo, sodelovanje, krea-

tivnost (angl. 4C: *Critical thinking, Communication, Collaboration, Creativity*). Za doseganje ciljev učenja za 21. stoletje so v učnem procesu pomembni še: razvijanje znanj, spretnosti, odnosov in vrednot, prevzemanje odgovornosti, reševanje problemov. Torej je učenje in izobraževanje potrebno posodobiti z novimi metodami, ki vključujejo najpomembnejše stopnje učnega procesa. Poklic učitelja ni le služba, ampak »umetnost«. V zavesti mladih moramo utrditi pomen t. i. vseživljenjskega učenja.

Kako spodbuditi kritično razmišljanje, komunikacijo, sodelovanje in kreativnost v izobraževalnem procesu?

Resnične probleme sveta je potrebno vključiti v t. i. STEM znanja. V zadnjih desetletjih je bilo precej truda vloženega v ozaveščanje o pomenu STEM izobraževanja. To velja za Evropsko komisijo za izobraževanje, UNESCO in evropsko industrijo. Mlade je potrebno seznaniti z resničnimi vsakdanjimi izzivi s področja STEM. Naučiti jih moramo znanstvenega in kritičnega razmišljanja, tako da bodo znali opazovati in reševati vsakdanje probleme. Naloga učiteljev je tudi, da prikažemo poklice s področja STEM zanimivejše. Analiza Evropske komisije za izobraževanje kaže, da okoli 44 % prebivalcev EU (tj. 169 milijonov prebivalcev) nima osnovnih digitalnih znanj. Gre za starostno skupino 16-74 let. To predstavlja velik problem, saj bo večina delovnih mest v EU ta in ostala znanja s področja STEM potrebovala. Tehnologija je v 21. stoletju pravzaprav katalizator za STEM učenje (Milner-Bolotin 2019). Tudi rezultati svetovnih analiz kažejo, da se je zanimanje za STEM zmanjšalo. Novejše študije OECD (Vir 7) kažejo, da le 24,5 % mladine v deželah OECD želi razvijati svoje kariere na področjih STEM. Razlogov za to je več, večinoma pa izhajajo iz različnih socialno-ekonomskih in kulturnih okolij. Mnogi mladi osebno ne poznajo ljudi, ki opravljajo tovrstne poklice. Večina meni, da so področja STEM zahtevna in da v teh znanjih ne vidijo razvoja svoje kariere. Pravzaprav tudi na univerzah veliko študentov predčasno zaključi z izobraževanjem. Pomanjkanje STEM znanj pa je že eden od vzrokov, ki ogrožajo uspešnost in razvoj evropske ekonomije. Hkrati s tem se znižuje hitrost nastajanja inovacij, kar posledično vpliva tudi na zaposlovanje. Pomanjkanje STEM znanj vpliva na šibkost trga v EU in na globalne izzive. Analize kažejo, da bo v Evropi do leta 2025 na voljo okoli 7 milijonov delovnih mest s področij STEM.

Med vzroki za šibko poznavanje STEM znanj je treba izpostaviti naslednje:

- pomanjkljive vire (oprema) v številnih šolah. To še posebej velja za osnovno izobraževanje, ki je prvi in najpomembnejši stik mladih z naravoslovnimi področji;

- različne šolske učne načrte v evropskih državah;
- šibko spodbujanje žensk k spoznavanju STEM poklicev;
- nepoznavanje vseh poklicev na področjih STEM.

Kako bi premostili razkorake in STEM približali vsakdanu?

Zelo pomembni so prvi stiki mladih z znanostjo oziroma naravoslovjem. K osnovnim vtisom prispevajo tudi učitelji in raziskovalna oprema na šolah. Pomembno je, kako predstavimo znanost. Ta postane zanimivejša, ko v naravoslovne vsebine vključimo reševanje vsakdanjih problemov. Zelo priporočljivo je razvijanje raznih projektnih nalog. Pri tem sodelujejo učitelji različnih področij STEM, ki skupaj z učenci razvijajo neko projektno delo in ga zaokrožijo s končno rešitvijo (produktom, izdelkom). Mlade je treba spodbujati in jih seznaniti, da so diplomanti s področij STEM iskani poklici, ki se tudi redko soočajo s slabo zaposljivostjo.

Tudi pomen vzornikov je velik v obdobju odrasčanja. Če pomislimo, kako močan vpliv imajo športni vzorniki, bi lahko poiskali odlične vzornike tudi med učitelji, inženirji, raziskovalci in ostalimi poklici. Pri tem nam je lahko v pomoč baza podatkov »Skype a Scientist« (Vir 8), kjer so zbrana imena znanstvenikov z vsega sveta in z različnih raziskovalnih področij. S pomočjo omenjene podatkovne baze se lahko preko spleta povežemo z zanimivimi ljudmi; še prej si moramo pripraviti vprašanja in se dogovoriti za čas srečanja. Na ta način lahko posamezne znanstvenike pripeljemo direktno v razred med učence in odgovorimo na nekatera vsakdanja vprašanja v zvezi z znanostjo.

Interdisciplinarni pristop oziroma medpredmetno sodelovanje moramo intenzivneje pripeljati v naše učne programe. Navsezadnje nas vsakdanje življenje postavlja pred različne naloge reševanja izzivov. Te »življenjske« naloge seveda niso porazdeljene na posamezne šolske predmete. Med seboj se prepletajo. Tudi mnoge službe bodo v prihodnosti obsega-

le kompleksne probleme, ki se jih ne bo dalo rešiti z znanjem le enega STEM področja. Že pereče klimatske spremembe našega planeta bomo reševali z interdisciplinarnimi znanji, kjer je potrebno upoštevati znanja o oceanih, atmosferi, sončni energiji, zemeljski skorji, emisijah, izpušnih CO₂ ipd.

Katere so ovire za boljše medpredmetno sodelovanje?

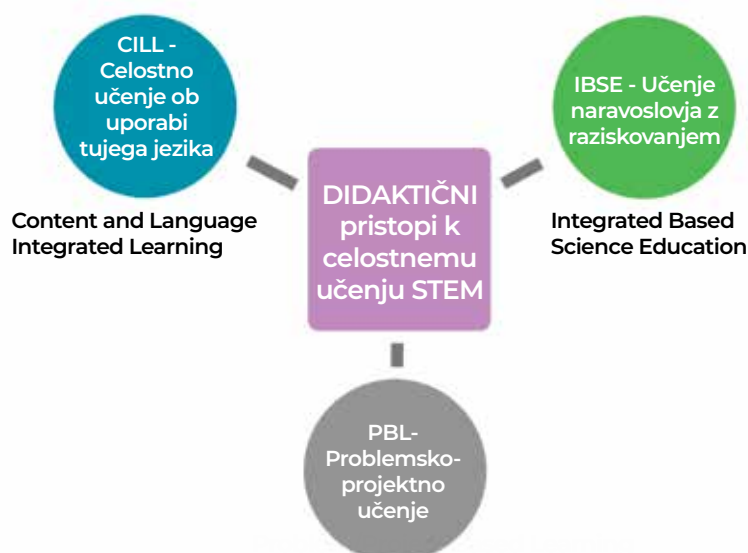
K premajhnemu odzivu za uporabo sodobnejših načinov poučevanja vplivajo: razporeditve šolskih prostorov, različni učni načrti, naklonjenost učiteljev do sprememb, šolski urniki ipd.

Zaključek

V okviru SCIENTIX izobraževanja je bil poseben podarek, da bo nujna reforma učnih načrtov in učnih metod v državah EU. Potrebno bo intenzivnejše izobraževanje učiteljev, ki bodo več mladih pripeljali do znanj in poklicev s področij STEM.

Literatura in viri:

- Bernard Marr, B. (2018): How Is AI Used In Education - Real World Examples Of Today And A Peek Into The Future. Forbes. Dostopno na: <https://www.forbes.com/sites/awsinfrastructuresolutions/2020/11/17/healthcare--life-sciences-at-the-edge-a-guide-to-aws-solutions/?sh=311ec94d16a9>.
- Milner-Bolotin, M. (2019). Technology as a catalyst for 21st century STEM teacher education. In S. Yu, H. M. Niemi, & J. Mason (Eds.), Shaping Future Schools with Digital Technology: An International Handbook (pp. 179-199). Switzerland: Springer.
- Sousa, D.A., Pilecki, T. (2013): *From STEM to STEAM: Using Brain-Compatible Strategies to Integrate the Arts*. Thousand Oaks, California: Corwin. Dostopno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10632913.2017.1300970>.
- Vir 1: Scientix. Dostopno na: <http://www.scientix.eu/live/moocs/stem-moocs-package>.
- Vir 2: Atenska šola. Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Atenska_šola.
- Vir 3: Great Inventions That Revolutionized History. Dostopno na: <https://interestingengineering.com/19-great-inventions-that-revolutionized-history>.
- Vir 4: The Challenge of Learning: The Future of Education - Nobel Week Dialogue (2020). Dostopno na: https://www.youtube.com/watch?v=gwK10jki2K0&feature=emb_logo.
- Vir 5: European. Dostopno na: <https://www.europeana.eu/sl>.
- Vir 6: Ken Robinson: Changing Education Paradigms (2010). Dostopno na: https://www.youtube.com/watch?v=zDZFcdGpL4U&feature=emb_title%2C.
- Vir 7: OECD. Dostopno na: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2019_f8d7880d-en.
- Vir 8: Pogovor z znanstvenikom. Dostopno na: <https://www.skype-ascientist.com/>.

Pristojnost sprejemanja internih aktov šole/vrtca

mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

V stalnem tematskem sklopu Šolstvo in pravo vam avtor mag. Domen Petelin s svojimi prispevki poskuša odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava. Glede želenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem glede vsakokratnega aktualnega prispevka se na avtorja lahko obrnete preko elektronskega naslova petelin.domen@gmail.com.

Kateri organ v vrtcu/šoli sprejema posamezne interne akte vrtca/šole? Je to svet zavoda ali je to ravnatelj? V katerih predpisih je to določeno?

Sprejema interne akte svet zavoda ali ravnatelj?

Glavni državni predpisi, ki urejajo predmetno materijo, so Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (v nadaljevanju: ZOFVI), Zakon o osnovni šoli (za osnovne šole), Zakon o vrtcih (za vrtce), Zakon o zavodih in Kolektivna pogodba za dejavnost vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: KPVIZ).

ZOFVI v določbah 48. in 49. člena določa pristojnosti sveta zavoda in ravnatelja, vendar eksplicitnih pravnih norm glede vprašanja pristojnosti sprejemanja internih aktov zavoda ni, razen pri ravnatelju, kjer je navedeno, da ravnatelj določa sistemizacijo delovnih mest, kar bi lahko upravičeno razumeli, da je ravnatelj tisti organ zavoda, ki sprejme Pravilnik o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest.

Pri obeh organih (svet zavoda in ravnatelj) pa ZOFVI določa, da lahko svet zavoda/ravnatelj opravlja druge naloge, določene z zakonom in aktom o ustanovitvi/drugimi predpisi.

Svet zavoda

Če si pogledamo torej druge predpise, ne moremo mimo 30. člena Zakona o zavodih, s katerim je določeno, da svet zavoda sprejema statut oziroma pravila in druge splošne akte zavoda, in opravlja druge z zakonom ali aktom o ustanovitvi zavoda določene zadeve. Prav tako Zakon o zavodih v 45. in 46. členu določa, da ima zavod statut ali pravila, lahko pa ima tudi druge splošne akte, s katerimi se urejajo vprašanja, pomembna za delo in poslovanje zavoda. V 46. členu Zakona o zavodih je tako navedeno, da statut oziroma pravila zavoda sprejme svet zavoda s soglasjem ustano-

vitelja, druge splošne akte pa sprejme svet zavoda, če ni s statutom oziroma pravili zavoda določeno, da jih sprejme direktor (na področju vzgoje in izobraževanja – ravnatelj). V 43. členu ZOFVI pa je določeno, da ima lahko javni vrtec oziroma šola pravila, ki jih sprejme svet javnega vrtca oziroma šole. S pravili se lahko urejajo vprašanja, ki so pomembna za opravljanje dejavnosti in poslovanje javnega vrtca oziroma šole.

Kaj določa področna zakonodaja? Zakon o vrtcih v nobeni od pravnih norm ne ureja vprašanja pristojnosti sprejemanja internih aktov vrtca, medtem ko Zakon o osnovni šoli v 60. e členu določa, da pravila šolskega reda sprejme svet zavoda na predlog ravnatelja, ki si predhodno pridobi mnenje učiteljskega zbora in sveta staršev. Nekateri pravni teoretiki vzgojnega načrta sicer ne uvrščajo med interne akte šole, vendar vseeno navajam 60. d člen Zakona o osnovni šoli, ki določa, da vzgojni načrt sprejme svet zavoda na predlog ravnatelja po postopku, kot je določen za letni delovni načrt, ter da pri pripravi vzgojnega načrta sodelujejo strokovni delavci šole ter učenci in starši.

Tudi določbi 6. člena Zakona o šolski prehrani in 14. člena Pravilnika o financiranju šole v naravi določata, da je svet zavoda tisti stvarno pristojni organ šole, ki sprejme Pravila o šolski prehrani in Pravilnik o podrobnejših kriterijih in postopku za uveljavljanje dodelitve sredstev učencem za subvencioniranje šole v naravi.

Svet zavoda sprejema tudi poslovnik o delu sveta zavoda, s katerim se ureja delo sveta zavoda, zlasti pa konstituiranje, pravice in dolžnosti članov sveta, sklicevanje, vodenje ter potek sej, sprejemanje odločitev, vzdrževanje reda na sejah, pisanje zapisnikov in pisnih odpravkov odločitev sveta, postopek imenovanja delavcev s posebnimi pooblastili ter drugo.

Ravnatelj

V praksi pri velikem številu šol in vrtcev večino internih pravnih aktov sprejema ravnatelj, npr.:

- pravilnik o ukrepih za varstvo osebnih podatkov,
- pravilnik o pečatih,
- pravilnik o videonadzoru,
- pravilnik o ugotavljanju prisotnosti prepovedanih substanc,
- pravilnik o ravnanju in ukrepih za preprečevanje trpinčenja na delovnem mestu (mobing),
- pravilnik za vzpostavitev notranje poti za prijavo kršitev,
- pravilnik o prilagajanju šolskih obveznosti itd.

Kako pa je s pristojnostjo ravnatelja? Pristojnost ravnatelja za sprejem internih aktov je lahko določena s pravili oziroma statutom šole/vrtca, velikokrat pa kar v samem aktu o ustanovitvi.

Kadar pripravljam akte o ustanovitvi posameznega vzgojno-izobraževalnega zavoda, naročnikom vselej predlagam, da vprašanje pristojnosti sprejemanja internih aktov šole/vrtca posebej normativno uredijo v samostojnem členu ter da določijo pristojnost sprejemanja internih aktov ravnatelju, razen kadar iz državnih predpisov izhaja, da mora interni akt sprejeti svet zavoda (npr. pravila šolskega reda) ali pa v primerih, ko se v internem aktu urejajo tudi pravice in obveznosti vključenih otrok (npr. pravilnik o varnosti otrok v vrtcu).

Nenazadnje je ravnatelj odgovorna oseba vzgojno-izobraževalnega zavoda, ki organizira, načrtuje in vodi delo zavoda, in kot tak mora imeti tudi stvarno in strokovno pristojnost, da pri določeni situaciji odreagira hitro in po potrebi sprejme oz. spremeni določen posamični interni akt.

Pristojnost sprejemanja internih aktov drugih organov šole/vrtca

Obstajajo pa tudi interni akti, ki jih sprejmejo drugi organi in ne zgolj svet zavoda in ravnatelj. Svet

staršev lahko sprejme poslovnik o delu sveta staršev, s katerim uredi podrobnosti glede svojega delovanja, pristojnosti predsednika sveta staršev in njegovih članov, sklicevanja sej, vodenja sej, priprave zapisnika itd.

Upravni odbor sklada šole ali vrtca sprejme pravila o delovanju sklada, s katerimi se določi delovanje sklada, postopek razdelitve sredstev, obveščanje o delovanju sklada in dolžnost varovanja osebnih podatkov s strani članov upravnega odbora sklada itd.

Pogled iz prakse

Letos je bil aktualen pravilnik za vzpostavitev notranje poti za prijavo kršitev, ki sem ga zaradi narave stvari oblikoval kot akt, ki ga sprejme ravnatelj, vendar sem bil pri dveh šolah in enem vrtcu (od približno 60 zavodov, ki sem jim pomagal pri pripravi dokumentacije za vzpostavitev notranje poti za prijavo kršitev) opozorjen, da pri njih vse akte sprejema svet zavoda.

In obratno – ko sem za vrtce lani in letos pripravljal pravilnik o varnosti otrok v vrtcu, ki določa tudi obveznosti staršev in bi ga praviloma moral sprejeti svet zavoda, so me v enem vrtcu vprašali, zakaj je temu tako, saj v njihovi večdesetletni zgodovini svet zavoda ni sprejel še nobenega internega akta, ampak je vse interne akte vse do zdaj sprejel ravnatelj.

Vselej si potem skušam pomagati z vpogledom v akt o ustanovitvi, kjer pa se v posameznih primerih počutim kot Sherlock Holmes, ker vseh sprejemov akta o ustanovitvi (včasih tudi prvotnega besedila akta) ni mogoče poiskati na spletu, saj nekateri niso bili objavljeni v Uradnem listu RS, ampak v drugih medijih (raznih občinskih glasilih itd.), niti šola/vrtec niti občina kot njihov ustanovitelj pa ne razpolaga s čistopisi, tako da je včasih iskanje stvarne pristojnosti in normativne ureditve v aktu o ustanovitvi Siziſovo delo.

KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.

V kolikor še nimate imenovane strokovne pooblašene osebe za varstvo osebnih podatkov (po GDPR), se obrnite na KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o. Nedvomno najbolj ugodna in strokovna rešitev za posodobitev in usklajitev dokumentov s področja varstva osebnih podatkov.

Zaupaj nam že veliko število vrtcev, osnovnih šol in glasbenih šol. Prepričajte se še vi!

Kontakt: info@kurikulum.si

www.kurikulum.si

Revija Didakta, št. 225
november, december 2023

Za založbo
Rudi Zaman

Urednica
Jera Toporiš

Glavni urednik
dr. Martin Uranič

Uredniški odbor
dr. Natalija Komljanc,
dr. Justina Erčulj,
dr. Robi Kroflič,
dr. Kristijan Musek Lešnik

Časopisni svet
mag. Domen Petelin,
Rudi Zaman,
Metka Zorec

Jezikovni pregled
Jera Toporiš

Fotografije
avtorice in avtorji člankov,
foto dokumentacija uredništva

Slika na naslovnici
John Atkinson Grimshaw,
Stapleton park near Pontefract
Sun (1877)

Oblikovanje
Grga Jokić

Tisk
Grafika Soča d. o. o.

Naslov uredništva
Revija Didakta
Ljubljanska cesta 11
4240 Radovljica
tel.: 04 53 20 209
faks: 04 53 20 211
e-pošta: revija@didakta.si
www.didakta.si
Naročnino prosimo poravnajte
na račun št. 02 068-0016734826

Letna naročnina na revijo *Didakta*
znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil.
Posamezna dvojna številka stane
18,99 EUR.

Revija *Didakta* sofinancira Javna
agencija za raziskovalno dejavnost
Republike Slovenije.

Navodila avtoricam in avtorjem

Članki za objavo v reviji *Didakta* naj praviloma obsegajo okrog 16.500 znakov s presledki ali okrog 2.500 besed. Krajše ali daljše članke bo uredništvo vzelo v presojo. Prispevke pošljite po elektronski pošti na naslov revija@didakta.si.

Zaželeno je, da besedilu priložite ustrezno slikovno gradivo: slike, fotografije, risbe in podobno. Elektronske fotografije ali skeni fotografij morajo biti ustrezne kakovosti (10 cm, 300 dpi). Po potrebi slikovno gradivo opremite s podnapisi. Avtorica ali avtor mora sam poskrbeti za **upoštevanje avtorskih pravic** oziroma pridobiti ustrezno dovoljenje za enkratno objavo slikovnega gradiva v reviji *Didakta* pri nosilcih avtorskih pravic. Prav tako je avtorica ali avtor sam dolžan poskrbeti za spoštovanje zasebnosti pri morebitnih prizadetih osebah objavljenih na fotografijah. Podatki o avtorici ali avtorju naj vsebujejo naslednje elemente: ime in priimek, morebitni akademski naziv in položaj, naslov ustanove, domači naslov, telefonsko številko in elektronski naslov.

Članek mora imeti kratek poveden naslov in morebitni podnaslov. Članek naj ima povzetek v obsegu okrog 100 besed in seznam petih ključnih pojmov, če gre za raziskovalni oziroma znanstveni članek. Pri pisanju upoštevajte strokovna (in znanstvena) načela pisanja. Članek naj bo smiselno razdeljen na poglavja z ustreznimi podnaslovi.

V kolikor ste pri pisanju članka uporabili literaturo ali vire, naj bodo le ti navedeni na koncu članka v abecednem vrstnem redu v naslednji obliki:

Članek v reviji

Vovk Korže, A. (2014): Slovenija - učna regija za izkustveno izobraževanje. *Vzgoja in izobraževanje*, let. 45 (št. 1/2): str. 106-112.

Članek v zborniku

Rus, V. (2004): Izobraževanje kot privatna in javna dobrina. V: Macura Dušan (ur.), Babšek Jana (ur.) *Kakšna bo šola prihodnosti?*, str. 71-77. Radovljica: Didakta.

Zbornik

Enever, J. (ur.), Moon, J. (ur.) in Raman, U. (ur.) (2009): *Young Learner English Language Policy and Implementation: International Perspectives*. Reading: Garnet Education.

Knjiga

Globovnik, N. (2010): *Vloga človeških virov za razvoj ekološkega kmetijstva v Podravske regije*. Maribor: Filozofska fakulteta, UM - magistrsko delo.

Elektronski vir z avtorjem ali urednikom

Lipovec Oštir, A. (2010): Organizacija in okoliščine izvajanja zgodnjega učenja tujih jezikov na osnovnih šolah. V: Lipovec Oštir, A. (ur.) in Saša, J. (ur.): *Pot v večjezičnost - zgodnje učenje tujih jezikov v 1. VIO osnovne šole*, str. 16-30. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS. Dostopno na <http://www.zrss.si/pdf/vecjezicnost.pdf>, 31. 7. 2014.

Elektronski vir brez avtorja ali urednika

Vir 1: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije (2013): *Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014-2018*. Dostopno na <http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/>
Ministrstvo/Zakonodaja/2013/Resolucija_sprejeto_besedilo_15.7.2013_.pdf, 10. 5. 2014.

Uporabljen literaturo naj bo v članku navedena na naslednji način:

Članek, monografija, vir: (Globovnik 2010)

Posamezen del članka, monografije ali vira: (Globovnik 2010, 132-139)

Dva deli istega avtorja objavljena istega leta: (Globovnik 2010a; Globovnik 2010b)

Dva avtorja istega dela: (Horvatin in Matoh 2011)

Večje število avtorjev/urednikov istega dela: (Enever in drugi 2009)

Elektronski vir brez avtorja/urednika: (Vir 1)

Že objavljenih prispevkov ali prispevkov, ki so v postopku presoje pri drugi reviji, ne sprejemamo v objavo. Pridružujemo si pravico do manjših sprememb.

Naročite se na revijo Didakta

Naročila sprejemamo po telefonu (04) 53 20 210, preko elektronske pošte zalozba@didakta.si ali preko običajne pošte, ki jo lahko pošljete na naslov založbe Didakta d.o.o., Ljubljanska cesta 11, 4240 Radovljica. Ob naročilu preko elektronske ali klasične pošte naročilu dodajte tudi svoje podatke, kot so ime ustanove/ime in priimek naročnika, naslov, pošta, e-pošta, telefon in SI/davčna številka. Letna naročnina na revijo *Didakta* znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil. Posamezna dvojna številka stane 18,99 EUR.

Naročnina se obnavlja in velja do pisnega preklica.

Copia **biro**

Slika je simbolična

*Cena ne vključuje DDV

- Hitrost tiskanja: 25 – 35 strani na minuto
- Avtomatski podajalnik dokumentov
- Format papirja: A5R do A3
- Količine so omejene

**Najemite barvno A3 večfunkcijsko lasersko
napravo Canon že za 9,90€/mesečno**

Member of
SLOVENIAN
BUSINESS CLUB

SLOVENSKI
KNJIŽNI
SEJEM

www.knjizni-sejem.si

VSTOP PROST

39.

Besedo
besedi

KAJUH
100LET

Gospodarsko
razstavišče

21. - 26. 11. 2023

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica
knjižnih
založnikov
in knjigotržcev

JAK

JAVNA
AGENCIJA ZA
KNJIGO RS

39_slovenski_knjizni_sejem2023

KnjizniSejem

Mesto v gosteh: ŠOŠTANJ

Država v fokusu: SRBIJA

Medijski
partner:

Radio
Slovenija

Mladinska knjiga

RUTAR.
IN MOJ DOM ZAŽIVI

DELO

DIDAKTA

EVROGRAFIS

GREMZVLAKOM

LPP
Logoslovenskega podjetja

mojaleta.si
časopis za otroke

REPORTER

ringaraja

SPIRIT
SLOVENIJA

TAM TAM